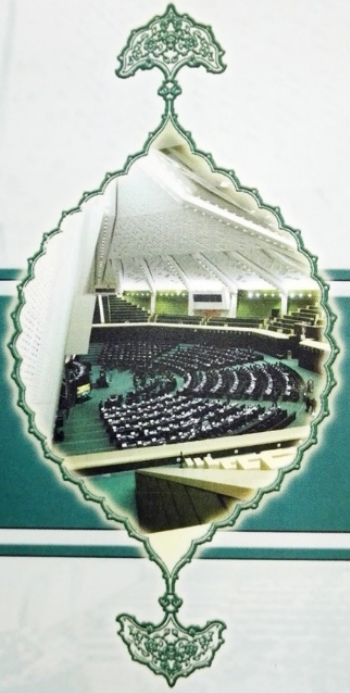
جمهوری اسلامی ایران
مجلس شورای اسلامی

آئین‌نامه داخلی
مجلس شورای اسلامی

معاونت قوانین
مهرماه ۱۳۹۷

آیین‌نامه داخلی
مجلس شورای اسلامی

معاونت قوانین
مهر ماه 1397

- **عنوان کتاب**: قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی
- **تهیه و تنظیم**: معاونت قوانین ـ اداره کل اسناد و تنقیح قوانین
- **شمارگان**: 1000 نسخه
- **تاریخ انتشار**: مهر ماه 1397
- **چاپ، صحافی و طرح روی جلد**: اداره کل فرهنگی و روابط عمومی

پیشگفتار

آیین‌نامه داخلی مجلس مشتمل بر تشکیلات، طرز کار و وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی، از جمله قوانینی است که با رأی دوسوم نمایندگان به تصویب مجلس می‌رسد. اولین قانون آیین‌نامه داخلی در تاریخ 1361/3/23 به تصویب رسید.

آیین‌نامه داخلی فعلی مجلس در تاریخ 1378/1/18 به تصویب مجلس شورای اسلامی و در تاریخ 1379/1/20 به تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام رسید و تا این تاریخ، تغییرات متعددی از قبیل حذف، اصلاحیه، الحاقیه و استفساریه داشته است.

در سال 1391 با استناد به ماده (239) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و با مجوز هیأت رئیسه نسبت به اعمال مصوبات بعدی در متن آیین‌نامه، تعیین شماره مواد و تبصره‌های الحاقی و اصلاح شماره آنها اقدام گردید.

در سال 1397 به دستور معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی، اداره کل اسناد و تنقیح قوانین با رعایت موارد زیر عهده‌دار اعمال اصلاحات و الحاقات بعدی در قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شد:

الف ـ اقدامات انجام شده در قانون آیین‌نامه مجلس شورای اسلامی:

1)مقابله متن قانون آیین‌نامه داخلی و اصلاحات آن و قوانین مرتبط با آن، با پرونده اصلی موجود در اداره کل اسناد و تنقیح قوانین.

2)اعمال اصلاحات و الحاقات بعدی قانون با تغییر شماره مواد و فصول.

3)درج زیرنویس و ارجاعات ذیل موارد اصلاحی از قبیل اصلاح کل ماده، اصلاح یا حذف عبارت، الحاق ماده یا عبارت؛ به‌جز در مورد حذف کل ماده.

4)درج یک فقره استفساریه تبصره ماده (72) قانون آیین نامه داخلی مجلس ذیل ماده مربوطه.

ب ـ قوانین اصلاحی اعمال شده در قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی:

1)قانون اصلاح ماده (213) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1379/9/20.

2)قانون اصلاح ماده (58) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1380/3/27.

3)قانون الحاق یک ماده به آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1382/3/25.

4)قانون اصلاح موادی از آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1382/10/24.

5)قانون اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1387/9/26.

6)قانون اصلاح مواد (196) و (197) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1391/2/19.

7)قانون اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1391/2/30.

8)قانون اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1392/3/8.

9)قانون اصلاح ماده (45) آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1392/12/24.

10)قانون تفسیر تبصره ماده (76) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1393/1/24.

11)قانون اصلاح موادی از آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1394/11/4.

12)قانون اصلاح موادی از آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1395/9/16.

13)قانون اصلاح موادی از آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1397/4/5.

14)قانون اصلاح موادی از آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1397/5/28.

ج ـ قوانین مرتبط با آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی:

1)قانون اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل (90) با دستگاه‌های دولتی جهت رسیدگی به شکایات مردم مصوب 1359/11/1.

2)قانون نحوه اجرای اصل نودم (90) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1365/8/25.

3)قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25.

4)قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان مصوب 1391/1/15.

5)قانون عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراها، مجامع و سایر هیأتها مصوب 1393/6/15.

بر این اساس کلیه اصلاحات و الحاقات بعدی تا مهر ماه سال 1397 در آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی اعمال و به دست چاپ سپرده شد.

معاونت قوانین

اداره کل اسناد و تنقیح قوانین

فهرست مندرجات

عنوان صفحه

باب اول – کلیات.....1

فصل اول- تشکیل مجلس و تشکیلات آن.....1

مبحث اول- افتتاحیه و استقرار مجلس.....1

اول – محل تشکیل.....1

دوم - افتتاح مجلس.....2

سوم - تشریفات سوگند.....3

چهارم – جایگاه‌ها.....3

پنجم- انتظام مجلس.....5

مبحث دوم - تشکیلات قانونگذاری مجلس.....7

اول – هیأت‌های رئیسه مجلس.....7

الف - هیأت رئیسه سنی.....7

ب – هیأت رئیسه 8
ج - مسئولیت مشترک هیأت رئیسه در برابر مجلس 16
دوم- شعب و کمیسیون‌ها 19
الف- شعب 19
1- رسیدگی به اعتبارنامه نمایندگان 20
2- تعیین اعضای کمیسیون‌ها 26
ب - کمیسیون‌ها 29
1- کمیسیون‌های خاص 30
1-1- کمیسیون مشترک 30
1-2- کمیسیون ویژه 31
1-3- کمیسیون تلفیق 31
1-4- کمیسیون تحقیق 33
1-5- کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس 33
1-6- کمیسیون اصل نودم (90) قانون اساسی 34
2- کمیسیون‌های تخصصی 35
2-1- کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری 38

2-2- کمیسیون اجتماعی..... 38
2-3- کمیسیون اقتصادی..... 38
2-4- کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی..... 39
2-5- کمیسیون انرژی..... 39
2-6- کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات..... 39
2-7- کمیسیون بهداشت و درمان..... 41
2-8- کمیسیون امور داخلی کشور و شوراها..... 41
2-9- کمیسیون صنایع و معادن..... 42
2-10- کمیسیون عمران..... 42
2-11- کمیسیون فرهنگی..... 42
2-12- کمیسیون قضائی و حقوقی..... 43
2-13- کمیسیون کشاورزی، آب، منابع طبیعی و محیط زیست..... 43
3- مقررات مشترک کمیسیون‌ها..... 43
مبحث سوم - تشکیلات اداری و پشتیبانی مجلس..... 47
فصل دوم- نمایندگان..... 52
مبحث اول - مصونیت نمایندگان..... 52

مبحث دوم - تعهدات نمایندگان 53

مبحث سوم - حقوق نمایندگان 54

مبحث چهارم – مأموریت‌ها 55

مبحث پنجم - تعطیلات و مرخصی‌ها.....55

مبحث ششم - غیبت نمایندگان 57

مبحث هفتم - استعفای نماینده و نحوه بررسی آن 59

فصل سوم - گردش کار مجلس 60

مبحث اول - جلسات مجلس 60

مبحث دوم – نطق‌ها و مذاکرات 66

اول – نطق‌ها.....66

دوم – مذاکرات.....73

مبحث سوم – آراء.....76

اول - کمیت آراء 76

دوم- کیفیت آراء.....81

سوم - اعلام نتیجه رأی.....85

باب دوم - وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی.....86

فصل اول – قانونگذاری.....86

مبحث اول – طرح‌ها و لوایح قانونی.....86

اول – طرح‌های قانونی.....86

دوم - لوایح قانونی 87

سوم- طرح‌های شورای‌عالی استانها.....89

چهارم- مقررات مشترک طرح‌ها و لوایح 90

مبحث دوم - مراحل بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح عادی.....91

اول- بررسی طرح‌ها و لوایح در کمیسیون‌ها.....92

دوم- بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح در مجلس....101

مبحث سوم - مراحل بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح فوری 106

اول- کلیات.....106

دوم – طرح‌ها و لوایح یک فوریتی 108

سوم- طرح‌ها و لوایح دوفوریتی.....109

چهارم – طرح‌ها و لوایح سه فوریتی 110

مبحث چهارم- بررسی طرح‌ها و لوایح طبق اصل هشتاد و پنجم (85)..... 110

مبحث پنجم - نحوه بررسی موارد خاص و مهم 114

اول - نحوه تصویب معاهدات و قراردادهای بین‌المللی 114

دوم - اصلاح جزئی در خطوط مرزها 116

سوم – محدودیت‌های ضروری.....117

چهارم- سایر موارد 118

مبحث ششم- نحوه بررسی برنامه و بودجه سالانه کل کشور 119

اول - تصویب برنامه توسعه.....119

دوم - تصویب بودجه سالانه کل کشور 123

مبحث هفتم - تفسیر قوانین 127

مبحث هشتم - طرحهای تنقیحی 128

مبحث نهم - نکات مشترک مربوط به بررسی طرح‌ها و لوایح 129

مبحث دهم- ارجاع مصوبات مجلس به شورای‌نگهبان و مراحل رسیدگی به آنها 133

مبحث یازدهم- تقاضای همه‌پرسی 135

فصل دوم - نحوه بررسی و رأی اعتماد به هیأت وزیران 137

فصل سوم- نظارت 141

مبحث اول- نحوه بررسی اصول هشتاد و هشتم (88) و هفتاد و ششم (76) قانون اساسی 141

اول - تذکر و سؤال 141

الف - تذکر 141

ب - سؤال..... 142

دوم- تحقیق و تفحص 149

مبحث دوم – نمایندگان ناظر در مجامع، هیأت‌ها و شوراها 154

مبحث سوم- نحوه رسیدگی دیوان محاسبات به اجرای بودجه سالانه کل‌کشور 157

مبحث چهارم– استیضاح..... 160

اول - استیضاح وزیران..... 160

دوم - استیضاح و عدم کفایت رئیس‌جمهور 163

مبحث پنجم- گزارش رئیس‌جمهور و وزرا به مجلس شورای اسلامی 166

مبحث ششم- سایر مقررات..... 168

قوانین مرتبط با آیین‌نامه داخلی 170

1- قانون اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل (90) با دستگاه‌های دولتی جهت رسیدگی به شکایات مردم مصوب 1359/11/1 171

2- قانون نحوه اجرای اصل نودم (90) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1365/8/25..... 172

3- قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25..... 176

4- قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان مصوب 1391/1/15..... 183

5- قانون عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراها، مجامع و سایر هیأتها مصوب 1393/06/15 190

قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

باب اول – کلیات

فصل اول- تشکیل مجلس و تشکیلات آن

مبحث اول- افتتاحیه و استقرار مجلس

اول – محل تشکیل

ماده 1- محل دائمی مجلس شورای اسلامی ساختمان بهارستان است و جلسات مجلس در این محل، رسمیت دارد. تعیین هر محل دیگر با پیشنهاد هیأت رئیسه و رأی موافق دوسوم نمایندگان حاضر در جلسه رسمی مجلس است.

تبصره 1- در مواقع اضطرار که تشخیص آن بر عهده هیأت رئیسه مجلس است اگر تشکیل جلسات رسمی در محل‌های

موضوع این ماده ممکن نشود، از طرف هیأت رئیسه، محل دیگری تعیین می‌شود و به اطلاع نمایندگان می‌رسد. ادامه تشکیل جلسات در این محل نیز با رأی اکثریت نمایندگان حاضر در جلسه رسمی است.

تبصره 2- رأی‌گیری موضوع این ماده بعد از صحبت یک مخالف و یک موافق هرکدام حداکثر به مدت پنج دقیقه انجام می‌شود.

دوم - افتتاح مجلس

ماده 2- نخستین جلسه هر دوره مجلس شورای اسلامی طبق اصل شصت و پنجم (65) قانون اساسی با حضور حداقل دوسوم مجموع نمایندگان رسمیت می‌یابد. در آغاز جلسه آیات (35) تا (42) سوره شوری تلاوت می‌شود.

پس از قرائت پیام مقام معظم رهبری مراسم سوگند انجام و در پایان جلسه، نمایندگان به منظور بزرگداشت بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) و شهیدان انقلاب اسلامی و ادای احترام و تجدید عهد با آنان در مرقد مطهر آن حضرت و بهشت زهرا حضور خواهند یافت.

سوم - تشریفات سوگند

ماده 3- نمایندگان حاضر در مجلس طبق اصل شصت و هفتم (67) قانون اساسی سوگند یاد می‌کنند. متن سوگندنامه توسط رئیس قرائت می‌شود و نمایندگان به حالت اجتماع در حال قیام آن را تکرار و پس از انجام مراسم تحلیف، سوگندنامه را امضاء می‌کنند.

نمایندگان اقلیت‌های دینی این سوگند را با ذکر کتاب آسمانی خود یاد خواهند کرد.

نمایندگانی که در جلسه نخست شرکت ندارند باید در اولین جلسه رسمی که حضور پیدا می‌کنند سوگند را به‌جا آورند و ذیل سوگندنامه را امضاء کنند.

چهارم – جایگاه‌ها

ماده 4- جایگاه نمایندگان، پس از ارائه اعتبارنامه نمایندگان به مجلس به حکم قرعه تعیین می‌شود و در دفتر مخصوص ثبت خواهد شد. قرعه‌کشی هر شش‌ماه[1] تجدید می‌شود. نمایندگانی که در قرعه قبل در قسمت جلو مجلس بوده‌اند به حکم قرعه در قسمت دوم مجلس استقرار خواهند

1- به موجب اصلاحی 1397/5/28 در ماده (4) کلمه «سال» به عبارت «شش‌ماه» تغییر یافت.

یافت. در دو ردیف اول رئیس‌جمهور، معاونان و مشاوران او، اعضای شورای‌نگهبان و هیأت وزیران و معاونان امور مجلس و دیگر افراد مجاز طبق این آیین‌نامه خواهند نشست و افراد مذکور به‌هیچ‌وجه مجاز به نشستن در صندلی نمایندگان و یا تردد در محل استقرار نمایندگان نمی‌باشند.[1]

ماده 5- خبرنگاران و تماشاچیان با داشتن کارت مخصوص همان جلسه و نیز مأمورین انتظامات مجلس در محل‌های مخصوص، حق حضور خواهند داشت و باید در تمام مدت جلسه ساکت باشند و از هرگونه بی‌نظمی خودداری کنند. درغیراین‌صورت با دستور رئیس جلسه، صحن را ترک می‌نمایند. در صورتی که عمل آنان مستوجب تعقیبات کیفری بشود فرد خاطی با رعایت مقررات توسط مأمورین انتظامات مجلس توقیف و به مراجع صالحه تحویل خواهد شد.[2]

تبصره 1- هریک از نمایندگان می‌تواند در هر جلسه برای حداکثر سه نفر که به آنها اعتماد دارد، درخواست صدور کارت ورود به محل تماشاچیان را بنماید. انتظامات مجلس موظف به صدور کارت برای آنان می‌باشد.

1- ماده (4) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (5) اصلاحی 1391/2/30

تبصره 2- معاونت‌اجرائی‌مجلس با رعایت موازین تعیین شده از طرف هیأت رئیسه، برای خبرنگاران جرائد داخلی که طبق قانون مطبوعات اجازه انتشار دارند و برای خبرنگاران خارجی با معرفی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی کارت موقت غیرقابل انتقال صادر می‌نماید.[1]

پنجم- انتظام مجلس

ماده 6- حفظ انتظام و امنیت محوطه مجلس به عهده رئیس‌مجلس و در غیاب او به عهده نواب رئیس است. هیچ مقام و قوه‌ای بدون اجازه رئیس، حق مداخله در محوطه و امور مجلس را ندارد.

ماده 7- حمل هر نوع اسلحه برای کسانی که وارد ساختمان اصلی مجلس می‌شوند مطلقاً ممنوع است.

ماده 8- رئیس‌جمهور و معاونان او، وزیران به اجتماع یا به انفراد حق شرکت در جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خود را نیز همراه داشته باشند و رئیس قوه‌قضائیه برای شرکت در مراسم تحلیف رئیس‌جمهور در مجلس شرکت می‌کند و همچنین اعضای شورای‌نگهبان حق حضور در کلیه جلسات رسمی مجلس را دارند و چنانچه طرح یا لایحه‌ای با قید دو یا

---

1 - تبصره (2) ماده (5) اصلاحی 1391/2/30

سه فوریت در دستور مجلس قرار گیرد اعضای شورای‌نگهبان باید در آن جلسه شرکت نمایند.

تبصره 1- سایر مسئولین دستگاه‌های اجرائی و قضائی اعم از دولتی یا غیردولتی که از طرف هیأت رئیسه برای دفاع و توضیح طرح یا لایحه دعوت شده‌اند می‌توانند در جلسات مجلس شرکت نمایند.

تبصره 2- رئیس و دادستان دیوان محاسبات، معاون امور مجلس هریک از وزیران و آن عده از کارکنان مجلس که حضور آنان در صحن مجلس ضروری باشد و معاونین امور مجلس دیگر دستگاه‌ها و نهادها با اجازه هیأت رئیسه حق حضور در جلسات را دارند. این افراد می‌توانند در جلساتی که موضوع دستور مجلس مرتبط با وزارتخانه و سازمان آنها باشد شرکت نمایند.[1]

ماده 9- رؤسای جمهور، نخست‌وزیران، رؤسای مجلس و مقامات عالی‌رتبه کشورهای دیگر که به دعوت مقامات جمهوری اسلامی ایران به ایران می‌آیند و بنا به صلاحدید همتای آنان و تصویب هیأت رئیسه مجلس حضورشان در جلسه رسمی و علنی به مصلحت باشد می‌توانند در جلسه حاضر و عنداللزوم سخنرانی

1 - تبصره‌های (1) و (2) ماده (8) اصلاحی 1387/9/26

نمایند. این موضوع قبل از شروع جلسه باید به اطلاع نمایندگان برسد.[1]

مبحث دوم - تشکیلات قانونگذاری مجلس

اول – هیأت‌های رئیسه مجلس

الف - هیأت رئیسه سنی

ماده 10- مسن‌ترین فرد از نمایندگان حاضر به عنوان رئیس سنی و فرد بعدی به عنوان نائب‌رئیس و دو نفر از جوان‌ترین نمایندگان حاضر به سمت دبیر معین می‌شوند و در جایگاه هیأت رئیسه قرار می‌گیرند. درصورت تساوی سن، هیأت رئیسه سنی با قید قرعه از بین مسن‌ترین و جوان‌ترین نمایندگان حاضر تعیین خواهد شد.

اعلام هیأت رئیسه سنی با معاونت قوانین مجلس است.[2]

ماده11- وظایف هیأت رئیسه سنی عبارت است از:

1- ماده (9) اصلاحی 1391/2/30

2- در کلیه مواد و تبصره‌های این قانون، به موجب مصوبه 1387/9/26 کلمه «منشی» به کلمه «دبیر» و به موجب مصوبه 1391/2/30 عبارت «اداره کل قوانین» به عبارت «معاونت قوانین» تغییر یافت.

1- اداره جلسه افتتاحیه و جلسات بعدی تا زمان انتخاب هیأت رئیسه

2- انجام مراسم تحلیف

3- قرعه‌کشی برای تعیین اعضای شعب

4- توزیع اعتبارنامه‌ها بین شعب

5- برگزاری انتخابات هیأت رئیسه

6- تمشیت امور اداری مجلس تا زمان انتخاب هیأت رئیسه.[1]

ب – هیأت رئیسه[2]

ماده 12- هیأت رئیسه سنی در اولین جلسه پس از افتتاح مجلس اقدام به برگزاری انتخابات هیأت رئیسه می‌نماید. اعضای هیأت رئیسه برای مدت یک‌سال انتخاب می‌شوند. انتخابات بعدی در سالروز انتخابات هیأت رئیسه می‌باشد و درصورتی‌که با تعطیلات مصادف گردد در جلسه قبل از آن انجام می‌شود.

1- ماده (11) اصلاحی1391/2/30 و 1397/5/28

2- در کلیه مواد و تبصره‌های این قانون، به موجب مصوبه 1397/5/28 عبارت «هیأت رئیسه دائم» به عبارت «هیأت رئیسه» تغییر یافت.

مسؤولیت هیأت رئیسه جدید از سالروز انتخابات قبل آغاز می‌شود.[1]

تبصره1- نمایندگانی که داوطلب عضویت در هیأت رئیسه هستند، باید حداکثر تا پایان وقت اداری روز افتتاحیه مجلس برای ثبت‌نام به هیأت رئیسه سنی مراجعه کنند و این موضوع قبلاً باید به اطلاع نمایندگان برسد. هیأت رئیسه سنی موظف است شرح حال و سوابق داوطلبان را به همراه تصاویر آنان تهیه کند و در دومین جلسه علنی و قبل از برگزاری انتخابات هیأت رئیسه در اختیار نمایندگان قرار دهد.

تبصره2- چنانچه اعتبارنامه نماینده‌ای که برای هیأت رئیسه انتخاب شده است به تصویب مجلس نرسد، برای تعیین جایگزین وی مجدد رأی‌گیری به عمل می‌آید.

تبصره 3- پس از تشکیل هیأت رئیسه، گزارش شعب پانزده‌گانه در مجلس قرائت و تصویب اعتبارنامه‌ها اعلام می‌شود.[2]

1- ماده (12) اصلاحی 1391/2/30 و 1397/5/28

2- تبصره‌های (1)، (2) و (3) ماده (12) الحاقی 1397/5/28

ماده 13- هیأت رئیسه مرکب از رئیس، دو نائب‌رئیس، شش دبیر و سه ناظر می‌باشد.[1]

ماده 14- انتخاب رئیس در نوبت اول با اکثریت مطلق آراء نمایندگان و انتخاب نواب‌رئیس، دبیران و ناظران هر کدام جداگانه و با اکثریت نسبی و رأی مخفی و با ورقه خواهد بود. در صورتی که در انتخاب رئیس در نوبت اول اکثریت مطلق حاصل نشود، در نوبت دوم اکثریت نسبی کافی خواهد بود.[2]

تبصره 1- چنانچه آراء برای رئیس، نواب رئیس، دبیران، ناظران با یکدیگر برابر باشد، حسب مورد به قید قرعه تعیین می‌شوند.

تبصره 2- در صورتی به فرد غائب در جلسه می‌توان رأی داد که قبل از تشکیل جلسه مربوط به انتخابات هیأت رئیسه، کتباً نامزدی خود را به معاونت قوانین مجلس اعلام کرده باشد.

ماده 15- قبل از أخذ رأی برای هیأت رئیسه، اسامی داوطلبان به‌ترتیب وصول به هیأت رئیسه بدون بحث در جلسه علنی اعلام خواهد شد.

1- به موجب مصوبه 1387/9/26 کلمه «کارپرداز» به کلمه «ناظر» تغییر یافت.

2- ماده (14) اصلاحی 1397/5/28

ماده 16- اعضای هیأت رئیسه، پس از انتخاب، در حضور نمایندگان با قرائت متن زیر سوگند یاد می‌کنند و موظف به رعایت دقیق مفاد آن می‌باشند.[1]

بسم الله الرحمن الرحیم

«من به عنوان عضو هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی در برابر قرآن مجید به خداوند قادر متعال سوگند یاد می‌کنم که حداکثر توان خود را برای اجرای آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی با مراعات بی‌طرفی کامل در انجام وظایف به کارگیرم و از هرگونه اقدام مخالف آیین‌نامه اجتناب نمایم.»

ماده 17- نواب رئیس به‌ترتیب تعداد آراء به عنوان نائب‌رئیس اول و نائب‌رئیس دوم و درصورت تساوی آراء با قید قرعه انتخاب می‌شوند و در غیاب رئیس‌مجلس به‌ترتیب، وظایف و اختیارات او را بر عهده خواهند داشت.

تبصره- رئیس‌مجلس می‌تواند حتی هنگام حضور خود، اداره جلسه رسمی را به‌ترتیب به عهده نواب رئیس بگذارد.

ماده 18- اگر رئیس‌مجلس پیش از انقضای مدت از ریاست استعفاء دهد یا فوت شود نواب رئیس به‌ترتیب تقدم، جلسه را منعقد می‌سازند و متن استعفاءنامه را قرائت یا فوت را

1- ماده (16) اصلاحی 1391/2/30

اعلام می‌دارند. در مورد فوت به احترام متوفی جلسه ختم می‌شود و در هر صورت در جلسه بعد نائب‌رئیس جلسه را تشکیل می‌دهد و رئیس جدید طبق آیین‌نامه داخلی مجلس انتخاب می‌شود.

در مورد استعفاء بعد از اعلام و قرائت متن استعفاءنامه در مجلس و استماع توضیحات رئیس مستعفی و مذاکراتی که نمایندگان لازم بدانند، چنانچه استعفاء پس گرفته نشود، انتخاب رئیس جدید در جلسه بعد به‌عمل می‌آید، حداکثر توضیحات رئیس، سی دقیقه و سه نفر نماینده هرکدام ده دقیقه است.[1]

تبصره 1- در مورد فوت یا استعفاء سایر اعضای هیأت رئیسه نیز باید بدون تشریفات در جلسه بعد انتخاب فرد یا افراد جدید به‌عمل آید.

تبصره 2- انتخاب رئیس و هریک از اعضای هیأت رئیسه جدید برای مدت باقیمانده از یک‌سال خواهد بود.

ماده 19- هیچ‌یک از اعضای هیأت رئیسه مجلس نمی‌تواند به عضویت کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس انتخاب شود و در صورتی که هریک از اعضای این کمیسیون به عضویت هیأت رئیسه انتخاب گردند از کمیسیون مستعفی شناخته شده و

1- ماده (18) اصلاحی 1391/2/30

مطابق مراتب منظور در این آیین‌نامه نسبت به تعیین کمیسیون جدید اقدام خواهند نمود و همچنین نمی‌توانند به عنوان رئیس یا سخنگوی کمیسیون‌های مجلس انتخاب گردند و در صورتی که رئیس یا سخنگوی کمیسیون‌ها به عضویت هیأت رئیسه انتخاب گردند از سمت خود در کمیسیون مستعفی شناخته می‌شوند.[1]

ماده 20- وظایف و اختیارات رئیس‌مجلس عبارتند از:

1- اداره جلسات مجلس به شرح مواد این آیین‌نامه

2- اداره کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس[2]

3- امضای کلیه احکام استخدامی براساس آیین‌نامه استخدامی کارکنان مجلس و سایر قوانین و مقررات

4- امضای کلیه نامه‌های مربوط به امور قانونگذاری و پارلمانی مجلس

5- حضور در نهادهای قانونی که رئیس‌مجلس عضو آنها است.

1- در کلیه مواد و تبصره‌های این قانون، به موجب مصوبه 1387/9/26 کلمه «مخبر» به کلمه «سخنگو» تغییر یافت.

2- بند (2) ماده (20) اصلاحی 1387/9/26

6- ارائه گزارش کامل از تصمیمات و اقدامات هیأت رئیسه در رابطه با مسائل مختلف مربوط به مجلس و واحدهای تابعه آن هر سه ماه یک‌بار به نمایندگان

7- سایر موارد مذکور در قانون اساسی و دیگر مقررات

ماده 21- وظایف دبیران عبارتند از:

1- مراقبت در ضبط و تحریر صورت مذاکرات و چاپ و توزیع آنها

2- قرائت طرح‌ها و لوایح، پیشنهادها، نوشته‌ها و مطالبی که باید به اطلاع مجلس برسد.

3- تنظیم پیشنهادهای واصله از طرف نمایندگان به‌ترتیب وصول با قید شماره

4- تعیین نمایندگانی که در جلسه برای نطق، وقت می‌خواهند به قید قرعه[1]

ماده 22- وظایف و اختیارات هیأت رئیسه عبارتند از:

1- نظارت بر کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس

1- بند (4) ماده (21) اصلاحی 1397/5/28

2- تصویب بودجه پیشنهادی سالانه مجلس و ارجاع آن به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس جهت طی مراحل قانونی

3- تصویب حقوق مالی نمایندگان طبق این آیین‌نامه

4- انتظام و حفظ انضباط جلسات مجلس

5- نظارت بر انجام امور مربوط به گزارش‌ها و چاپ و توزیع آنها

6- تهیه و تنظیم برنامه هفتگی مجلس

7- مسئولیت و نظارت بر رعایت اوقات و مهلت‌های قانونی مذکور در این آیین‌نامه

8- تصمیم‌گیری در خصوص دعوت از اشخاص حقیقی و حقوقی و موافقت با حضور اشخاص متقاضی جهت شرکت و یا اظهارنظر در مجلس

9- اعلام مراتب رد اعتبارنامه یا استعفای نمایندگان به وزارت کشور

10- بررسی و حل و فصل مسائل و مشکلات کمیسیون‌ها و شعب و اتخاذ تصمیم در موارد اختلافی یا عدم رعایت آیین‌نامه

11- حفظ شأن و منزلت و اقتدار مجلس و دفاع از حقوق و جایگاه قانونی نمایندگان

12- تصویب سازوکار لازم جهت بهبود روش‌های نظارتی و ساماندهی امور ناظرین منتخب مجلس و کمیسیون‌ها در مجامع و شوراها و دریافت گزارش آنان[1]

تبصره- جلسات هیأت رئیسه با حضور حداقل دوسوم اعضاء که رئیس یا یکی از نواب رئیس جزء آنان باشد رسمیت می‌یابد و مصوبات آن با رأی اکثریت مطلق عده حاضر معتبر خواهد بود.

ج - مسئولیت مشترک هیأت رئیسه در برابر مجلس

ماده 23- رئیس‌مجلس و سایر اعضای هیأت رئیسه در مورد انجام وظایف محوله در این آیین‌نامه در برابر مجلس مسئولیت مشترک دارند.

ماده 24- هرگاه نمایندگان به کیفیت اداره جلسات یا سایر امور مجلس و نحوه ایفای وظایف رئیس یا سایر اعضای هیأت رئیسه معترض باشند، می‌توانند طی تقاضای کتبی با امضای حداقل بیست و پنج نفر و یا به درخواست کمیسیون آیین‌نامه

1- بندهای (1)، (3)، (8)، (10) و (12) ماده (22) اصلاحی 1387/9/26

داخلی مجلس[1]، تشکیل هیأت رسیدگی به اعتراضات، مرکب از رؤسای کمیسیون‌های تخصصی و اعضای کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس را درخواست نمایند. کمیسیون آیین‌نامه داخلی مکلف است ظرف سه روز نسبت به تشکیل هیأت رسیدگی به اعتراضات، اقدام نماید. هیأت اخیر مکلف است ظرف ده روز با حضور سه نفر از منتخبین معترضین، به موضوع رسیدگی نماید. در صورتی که اکثریت اعضای هیأت رأی بر عدم صلاحیت فرد مورد اعتراض دادند عضویت وی در هیأت رئیسه تعلیق می‌گردد. گزارش هیأت در این باره در جلسه غیرعلنی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در اولین جلسه علنی مجلس بدون بحث به رأی‌گیری گذاشته می‌شود. درصورت رد عدم صلاحیت، عضو مزبور به کار خود ادامه خواهد داد و درغیراین‌صورت از سمت خود مستعفی شناخته می‌شود و حق شرکت در انتخابات مجدد آن دوره را ندارد.[2]

1- در کلیه مواد و تبصره‌های این قانون، به موجب مصوبه 1397/5/28 عبارت «کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس» به عبارت «کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس» تغییر یافت.

2- ماده (24) اصلاحی 1387/9/26

تبصره 1- هیأت رسیدگی کننده به اعتراض، در ابتدای نخستین جلسه خود هیأت رئیسه‌ای را وفق مقررات مربوط به انتخاب هیأت رئیسه کمیسیون‌ها، انتخاب می‌نمایند. جلسات هیأت با حضور سه‌چهارم اعضاء رسمیت می‌یابد و مناط اعتبار تصمیمات آن، رأی اکثریت مطلق حاضرین می‌باشد.

تبصره 2- نمایندگان معترض و اعضای مورد اعتراض هیأت رئیسه مجلس، حق رأی در جلسه هیأت رسیدگی‌کننده به اعتراضات را ندارند.

تبصره 3- رسیدگی فوق مانع از انجام وظایف قانونی کمیسیون اصل نودم (90) قانون اساسی نسبت به طرز کار مجلس نخواهد بود و نمایندگان می‌توانند از آن طریق نیز نسبت به‌عملکرد هیأت رئیسه نظارت و پیگیری نمایند.

تبصره 4- نحوه رسیدگی به اعتراض در مورد ایفای وظایف رئیس کمیسیون اصل نودم (90) قانون اساسی و نیز رئیس و دادستان دیوان محاسبات و همچنین سایر نمایندگان مجلس که با رأی مجلس انتخاب می‌شوند ولی در این آیین‌نامه برای رسیدگی به اعتراض در مورد ایفای وظایف آنان روشی مشخص نشده است طبق این ماده است.

تبصره 5- چنانچه ده نفر از نمایندگان به‌عملکرد هریک از نمایندگان منتخب مجلس در هیأت‌ها، مجامع و شوراهای

غیراستانی و غیرشهرستانی معترض باشند، طبق این ماده به عملکرد آنان رسیدگی می‌شود.[1]

دوم- شعب و کمیسیون‌ها

الف- شعب

ماده 25- پس از انجام مراسم تحلیف، نمایندگان به حکم قرعه به‌طور مساوی به پانزده شعبه تقسیم می‌شوند و افراد باقیمانده به ترتیب از شعبه اول به بعد، یک‌یک به شعب افزوده می‌شوند. نمایندگانی که بعداً سوگند یاد می‌کنند به حکم قرعه به عضویت شعبی که کسری دارند پذیرفته می‌شوند.

هر شعبه دارای یک رئیس، دو نائب‌رئیس، یک سخنگو و دو دبیر خواهد بود که جداگانه با رأی مخفی با ورقه و با اکثریت نسبی بیش از یک‌سوم کل اعضای شعبه، انتخاب می‌شوند و در صورت تساوی به حکم قرعه عمل خواهد شد.

نتیجه انتخابات با ذکر آراء طی گزارشی به وسیله سخنگو به اطلاع مجلس می‌رسد. مناط اعتبار برای رسمیت جلسات شعب، حضور حداقل دوسوم اعضاء می‌باشد و تصمیمات شعب،

1- تبصره‌های (4) و (5) ماده (24) الحاقی 1391/2/30

به‌جز در مورد انتخاب افراد، با اکثریت مطلق آراء عده حاضر خواهد بود.

ماده 26- هریک از شعب برای تمام دوره نمایندگی رسمیت دارند و وظایف و اختیارات آنها عبارتند از:

1- رسیدگی به اعتبارنامه‌ها

2- تعیین اعضای کمیسیون تحقیق

3- تعیین اعضای کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس

4- بررسی و تشخیص صلاحیت نامزدهای عضویت درکمیسیون‌های تخصصی مجلس

ماده 27- هریک از شعب موظفند صورت‌جلسات خود را با قید اسامی حاضرین و غائبین و تأخیرکنندگان به وسیله دبیر شعبه تنظیم و تقدیم هیأت رئیسه مجلس نمایند.

1- رسیدگی به اعتبارنامه نمایندگان

ماده 28- اعتبارنامه‌ها به‌همراه ضمائم آن به‌موجب جدول حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی که براساس حروف الفبا از طرف معاونت قوانین مجلس با نظارت هیأت رئیسه سنی تنظیم شده است، به‌ترتیب به شعب پانزده‌گانه جهت رسیدگی ارجاع می‌شود. هیأت رئیسه موظف است فهرست اعتبارنامه‌های ارجاعی را قبل از آغاز رسیدگی، تکثیر کند و در اختیار نمایندگان

قرار دهد. چنانچه هر یک از نمایندگان به اعتبارنامه‌ای معترض باشد، ظرف مدت سه‌روز از تاریخ انتشار فهرست مذکور حداکثر تا پایان وقت اداری روز سوم، موظف است اعتراض کتبی خود را امضاء و به انضمام مدارک و اسناد مربوط به شعبه ذی‌ربط تقدیم کند. [1]

تبصره1- شعبه موظف است عدم رسیدگی شورای نگهبان به موضوع مورد اعتراض یا حادث‌شدن آن بعد از اعلام صحت انتخابات را احراز کند.

تبصره2- گزارش هر شعبه توسط سخنگو در مجلس قرائت می‌شود و درصورت عدم امکان، به ترتیب رئیس و یا یکی از نواب رئیس یا دبیران وظیفه او را انجام می‌دهد. [2]

ماده 29- شعبه موظف است حداکثر ظرف مدت سه‌روز کاری گزارش تأیید آن دسته از اعتبارنامه‌های واصله را که معترض ندارند، به‌صورت یکجا به هیأت رئیسه ارسال کند تا برای تصمیم‌گیری مجلس در دستور کار قرار گیرد.

اعتبارنامه‌هایی که مورد اعتراض نمایندگان قرار گرفته است، حداکثر ظرف مدت پنج روز کاری توسط شعبه رسیدگی

1- ماده (28) اصلاحی 1397/5/28

2- تبصره(1) و (2) ماده (28) الحاقی 1397/5/28

می‌شود. در صورتی‌که نظر شعبه تأیید اعتبارنامه باشد، گزارش تأیید آن برای تصمیم‌گیری به مجلس ارائه می‌شود. چنانچه نظر شعبه رد اعتبارنامه باشد، از طریق هیأت رئیسه مجلس به کمیسیون تحقیق ارجاع خواهد شد تا پس از رسیدگی و ارائه گزارش، برای تصمیم‌گیری مجلس در دستور کار قرار گیرد.

تبصره- شعبه موظف است حداقل بیست و چهار ساعت قبل از بررسی اعتبارنامه از معترض یا معترضان جهت توضیح اعتراض و از نماینده‌ای که اعتبارنامه‌اش مورد اعتراض قرار گرفته جهت دفاع دعوت به عمل آورد. عدم حضور هر یک از آنان مانع رسیدگی نیست. معترض یا معترضان در صورت عدم حضور غیرموجه در شعبه، در جلسه علنی حق اعتراض ندارند. موجه‌بودن عدم حضور باید به تأیید هیأت رئیسه مجلس برسد. اگر عدم حضور، موجه بود فقط یک بار دیگر جلسه شعبه ظرف مدت پنج روز مجدداً تشکیل می‌شود و نظر خود را اعلام می‌کند.[1]

ماده 30- هیچ شعبه‌ای نمی‌تواند تقدیم گزارش خود را بیش از پنج روز کاری از تاریخ دریافت پرونده به تعویق اندازد. درصورتی که تأخیر به حکم ضرورت پیش آمده باشد، رئیس و

1- ماده (29) و تبصره آن اصلاحی 1397/5/28

در غیاب او نائب‌رئیس شعبه مکلف است هیأت رئیسه مجلس را مطلع سازد. هرگاه هیأت رئیسه علت را موجه دانست، موضوع را دوباره به همان شعبه و درغیراین‌صورت به شعبه بعد ارجاع می‌نماید که ظرف پنج روز کاری پس از دریافت پرونده، گزارش دهد.[1]

ماده 31- کمیسیون تحقیق حداکثر ظرف مدت پانزده روز به دلایل و توضیحات کتبی شعب و معترض یا معترضان رسیدگی می‌کند و پس از استماع و بررسی توضیحات معترض یا معترضان و دفاعیات کتبی یا حضوری نماینده مورد اعتراض، نظر خود را به مجلس ارسال می‌کند.[2]

تبصره1- درصورتی‌که تعداد معترضان بیش از سه نفر باشد، می‌توانند سه نفر را به‌صورت مکتوب معرفی کنند تا در شعبه و کمیسیون تحقیق جهت ارائه توضیحات لازم حضور یابند.

تبصره2- کمیسیون تحقیق موظف است حداقل بیست و چهار ساعت قبل از رسیدگی به اعتبارنامه از معترض یا معترضان

1- ماده (30) اصلاحی 1397/5/28

2- ماده (31) اصلاحی 1397/5/28

و نماینده‌ای که اعتبارنامه‌اش مورد اعتراض واقع شده است دعوت به‌عمل آورد.[1]

ماده 32- چنانچه کمیسیون تحقیق، اعتبارنامه ردشده از سوی شعبه را رسیدگی کند و نظر به تأیید اعتبارنامه داشته باشد، گزارش آن برای تصمیم‌گیری مجلس در دستور کار قرار می‌گیرد و در صورتی که نظر کمیسیون مبنی بر رد اعتبارنامه باشد گزارش آن حداکثر به مدت پانزده دقیقه در مجلس مطرح و ادله رد اعتبارنامه ارائه می‌شود. نماینده‌ای که اعتبارنامه‌اش توسط کمیسیون رد شده است حداکثر به مدت سی دقیقه فرصت دارد تا از خود دفاع کند، ضمن اینکه می‌تواند بخشی از وقت خود را حداکثر به دو نفر از نمایندگان واگذار کند، سپس گزارش کمیسیون تحقیق به رأی گذاشته می‌شود، چنانچه رد اعتبارنامه به تصویب مجلس نرسد، رئیس جلسه تصویب آن را اعلام می‌کند.[2]

تبصره- درصورتی‌که کمیسیون تحقیق ظرف مدت پانزده روز نظر خود را به مجلس اعلام نکند، نماینده‌ای که اعتبارنامه‌اش مورد اعتراض واقع شده است یا پانزده نفر از نمایندگان می‌توانند طرح اعتبارنامه را در صحن مجلس از هیأت رئیسه درخواست

1- تبصره (1) و (2) ماده (31) الحاقی 1397/5/28

2- ماده (32) اصلاحی 1397/5/28

کنند و هیأت رئیسه موظف است در اولین فرصت گزارش شعبه را در دستور کار مجلس قرار دهد تا مطابق این ماده مورد رسیدگی قرار گیرد. به جای نظر کمیسیون، نظر شعبه به مدت پانزده دقیقه مطرح می‌شود. [1]

ماده 33- چنانچه نماینده بدون عذر موجه (به تشخیص هیأت رئیسه) تا ده روز پس از ابلاغ به وی برای دفاع از صحت اعتبارنامه خود در جلسه حاضر نشود، مجلس با استماع گزارش کمیسیون تحقیق و صحبت معترض وارد رأی‌گیری می‌شود.

تبصره- درصورتی که نماینده یا نمایندگان معترض به دلایل موجه در جلسه حضور نداشته باشند می‌توانند با اطلاع قبلی هیأت رئیسه، دلایل اعتراض خود را کتباً به نماینده دیگری تحویل تا توسط او در مجلس قرائت گردد.

ماده 34- در هر مرحله، رأی‌گیری برای اعتبارنامه مورد اعتراض، مخفی و با ورقه مخصوص انجام می‌شود. [2]

ماده 35- نماینده‌ای که به اعتبارنامه‌اش اعتراض شده مانند سایر نمایندگان، از کلیه حقوق اعم از اعلام رأی و نامزدشدن برای عضویت در هیأت رئیسه و سایرانتخابات

1- تبصره ماده (32) الحاقی 1397/5/28

2- ماده (34) اصلاحی 1397/5/28

برخوردار است، لیکن در زمان بررسی اعتبارنامه خود در شعبه، کمیسیون تحقیق و مجلس حق رأی ندارد. [1]

2- تعیین اعضای کمیسیون‌ها

ماده 36- هریک از نمایندگان برای تعیین کمیسیون تخصصی خود فرمهای امتیازبندی را از شعبه مربوط دریافت می‌کند و پس از تکمیل فرم به همراه تعیین دو اولویت پیشنهادی، حداکثر تا سه روز پس از افتتاح دوره به هیأت رئیسه مجلس تحویل می‌دهد. [2]

تبصره1- فرم امتیازبندی و دستورالعمل اجرائی این ماده بر اساس شاخص‌های: تحصیلات، سوابق اجرائی مرتبط و نمایندگی مجلس و سابقه عضویت در کمیسیون، ظرف مدت سه‌ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط هیأت رئیسه مجلس تهیه می‌شود و به تصویب جلسه مشترک هیأت رئیسه و کمیسیون آیین‌نامه داخلی می‌رسد.

تبصره2- به منظور آشنایی نمایندگان با سوابق یکدیگر، معاونت قوانین موظف است همزمان با شروع فعالیت شعب،

1- ماده (35) اصلاحی 1397/5/28

2- ماده (36) اصلاحی 1395/9/16

اسامی نمایندگان را به همراه تحصیلات، سوابق اجرائی و سابقه عضویت در کمیسیون‌ها (در صورت برخورداری از سابقه نمایندگی) تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار دهد.[1]

ماده 37- هیأت رئیسه پس از دریافت نظر شعب و تعیین امتیاز و رتبه‌بندی، نسبت به تکثیر و توزیع گزارش آن اقدام می‌کند. نمایندگان معترض می‌توانند ظرف مدت چهل و هشت ساعت پس از توزیع گزارش، اعتراض خود را نسبت به امتیازها به هیأت رئیسه تقدیم کنند تا هیأتی مشترک، متشکل از هیأت رئیسه مجلس و رؤسای شعب با دعوت از نماینده معترض به امتیاز خود، ظرف مدت چهل و هشت ساعت پس از انقضای مهلت فوق، به اعتراضات رسیدگی و اعلام نظر نماید. پس از اتمام این مراحل هیأت رئیسه نسبت به تعیین و اعلام فهرست اعضای کمیسیون‌های تخصصی بر مبنای امتیازات هر فرد، اقدام می‌کند.[2]

تبصره 1- پس از اعلام اسامی اعضای کمیسیون‌های تخصصی، در صورتی‌که هر یک از نمایندگان به کمیسیون انتخاب شده اعتراض داشته باشد، می‌تواند ظرف مدت بیست و چهار ساعت اعتراض خود را مکتوب به هیأت رئیسه مجلس

1- تبصره‌های (1) و (2) ماده (36) الحاقی 1395/9/16

2- ماده (37) اصلاحی 1395/9/16

تقدیم کند تا هیأت مشترک فوق‌الذکر با استماع نظرات معترضان و بررسی اعتراض‌های واصله نسبت به تعیین نهائی اعضای کمیسیون‌های تخصصی تا چهل و هشت ساعت پس از انقضای مهلت اعتراض، اقدام کند. [1]

تبصره 2- بین افرادی که رأی مساوی آورده و احتساب آنان به عنوان عضو یک کمیسیون باعث افزایش سقف آن کمیسیون می‌شود قرعه‌کشی انجام می‌گیرد.

تبصره 3- امتیازبندی و تعیین اعضای هر کمیسیون به ترتیب از کمیسیون‌هایی که بیشترین متقاضی دارد، انجام می‌شود و پس از تکمیل اعضای کمیسیون‌های مذکور، نمایندگان بازمانده از اولویت اول انتخابی خود، با متقاضیان اولویت اول کمیسیون بعدی امتیازبندی و تعیین کمیسیون می‌شوند. [2]

تبصره 4- نمایندگانی که در هیچ‌یک از اولویت‌های خود انتخاب نشده‌اند موظفند از دیگر کمیسیون‌های تکمیل نشده دو اولویت دیگر را تعیین نمایند. [3]

1- تبصره (1) ماده (37) اصلاحی 1395/9/16

2- تبصره (3) ماده (37) اصلاحی 1395/9/16

3- تبصره (4) ماده (37) الحاقی 1395/9/16

ب - کمیسیون‌ها

ماده 38- مجلس دارای کمیسیون‌های تخصصی و کمیسیون‌های خاص با محدوده وظایف مشخص به‌شرح مذکور در آیین‌نامه داخلی مجلس می‌باشد. تعداد اعضای کمیسیون‌های تخصصی، حداقل نوزده و حداکثر بیست‌وسه نفر است و تعداد اعضای کمیسیون‌های خاص طبق مواد (39) تا (44) آیین‌نامه داخلی تعیین می‌شود. [1]

تبصره 1- در دوره دهم مجلس هر کمیسیون که به حد نصاب مقرر در این ماده نرسیده است و کمیسیونی که نماینده متقاضی حائز شرایط مازاد بر سقف دارد، هیأت مشترک رؤسای شعب و هیأت رئیسه مجلس تا پانزده روز پس از تصویب نهائی این قانون می‌تواند حداقل و حداکثر تعداد مقرر در این ماده را، حداکثر برای سه کمیسیون و فقط یکبار تعیین و تغییر دهد. [2]

تبصره 2- تعیین مصادیق و تهیه شرح وظایف و اختیارات کمیسیون‌ها با رعایت کلیت آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی توسط هیأت رئیسه مجلس یا هریک از کمیسیون‌ها و یا حداقل پنجاه نفر از نمایندگان پیشنهاد می‌شود و پس از تصویب در جلسه

1- ماده (38) اصلاحی 1395/9/16

2- تبصره (1) ماده (38) الحاقی 1395/9/16

مشترک هیأت رئیسه مجلس، اعضای کمیسیون آیین‌نامه داخلی و رؤسای کمیسیون‌های تخصصی اجراء می‌شود.

جلسه مشترک فوق‌الذکر به ریاست رئیس یا یکی از نواب رئیس‌مجلس و با حضور حداقل دوسوم اعضاء رسمیت می‌یابد و مصوبات آن با رأی حداقل دوسوم اعضای حاضر معتبر خواهد بود و مصوبات به اطلاع نمایندگان خواهد رسید.[1]

1- کمیسیون‌های خاص

1-1- کمیسیون مشترک

ماده 39- در مورد طرح‌ها و لوایحی که به تشخیص هیأت رئیسه به دو یا چند کمیسیون ارتباط اساسی داشته باشند، کمیسیون مشترک تشکیل می‌گردد. تعداد اعضای کمیسیون مشترک بیست وسه نفر می‌باشد. تعیین سهم هر کمیسیون به وسیله هیأت رئیسه مجلس و انتخاب آنان توسط کمیسیون ذی‌ربط می‌باشد.

کمیسیون مشترک در انتخاب هیأت رئیسه و ارائه گزارش و سایر مقررات مانند دیگر کمیسیون‌ها اقدام می‌نماید.[2]

1- تبصره (2) ماده (38) الحاقی1387/9/26 و اصلاحی 1395/9/16

2- ماده (39) اصلاحی 1380/3/27

1-2- کمیسیون ویژه

ماده 40- در مسائل مهم و استثنائی که برای کشور پیش می‌آید و دراین خصوص تشکیل کمیسیون ویژه‌ای برای رسیدگی و تهیه گزارش ضرورت پیدا می‌کند، به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، این کمیسیون تشکیل می‌شود. اعضای کمیسیون ویژه که پانزده نفر خواهند بود، مستقیماً در جلسه علنی توسط نمایندگان با رأی مخفی و اکثریت نسبی انتخاب خواهند شد.

هیأت رئیسه کمیسیون ویژه همانند دیگر کمیسیون‌ها انتخاب خواهد شد.[1]

تبصره- هیأت رئیسه مجلس می‌تواند طرح‌ها و لوایحی را که در حوزه مسائل مربوط به کمیسیون ویژه تشخیص دهد به آن کمیسیون ارجاع نماید.[2]

1-3- کمیسیون تلفیق

ماده 41- به منظور تنظیم اصول و مفاد برنامه‌های توسعه و لوایح بودجه کل کشور و ایجاد هماهنگی بین کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی، پس از تقدیم لایحه مربوط

1- ماده (40) اصلاحی 1387/9/26

2- تبصره ماده (40) الحاقی 1387/9/26

توسط دولت به مجلس، کمیسیون تلفیق مرکب از اعضای ذیل تشکیل می‌گردد:

1- از کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات نه نفر

2- از هر کمیسیون تخصصی دیگر سه نفر

اعضای مذکور در بندهای فوق توسط کمیسیون‌های مربوطه انتخاب و به هیأت رئیسه مجلس معرفی می‌شوند.

مأموریت این کمیسیون تا تصویب نهائی قانون برنامه توسعه و یا لایحه بودجه سالانه کل کشور ادامه می‌یابد. [1]

تبصره 1- کمیسیون تلفیق با حضور اکثریت مطلق اعضاء رسمیت می‌یابد.[2]

تبصره 2- پیشنهادات مربوط به حوزه‌های انتخابیه اعضای کمیسیون تلفیق جهت ایجاد ردیف جدید یا افزایش اعتبارات یا تغییر عنوان طرح‌ها در کمیسیون تلفیق بودجه ممنوع است.

در صورتی که معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور در حین رسیدگی به لایحه بودجه به صورت کتبی و رسمی اشتباه یا از قلم‌افتادگی موارد مربوط به حوزه‌های

1- بندهای (1) و (2) ماده (41) اصلاحی 1392/12/24

2- تبصره (1) ماده (41) الحاقی 1382/10/24

انتخابیه را تأیید کند، موضوع با دوسوم رأی کمیسیون تلفیق قابل تصویب است.[1]

1-4- کمیسیون تحقیق

ماده 42- به منظور بررسی اعتبارنامه‌هایی که توسط شعب مورد تأیید قرار نگرفته و یا از سوی نمایندگان مورد اعتراض واقع شده است هریک از شعب موظفند پس از تعیین هیأت رئیسه خود، بلافاصله دو نفر از اعضای خود را که آگاهی بیشتری به مسائل حقوقی داشته و از صلاحیت لازم برخوردار باشند به عنوان اعضای اصلی و علی‌البدل کمیسیون تحقیق انتخاب نمایند و نتیجه را به هیأت رئیسه گزارش تا در جلسه علنی قرائت گردد.

1-5- کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس

ماده 43- هر شعبه یک نفر دیگر از اعضای خود را که واجد صلاحیت باشد برای تشکیل کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس معین و نتیجه را به مجلس گزارش خواهد کرد. این کمیسیون علاوه بر انجام وظایف مقرر در این آیین‌نامه طرح‌های مربوط به اصلاح

1- تبصره (2) ماده (41) الحاقی 1392/12/24

آیین‌نامه داخلی مجلس را رسیدگی کرده و نظر خود را به مجلس گزارش می‌نماید تا مطابق آیین‌نامه مورد بررسی قرار گیرد.[1]

6-1- کمیسیون اصل نودم (90) قانون اساسی

ماده 44- به منظور سامان دادن و کارآمد سازی مجلس و نمایندگان، خصوصاً نسبت به طرز کار قوای مجریه و قضائیه و مجلس مبتنی بر اصول متعدد قانون اساسی بالاخص اصل نودم(90)، کمیسیونی به نام اصل نودم(90) قانون اساسی تشکیل می‌گردد تا طبق قوانین مصوب مربوط به خود اداره و انجام وظیفه نماید. اعضای این کمیسیون به شرح ذیل است:

1- از هرکمیسیون تخصصی یک نفر با معرفی کمیسیون مربوطه

2- هشت نفر ازنمایندگان که توسط رؤسای شعب و هیأت رئیسه به عنوان اعضای ثابت انتخاب می‌شوند.

تبصره 1- رئیس کمیسیون با پیشنهاد هیأت رئیسه مجلس از بین اعضای ثابت کمیسیون و با رأی مجلس برای مدت یکسال انتخاب می‌گردد.[2]

1- ماده (43) اصلاحی 1391/2/30

2- تبصره (1) ماده (44) اصلاحی 1391/2/30

تبصره 2- اعضای ثابت کمیسیون نباید عضو کمیسیون‌های تخصصی مجلس باشند.[1]

2- کمیسیون‌های تخصصی

ماده 45- هریک از کمیسیون‌های تخصصی مجلس که مطابق این آیین‌نامه تشکیل می‌گردند در محدوده تخصصی خود دارای وظایف و اختیاراتی به شرح زیر می‌باشند:

1- بررسی‌طرح‌ها و لوایح ارجاعی و گزارش‌آن به مجلس شورای‌اسلامی.

2- بررسی و تصویب آزمایشی طرح‌ها و لوایح و همچنین تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت طبق اصل هشتاد و پنجم (85) قانون اساسی.

3- رسیدگی به درخواست‌های تحقیق و تفحص.

4- رسیدگی به سؤال نمایندگان از رئیس‌جمهور و وزیران.

5- بررسی موارد ارجاعی از لوایح برنامه توسعه و بودجه سالانه و گزارش آن به کمیسیون تلفیق.

1- ماده (44) و تبصره (2) آن اصلاحی 1387/9/26

6- کسب اطلاع از کم و کیف اداره امور کشور، دریافت و بررسی گزارش‌های عملکردی و نظارتی از اجرای قوانین مربوط به دستگاه‌های ذی‌ربط[1]

7- تهیه گزارش موردی و سالانه در خصوص امور اجرائی دستگاه‌ها و نحوه اجرای قوانین به خصوص قانون برنامه توسعه و بودجه سالانه و ارائه نکات مثبت، منفی و پیشنهاد نحوه اصلاح آن و تقدیم گزارش به مجلس جهت قرائت.[2]

تبصره 1- کمیسیون‌ها رأساً یا با تقاضای حداقل ده نفر از نمایندگان می‌توانند در موارد مهم و حساس و در مواجهه با تخلفات یا سوء مدیریت، با دعوت از مسئولان ذی‌ربط موضوع را بررسی نموده و گزارش آن را به هیأت رئیسه ارائه نمایند. در صورتی که درخواست بررسی از سوی نمایندگان باشد حداکثر پنج نفر از آنها می‌توانند در تهیه گزارش با کمیسیون مشارکت نمایند. هیأت رئیسه می‌تواند گزارش مذکور را در دستور کار مجلس قراردهد. دراین‌صورت سخنگوی کمیسیون و نماینده دولت هرکدام به میزان پانزده دقیقه و شش نفر از نمایندگان به قید قرعه از بین متقاضیان هرکدام به میزان پنج دقیقه، نظرات خود را بیان می‌نمایند.

1- بندهای (1) و (3) الی (6) ماده (45) اصلاحی 1387/9/26

2- بندهای (2) و (7) ماده (45) اصلاحی 1391/2/30

هرگاه کمیسیون همراه با گزارش پیشنهادهایی برای تصویب به مجلس ارائه نماید با رعایت مفاد آیین‌نامه داخلی در دستور حداکثر دو هفته بعد مجلس قرارخواهد گرفت و مطابق آیین‌نامه داخلی رسیدگی می‌شود. نمایندگان می‌توانند پیشنهادهای خود را تا چهل و هشت ساعت پس از پایان قرائت گزارش به کمیسیون تحویل نمایند. کمیسیون تا یک هفته گزارش نهائی خود را به مجلس ارائه می‌دهد. درصورتی که کمیسیون در گزارش خود، در مورد ناکارآمدی مسئول ذی‌ربط دلایلی ارائه نماید، مراتب توسط هیأت رئیسه به بالاترین مقام مسئول مذکور برای اقدام مقتضی اعلام می‌گردد.[1]

تبصره 2- پاسخ دولت راجع به گزارش‌های کمیسیون‌های تخصصی در دستور کار مجلس قرار گرفته و قرائت خواهد شد. پس از آن حسب درخواست کمیسیون‌های تخصصی، موضوع گزارش‌های یاد شده جهت بررسی به کمیسیون اصل نودم (90) قانون اساسی ارسال و کمیسیون مذکور نتایج بررسی خود را به مجلس ارائه خواهد کرد.

تبصره 3- کمیسیون‌های تخصصی مجلس می‌توانند به تعداد کافی مشاور ذی‌صلاح به ویژه از میان نمایندگان ادوار

1- تبصره (1) ماده (45) اصلاحی 1391/2/30

گذشته که در مسائل کمیسیون صاحب تخصص و تجربه باشند از طریق هیأت رئیسه به خدمت بگیرند.[1]

2-1- کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری

ماده 46- کمیسیون آموزش، تحقیقات و فناوری برای انجام وظایف محوله در محدوده آموزش و پرورش عمومی، آموزش فنی و حرفه‌ای، آموزش عالی، تحقیقات و فناوری، مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.[2]

2-2- کمیسیون اجتماعی

ماده 47- کمیسیون اجتماعی برای انجام وظایف محوله در محدوده امور اداری و استخدامی، کار، اشتغال، روابط کار و تعاون مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

2-3- کمیسیون اقتصادی

ماده 48- کمیسیون اقتصادی برای انجام وظایف محوله در محدوده اقتصاد و دارایی، بازرگانی داخلی، بازرگانی خارجی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

1- تبصره (3) ماده (45) اصلاحی 1387/9/26 و تبصره‌های (2) و (3) ماده (45) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (46) اصلاحی 1392/3/8

2-4- کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی

ماده 49- کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی برای انجام وظایف محوله در محدوده سیاست و روابط خارجی، دفاع، اطلاعات و امنیت مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.[1]

2-5- کمیسیون انرژی

ماده 50- کمیسیون انرژی برای انجام وظایف محوله در محدوده نفت، گاز، برق، سدها و نیروگاه‌های آبی و برقی، انرژی اتمی و انرژی‌های نو مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

2-6- کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات

ماده 51- کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات برای انجام وظایف محوله در محدوده برنامه، بودجه، نظارت برنامه و بودجه و دیوان محاسبات و امور مالی مجلس و آمار و خدمات عمومی فنی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

1- ماده (49) اصلاحی 1387/9/26

تبصره 1- کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات علاوه بر انجام وظایف تخصصی در ماده (45) و این ماده موظف است نسبت به امور زیر اقدام نماید:[1]

1- نظارت و مراقبت بر اجرای مقررات بودجه و امور مالی مجلس و نحوه هزینه کردن آن

2- رسیدگی به‌عملکرد بودجه سالیانه مجلس و ارائه گزارش آن حداکثر تا پایان شهریور ماه سال بعد. این گزارش جهت اطلاع نمایندگان چاپ می‌گردد.

3- بازرسی و رسیدگی دقیق و نظارت درمورد کلیه اموال و اشیاء منقول و غیرمنقول مجلس شورای اسلامی و ارائه گزارش سالیانه جهت چاپ و توزیع بین نمایندگان

4- معرفی دو نامزد به‌عنوان رئیس دیوان محاسبات و دو نامزد به‌عنوان دادستان دیوان محاسبات جهت انتخاب یکی از آنها توسط مجلس شورای اسلامی[2]

تبصره 2- برخورداری از مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و بالاتر، سابقه خدمت در مقامهای مدیریتی موضوع ماده (71)

1- به موجب مصوبه مورخ 1397/5/28 تبصره ماده (51) به تبصره(1) تغییر یافت.

2- بند (4) تبصره (1) ماده (51) الحاقی 1397/5/28

قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب 1386/7/8 و همطرازان آنان و حداقل بیست سال سابقه کار، از شرایط احراز سمت رئیس و دادستان دیوان محاسبات است.

تبصره3- نحوه انتخاب نامزدهای ریاست و دادستان دیوان محاسبات در کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات طبق آیین‌نامه‌ای است که توسط کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات تهیه می‌شود و به‌تصویب کمیسیون آیین‌نامه داخلی می‌رسد.[1]

2-7- کمیسیون بهداشت و درمان

ماده 52- کمیسیون بهداشت و درمان برای انجام وظایف محوله در محدوده بهداشت، درمان، امداد، بهزیستی، تأمین اجتماعی و بیمه‌های اجتماعی و هلال احمر مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

2-8- کمیسیون امور داخلی کشور و شوراها[2]

ماده 53- کمیسیون امور داخلی کشور و شوراها برای انجام وظایف محوله در محدوده سیاست داخلی، شوراها، امور

1- تبصره (2) و (3) ماده (51) الحاقی 1397/5/28

2- اصلاحی 1397/5/28

غیرعمرانی شهرداری‌ها و ثبت احوال مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.[1]

2-9- کمیسیون صنایع و معادن

ماده 54- کمیسیون صنایع و معادن برای انجام وظایف محوله در محدوده صنایع، پست، مخابرات، معادن، پتروشیمی، صنایع هوافضا و ارتباطات مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

2-10- کمیسیون عمران

ماده 55- کمیسیون عمران برای انجام وظایف محوله در محدوده راه و ترابری، مسکن، عمران شهری و عمران روستایی و امور عمرانی شهرداری‌ها و دهیاری‌ها مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.[2]

2-11- کمیسیون فرهنگی

ماده 56- کمیسیون فرهنگی برای انجام وظایف محوله در محدوده فرهنگ و هنر، ارشاد و تبلیغات، صدا و سیما و ارتباطات

1- ماده (53) اصلاحی 1397/5/28

2- ماده (55) اصلاحی 1387/9/26

جمعی، تربیت بدنی و جوانان و زنان و خانواده مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

2-12- کمیسیون قضائی و حقوقی

ماده 57- کمیسیون قضائی و حقوقی برای انجام وظایف محوله در محدوده قضائی و حقوقی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود.

2-13- کمیسیون کشاورزی، آب، منابع طبیعی و محیط زیست[1]

ماده 58- کمیسیون کشاورزی، آب، منابع طبیعی و محیط زیست برای انجام وظایف محوله درمحدوده کشاورزی، منابع آب، دام و طیور، شیلات، محیط زیست و هواشناسی مطابق ضوابط این آیین‌نامه تشکیل می‌شود. [2]

3- مقررات مشترک کمیسیون‌ها

ماده 59- هریک از کمیسیون‌های تخصصی مجلس موظف است از میان اعضای خود کمیته و یا کمیته‌های فرعی متناسب با موضوعات مربوط تشکیل دهد. کمیته‌های فرعی دارای یک

1- اصلاحی 1397/5/28

2- ماده (58) اصلاحی 1397/5/28

رئیس، یک نائب‌رئیس و یک دبیر خواهند بود که توسط اعضای همان کمیته انتخاب می‌گردند. مصوبات کمیته‌های فرعی بعد از تصویب در کمیسیون رسمیت خواهد داشت.

ماده 60- پس از انتخاب اعضای کمیسیون‌ها، هر کمیسیون به ریاست مسن‌ترین عضو و با حضور حداقل دوسوم اعضای خود منعقد و فوراً یک رئیس، دو نائب‌رئیس، یک سخنگو و دو دبیر با رأی مخفی با ورقه با اکثریت نسبی به مدت یک‌سال انتخاب می‌نماید.

تبصره- معاونت قوانین موظف است در شروع کار هر دوره مجلس سوابق کاری و میزان تحصیلات اعضای هر کمیسیون را قبل از انتخاب هیأت رئیسه آن کمیسیون دراختیار اعضاء قرار دهد.

ماده 61- مناط اعتبار برای رسمیت جلسه کمیسیون‌ها حضور حداقل دوسوم اعضاء می‌باشد. مصوبات کمیسیون با اکثریت مطلق آراء عده حاضر خواهد بود.

ماده 62- هرنماینده شش ماه یک‌بار می‌تواند تقاضای تغییر کمیسیون خود را به هیأت رئیسه مجلس ارائه کند. انتقال به

کمیسیون دیگر با رعایت نصاب مقرر در این آیین‌نامه و با موافقت اکثریت اعضای کمیسیون‌های ذی‌ربط امکان‌پذیر است.[1]

ماده 63- رئیس‌مجلس حداقل یک نفر از کارشناسان با تجربه و مناسب مجلس را به عنوان دبیر در اختیار هر کمیسیون قرار می‌دهد تا نسبت به امور کارشناسی و اداری مربوطه از قبیل ارتباط با هیأت رئیسه و ادارات مجلس و کمیسیون‌ها و تنظیم و توزیع مراسلات، ضبط مذاکرات، بایگانی اوراق و پرونده‌ها، تسریع جریان امور دفتری و تهیه صورت‌جلسات و سایر امور اداری اقدام نماید.[2]

ماده 64- گزارش عملکرد کمیسیون‌ها بایستی هر ماه یک‌بار به هیأت رئیسه مجلس داده شود تا به نحو مقتضی به اطلاع نمایندگان برسد.

ماده 65- در صورتی که نمایندگان از طرف کمیسیون برای ادای توضیح در زمینه سؤال و یا پیشنهاد خود دعوت شوند موظف به شرکت خواهند بود و عدم شرکت بدون عذر موجه به منزله انصراف از طرح سؤال و یا پیشنهاد خواهد بود.

1- ماده (62) اصلاحی 1397/5/28

2- ماده (63) اصلاحی 1391/2/30

ماده 66- تمام اسناد و اوراق مربوط به اموری که باید در کمیسیون‌ها بررسی شود از طرف هیأت رئیسه به آن کمیسیون ارجاع می‌شود. نمایندگان می‌توانند آن اسناد را ملاحظه کنند، اسناد مزبور نباید از کمیسیون خارج گردد. این اسناد به انضمام اسناد مذاکرات و اقدامات جاری کمیسیون در محل کمیسیون بایگانی و در پایان هر دوره به بایگانی مجلس منتقل می‌شود.

ماده 67- پس از آنکه مجلس یا کمیسیون‌ها (درخصوص قوانین آزمایشی) درباره طرح یا لایحه‌ای رأی نهائی داد، اسناد و اوراق و صورت‌جلسات مربوط به آن، در معاونت قوانین مجلس بایگانی می‌شود.[1]

ماده 68- هر نماینده به‌جز رئیس‌مجلس، ملزم است عضویت یکی از کمیسیون‌های تخصصی را بپذیرد و در صورت تمایل می‌تواند در کمیسیون‌های دیگر مجلس، با حق اظهارنظر و بدون حق رأی شرکت کند.

تبصره 1- عضویت در کمیسیون‌های تحقیق و آیین‌نامه داخلی مجلس مانع از عضویت در کمیسیون دیگر نخواهد بود.

تبصره 2- چنانچه نمایندگان عضو کمیسیون‌های خاص در سال سی‌ساعت غیبت اعم از موجه و غیرموجه داشته باشند ادامه

1- ماده (67) اصلاحی 1387/9/26

عضویت آنها در کمیسیون منوط به موافقت اکثریت اعضای آن کمیسیون خاص است. این موافقت با رأی‌گیری با ورقه انجام می‌شود.[1]

مبحث سوم - تشکیلات اداری و پشتیبانی مجلس

ماده 69- مسئولیت و اختیار کلیه امور اجرائی مجلس اعم از تشکیلاتی، مالی، معاملاتی، اداری، استخدامی، حقوقی، فنی، پشتیبانی، ارتباطات داخلی و بین‌المللی، حفاظت، حراست و نظایر آن به عهده رئیس‌مجلس شورای اسلامی است.[2]

تبصره 1- رئیس‌مجلس می‌تواند بخشی از وظایف و اختیارات خود را به بعضی از اعضای هیأت رئیسه، معاونین قوانین، نظارت و اجرائی یا مسئولین ذی‌ربط تفویض نماید.[3]

تبصره 2- اساسنامه سازمان‌ها، نظام مالی و ساختار تشکیلات مربوط به مجلس شورای اسلامی به‌جز امور قانونگذاری و همچنین ضوابط اجرائی و دستورالعمل‌های کلیه

1- تبصره (2) ماده (68) الحاقی 1391/2/30

2- ماده (69) اصلاحی 1387/9/26

3- تبصره (1) ماده (69) اصلاحی1391/2/30 و 1392/3/8

اختیارات موضوع این ماده به تصویب کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.[1]

ماده 70- وظایف ناظران عبارتند از:

1- تنظیم برنامه‌ها و سیاست‌های مالی، استخدامی، خدماتی، تبلیغی و انتظامات مجلس و ارائه آن به رئیس‌مجلس جهت طی مراحل بعدی

2- نظارت و اتخاذ تصمیم لازم در خصوص عملکرد کلیه واحدهای ساختار تشکیلات اداری مجلس، نحوه اجرای مصوبات هیأت رئیسه و کمیسیون آیین‌نامه داخلی درخصوص تبصره (2) ماده (69)[2]

3- نظارت بر روند تهیه و پیشنهاد بودجه سالیانه مجلس و پیگیری مراحل بعدی آن

4- نظارت بر حفظ اداره و ثبت ابنیه و اموال و مؤسسات مجلس

5- نظارت بر عملکرد مرکز پژوهش‌ها، مرکز اسناد، کتابخانه و موزه مجلس که طبق قوانین مربوط به خود تشکیل گردیده‌اند.

1- تبصره (2) ماده (69) اصلاحی 1387/9/26

2- بند (2) ماده (70) اصلاحی 1391/2/30 و 1392/3/8

6- پیگیری مشکلات نمایندگان و ارائه راه‌حل مناسب به هیأت رئیسه

7- نظارت بر سایر امور اداری و مالی و خدماتی مجلس

ماده 71- هیأت رئیسه می‌تواند در چهارچوب امکانات موجود و بودجه مصوب تشکیلات مناسبی را جهت تدوین، نگارش، ویرایش حقوقی و ادبی طرح‌ها و لوایح ایجاد نماید. نظرات این تشکیلات قبل از تصویب نهائی طرح یا لایحه در مجلس، با موافقت کمیسیون ذی‌ربط انجام می‌شود.[1]

ماده 72- در راستای ایفای هرچه بهتر وظیفه نمایندگی، همچنین حفظ شأن و منزلت مجلس و جایگاه حقیقی نمایندگان، هیأت رئیسه می‌تواند به منظور برقراری ارتباط مؤثر (دیداری، شنیداری، مکتوب) نمایندگان با موکلین و نمایندگان دستگاه‌های اجرائی و نهادهای رسمی و غیررسمی در مرکز و حوزه انتخابیه با اختصاص فضای فیزیکی مناسب (دفاتر کار و ملاقات عمومی) هرگونه امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مورد نیاز را در شأن نظام جمهوری اسلامی فراهم نماید. اعتبارات مورد نیاز در بودجه سالانه مجلس پیش‌بینی می‌شود.[2]

1- ماده (71) الحاقی 1387/9/26

2- ماده (72) اصلاحی 1387/9/26

تبصره- در هر دوره مجلس، نمایندگان می‌توانند حداکثر پنج نفر از کارکنان یا کارشناسان دستگاه‌های مشمول ماده(5) قانون مدیریت خدمات کشوری را برای به‌کارگیری در دفتر ارتباطات مردمی جهت امور مشاوره‌ای، اداری و خدماتی از دستگاه ذی‌ربط درخواست نمایند. دراین‌صورت با هماهنگی دستگاه مبدأ، درخواست مأموریت افراد مورد نظر معمول و شخص یا اشخاص مزبور به دفتر ارتباط مردمی نماینده، مأمور می‌شوند

حقوق، مزایا، حق‌مأموریت و اضافه‌کار این مأموران طبق قوانین و مقررات مربوطه برعهده دستگاه مأمورکننده می‌باشد و میزان اضافه‌کار تا سقف مصوب اداره مربوطه و مأموریت ماهیانه و مرخصی استفاده شده توسط رئیس‌دفتر نماینده به دستگاه ذی‌ربط اعلام می‌شود. افزایش کلیه حقوق قانونی این مأموران از جمله ارتقاء، افزایش حقوق سنواتی، افزایش گروه و رتبه و سایر موارد مشابه در دوران مأموریت این افراد همانند سایر کارکنان دستگاه ذی‌ربط می‌باشد.

تعداد افراد مورد نیاز هر حوزه انتخابیه با توجه به تعداد نمایندگان، تعداد شهر و روستا، جمعیت و وسعت، شرایط اقلیمی و جغرافیایی و سایر قابلیت‌های هر حوزه توسط کمیسیون آیین‌نامه داخلی مجلس تعیین می‌شود.

پس از اعلام پایان مأموریت، دستگاه ذی‌ربط موظف است این افراد را حداقل در پست سازمانی قبل از مأموریت و یا پست همطراز به‌کار گیرد.

این مصوبه نافی تبصره (3) ماده (2) قانون استخدامی کارکنان مجلس شورای اسلامی مصوب 1372/8/23 مجلس شورای اسلامی نمی‌باشد.[1]

1- :

الف- تبصره ماده (72) الحاقی 1392/3/8

ب- قانون تفسیر تبصره ماده (72) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1393/1/24

موضوع استفساریه: آیا منظور از کارکنان یا کارشناسان دستگاههای مشمول ماده (5) قانون مدیریت خدمات کشوری مصرح در تبصره ماده (72) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس‌شورای‌اسلامی، اعضای هیأت علمی دانشگاهها نیز می‌باشد یا خیر؟

پاسخ: بلی، کارکنان یا کارشناسان دستگاههای مشمول ماده (5) قانون مدیریت خدمات کشوری موضوع تبصره ماده (72) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس‌شورای‌اسلامی شامل اعضای هیأت علمی دانشگاهها و کلیه افرادی که از دستگاههای مذکور حقوق دریافت می‌کنند نیز می‌باشد.

فصل دوم- نمایندگان

مبحث اول - مصونیت نمایندگان

ماده 73- بر طبق اصل هشتاد و ششم (86) قانون اساسی نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهارنظر خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرائی که در مقام ایفای وظایف خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد و یا از حقوق اجتماعی محروم نمود.

تبصره- وظایف نمایندگی شامل نطق، بحث‌های داخل دستور، بحث‌های جلسات کمیسیون‌ها، اظهارنظراتی که برای اعمال اصل هشتاد و چهارم (84) قانون اساسی انجام می‌شود و سایر موارد نظارتی و قانونی است.[1]

ماده 74- چنانچه به تشخیص هیأت رئیسه نماینده‌ای در سخنان خود در جلسه علنی به کسی نسبت ناروا داده و یا هتک حرمت نماید فرد مزبور می‌تواند در دفاع از خود، به صورت مکتوب به اتهام وارده پاسخ گوید. پاسخ ارسالی درصورتی که بیش از دو برابر اصل مطلب اظهار شده نبوده و متضمن توهین

1- در کلیه مواد آیین‌نامه به موجب مصوبه 1387/9/26 عبارت «قبل از دستور» بعد از کلمه «نطق» حذف شد.

و افتراء نباشد، در اولین فرصت در جلسه علنی قرائت خواهد شد.

ماده 75- اگر در جلسه رسمی ضمن نطق یا مذاکره صریحاً یا تلویحاً نسبت سوئی به یکی از نمایندگان داده شود یا عقیده و اظهار او را بر خلاف جلوه دهند و نماینده مذکور برای رد آن نسبت به رفع اشتباه در همان جلسه یا در جلسه بعد اجازه نطق بخواهد بدون رعایت نوبت تا پنج دقیقه اجازه نطق داده می‌شود.[1]

مبحث دوم - تعهدات نمایندگان

ماده 76- نمایندگان براساس مسئولیت نمایندگی، متعهد و ملتزم به حفظ حیثیات مجلس و نمایندگان و رعایت نظم و نوبت و اجرای آیین‌نامه داخلی می‌باشند. در مواردی که نماینده‌ای رعایت تعهدات فوق را ننماید اقدامات ذیل به‌ترتیب از طرف رئیس به‌عمل خواهد آمد:

1- تذکر شفاهی در جلسه علنی

2- اخطار در جلسه علنی

3- احضار و توبیخ متخلف در جلسه هیأت رئیسه

ماده 77- رئیس جلسه نسبت به نمایندگانی که از موضوع مذاکره خارج می‌شوند و یا بدون اجازه صحبت می‌کنند و

1- ماده (75) اصلاحی 1387/9/26

همچنین نسبت به نمایندگانی که به واسطه عدم رعایت آیین‌نامه داخلی یا به انحاء دیگر رعایت نظامات مجلس را نمی‌نمایند تذکر می‌دهد.

ماده 78- در صورتی که رئیس به یکی از نمایندگان دو بار تذکر داد و نماینده مجدداً از حدود نظم خارج گردید، رئیس به او اخطار می‌کند.

ماده 79- توبیخ که سبب درج در پرونده و گزارش در مجلس می‌شود در موارد ذیل اجراء می‌گردد:

1- درصورتی که نماینده‌ای پس از اخطار در همان جلسه از حدود نظم خارج شود.

2- درصورتی که نماینده‌ای ظرف مدت یک‌ماه چهار مرتبه در جلسات متوالی یا شش مرتبه در مجموع مورد تذکر واقع شده باشد.

3- کسانی که بیش از سه جلسه متوالی یا در مجموع پنج جلسه در یک‌ماه تأخیر غیرمجاز داشته باشند.

مبحث سوم - حقوق نمایندگان

ماده 80- بودجه سالانه مجلس به پیشنهاد هیأت رئیسه پس از مشورت با کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات و در

موعد مقرر برای دولت ارسال می‌شود تا با رعایت اصل پنجاه و دوم (52) قانون اساسی در بودجه سالانه کل کشور درج شود.

تبصره- مقرری و هزینه‌های نمایندگی در هر سال در جلسه مشترک هیأت رئیسه با کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی با رعایت مقررات مالی مجلس به تصویب می‌رسد. نمایندگان مجلس می‌توانند حقوق و مزایای خود را از مجلس دریافت نمایند. قبل از تصمیم مجدد در هر دوره به صورت علی‌الحساب مطابق مصوبه دوره قبل عمل می‌شود.[1]

مبحث چهارم – مأموریت‌ها

ماده 81- مأموریت‌های رسمی فردی و جمعی نمایندگان برای شرکت در سمینارها، اجلاس‌ها و بازدیدهای فنی و تخصصی در داخل و یا خارج از کشور با تصویب کمیسیون ذی‌ربط و تأیید هیأت رئیسه انجام خواهد شد. نتایج حاصل از مأموریت به آن کمیسیون و هیأت رئیسه مجلس تسلیم می‌گردد.

مبحث پنجم - تعطیلات و مرخصی‌ها

ماده 82- تعطیلات تابستانی مجلس در هر سال سی روز است که زمان آن با تشخیص مجلس تعیین می‌شود. هیأت رئیسه

1- ماده (80) و تبصره آن اصلاحی 1387/9/26

می‌تواند در تنظیم برنامه جلسات علنی و کمیسیون‌ها به‌گونه‌ای عمل کند که نمایندگان در هر ماه یک هفته کاری هم برای رسیدگی به وظایف نمایندگی فرصت داشته باشند.

تبصره- در صورت ضرورت، رئیس‌مجلس می‌تواند با تقاضای حداقل پنجاه نفر از نمایندگان و یا درخواست دولت، با ذکر دلیل، در اوقات تعطیل، مجلس را به‌طور فوق‌العاده دعوت به انعقاد نماید.

ماده 83- نمایندگان یک‌ماه در هر سال حق استفاده از مرخصی با حقوق را دارند. استفاده از مرخصی ضروری بدون حقوق نیز، با موافقت هیأت رئیسه، حداکثر یک ماه در سال خواهد بود و درصورت عدم استفاده می‌توانند در سال‌های بعد استفاده نمایند.

ماده 84- اجازه مرخصی تمام مدت یک جلسه یا قسمتی از جلسات مجلس با موافقت هیأت رئیسه مجلس و در کمیسیون‌ها و شعب با رؤسای کمیسیون‌ها و شعب خواهد بود.

ماده 85- هیچ‌یک از نمایندگان قبل از تحصیل مرخصی نمی‌تواند غیبت نماید مگر با عذر موجه از قبیل بیماری یا حوادث غیرمترقبه.

مبحث ششم - غیبت نمایندگان

ماده 86- نماینده‌ای که بیش از یکصد ساعت متوالی یا دویست و پنجاه ساعت غیرمتوالی از اوقات رسمی جلسات مجلس و کمیسیون را بدون عذر موجه در یک سال غیبت نماید، مستعفی شناخته خواهد شد. همچنین نماینده‌ای که به علت ناتوانی جسمی و یا بیماری بیش از چهار ماه در یک سال غیبت موجه داشته باشد بنا به درخواست سی نفر از نمایندگان و تصویب دوسوم نمایندگان حاضر مبنی بر عجز وی از ایفای وظایف نمایندگی، سمت نمایندگی خود را از دست می‌دهد.

تبصره 1- تا یک هفته پس از اعلام رسمی مستعفی شناخته شدن نماینده، درصورتی که خود وی یا نماینده دیگری به غیرموجه بودن غیبت اعتراض کند و آن را تسلیم هیأت رئیسه نماید، این اعتراض در اولین فرصت در مجلس مطرح می‌شود و پس از صحبت حداکثر دو مخالف و دو موافق (هریک به مدت پانزده دقیقه) در صورتی که مجلس به موجه بودن غیبت نماینده مورد بحث رأی داد، غیبت موجه شناخته خواهد شد.

یک نفر از هیأت رئیسه به‌عنوان موافق و نماینده مورد بحث به عنوان مخالف برای صحبت، حق تقدم خواهند داشت.

تبصره 2- درصورتی که نماینده مستعفی شناخته شده به غیرموجه بودن غیبت خود اعتراض کرده باشد ولی در موقع طرح

نتواند و یا نخواهد در مجلس حضور یابد، می‌تواند لایحه دفاعیه خود رابرای طرح در مجلس حداکثر تا موقع طرح، تحویل مجلس نماید. دراین‌صورت این لایحه با حق تقدم در فرصت مقرر برای صحبت مخالفین توسط یکی از دبیران قرائت خواهد شد. مدت قرائت لایحه حداکثر نیم ساعت خواهد بود.

ماده 87- به غیبت و تأخیر غیرموجه حقوق تعلق نمی‌گیرد.

ماده 88- محاسبه ساعات غیبت در کمیسیون‌ها با رؤسای کمیسیون‌ها و در جلسات رسمی مجلس با هیأت رئیسه می‌باشد و در هر دو صورت، اعلان رسمی غیبت با هیأت رئیسه مجلس خواهد بود. هیأت رئیسه موظف است غیبت و تأخیر غیرموجه نمایندگان در کمیسیون‌ها را هر ماه به اطلاع نمایندگان برساند.

ماده 89- غیبت، تأخیر غیرموجه نمایندگان پیش از پایان جلسه مجلس اعلان و درصورت مذاکرات مجلس ثبت خواهد شد.

تبصره- غیبت غیرموجه از دو جلسه کمیسیون در حکم غیبت از یک جلسه رسمی مجلس می‌باشد.

مبحث هفتم - استعفای نماینده و نحوه بررسی آن

ماده 90- هر نماینده که اعتبارنامه او به تصویب رسیده است می‌تواند از مقام نمایندگی استعفاء دهد. پذیرش استعفاء موکول به تصویب مجلس است.

ماده 91- نماینده تقاضای استعفای مدلّل خود را به عنوان رئیس‌مجلس می‌نویسد و رئیس‌مجلس آن را در اولین جلسه علنی و بدون قرائت متن، اعلام و در دستور کار هفته بعد می‌گذارد. نماینده می‌تواند قبل از شروع بررسی در مجلس تقاضای استعفای خویش را مسترد دارد.

ماده 92- بررسی تقاضای استعفاء بدین ترتیب خواهد بود که ابتداء تقاضای استعفاء قرائت شده و سپس شخص متقاضی استعفاء یا نماینده دیگری به تعیین او تقاضای دفاع خواهد نمود. مدت قرائت تقاضای استعفاء و توضیح نماینده متقاضی استعفاء حداکثر نیم ساعت است. مخالف یا مخالفین نیز حداکثر نیم ساعت می‌توانند صحبت کنند و پس از آن رأی‌گیری به‌عمل می‌آید. در صورت تصویب تقاضای استعفاء مراتب از طریق رئیس‌مجلس به وزارت کشور اعلام می‌شود تا طبق قانون انتخابات اقدام نماید.[1]

1- ماده (92) اصلاحی 1391/2/30

تبصره- هرگاه نماینده متقاضی استعفاء برای طرح تقاضای استعفای خود در مجلس حاضر نشود و کسی را هم برای دفاع از خود تعیین ننماید متن تقاضای استعفاء قرائت و در صورت وجود مخالف حداکثر به مدت پانزده دقیقه صحبت خواهد کرد و سپس رأی‌گیری به‌عمل می‌آید.

ماده 93- هرگاه تقاضای استعفای تعدادی از نمایندگان به نحوی باشد که مانع از تشکیل جلسه رسمی گردد قابل طرح در مجلس نیست.

فصل سوم - گردش کار مجلس

مبحث اول - جلسات مجلس

ماده 94- انعقاد رسمی جلسات و اعتبار أخذ رأی منوط به حضور حداقل دوسوم مجموع نمایندگان می‌باشد.[1]

تبصره 1- برای ادامه مذاکراتی که منجر به اتخاذ تصمیم و یا أخذ رأی نمی‌شود حضور حداقل نصف نمایندگان کافی است.

تبصره 2- جلسات رسمی با تلاوت آیاتی چند از قرآن مجید به تشخیص هیأت رئیسه که حتی‌الامکان متناسب با جلسه آن روز باشد آغاز خواهد شد.

1- ماده (94) اصلاحی 1391/2/30

ماده 95- نمایندگان باید در روزی که قبلاً برای تشکیل جلسه رسمی معین می‌شود در مجلس حاضر شوند. درصورت تأخیر بدون عذر موجه از طرف هیأت رئیسه توبیخ خواهند شد. همچنین، هریک از نمایندگان که در موقع أخذ رأی با اعلام قبلی رئیس‌مجلس مبنی بر منع خروج از جلسه بدون عذر موجه خارج شود، مستحق توبیخ خواهد بود و در صورت تکرار تأخیر وغیبت، مقررات آیین‌نامه ازطرف هیأت رئیسه درباره او اجراء خواهد شد. اسامی نمایندگانی که سه بار غیبت غیرموجه در یک ماه داشته باشند در روزنامه‌ها درج خواهد شد.

ماده 96- تشخیص عده حضار با استفاده از تابلو است که در اول هر جلسه و قبل از أخذ آراء به وسیله رئیس جلسه باید اعلام شود.

تبصره- در صورتی که تابلو خراب شود، حداکثر تا پایان همان جلسه تشخیص عده حاضر با دبیران خواهد بود و هیأت رئیسه موظف است قبل از انعقاد جلسه بعد به تعمیر و اصلاح تابلو اقدام نماید.

ماده 97- حداکثر مدت برای هر جلسه رسمی چهار ساعت است که یکسره و یا با فاصله تنفس می‌باشد، مگر در موارد ضروری که به تشخیص رئیس و تصویب مجلس خواهد

رسید. غایبین بعد از تنفس نیز مشمول مقررات مربوط به غیبت و تأخیر خواهند بود.

تبصره 1- وقت دستور جلسات رسمی مجلس چنان تنظیم خواهد شد که جز در موارد اضطراری با اول وقت ادای نماز برخورد نداشته باشد.

تبصره 2- مجلس برای رسیدگی به طرح‌ها و لوایحی که در شش جلسه به اتمام نرسد از جلسه هفتم همه روزه به‌جز روزهای تعطیل تشکیل می‌شود و افزایش ساعت هر جلسه با رأی مجلس است.[1]

ماده 98- اعضای هیأت رئیسه مجلس باید در ساعتی که قبلاً برای تشکیل جلسات تعیین می‌شود، حاضر شوند و در صورت تأخیر یا غیبت بدون عذر موجه با تشخیص رئیس برطبق این آیین‌نامه جریمه می‌شوند.

ماده 99- تشکیل جلسات و رعایت ترتیب مذاکرات و اجرای آیین‌نامه و حفظ نظم جلسه طبق این آیین‌نامه به عهده رئیس جلسه است.

ماده 100- دستور هفتگی مجلس باید به‌ترتیب وصول طرح‌ها و لوایح از کمیسیون‌ها و سایر موضوعات طبق این

1- تبصره (2) ماده (97) الحاقی 1391/2/30

آیین‌نامه توسط هیأت رئیسه مجلس تهیه و پس از چاپ و توزیع بر تابلو مخصوص نصب شود. رعایت ترتیب مذکور الزامی است. طرح‌ها و لوایحی که دارای اولویت باشند ممکن است بنا به تقاضای دولت و یا پانزده نفر از نمایندگان و با موافقت هیأت رئیسه خارج از ترتیب وصول، در دستور هفتگی مجلس قرارگیرد. گزارش‌های تحقیق و تفحص، تفریغ بودجه و کمیسیون‌ها به‌جز گزارش طرح‌ها و لوایح، خارج از نوبت در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد. این گزارش‌ها باید حداقل چهل و هشت ساعت قبل از طرح در مجلس چاپ و در اختیار نمایندگان قرارگیرد وخلاصه آن حداکثر به مدت نیم ساعت درجلسه قرائت و متن کامل گزارش در مشروح مذاکرات چاپ شود.[1]

تبصره 1- حداقل پنجاه نفر از نمایندگان می‌توانند از رئیس جلسه مجلس تقاضا نمایند گزارش چاپ شده کمیسیون خارج از نوبت در دستور کار جلسه علنی قرار گیرد و رئیس درخواست متقاضیان را پس از صحبت یکی از متقاضیان و یک مخالف و یک موافق هرکدام به مدت پنج دقیقه، به رأی می‌گذارد. درصورت تصویب، رسیدگی به گزارش مورد تقاضا در همان جلسه یا جلسه

1- ماده (100) الحاقی 1387/9/26 و اصلاحی 1391/2/30 و 1397/5/28

بعد شروع می‌شود و با اعمال مجدد این تبصره نمی‌توان آن را متوقف نمود.

تبصره 2- در صورتی که پنجاه نفر از نمایندگان برای طرح یا لایحه‌ای تقاضای اولویت کنند هیأت رئیسه موظف است آن را در دستور هفتگی مجلس قرار دهد.[1]

تبصره 3- هیأت رئیسه می‌تواند تمام یا بخشی از گزارش‌های واصله از دستگاه‌ها و سازمان‌هایی که طبق قانون موظف به ارائه گزارش به مجلس شورای اسلامی هستند را جهت قرائت در دستور کار جلسه علنی قرار دهد و گزارش کامل آن را به کمیسیون‌های ذی‌ربط ارجاع نماید.

تبصره 4- کلیه گزارش‌هایی که در جلسه علنی مطرح می‌شود باید حداقل بیست و چهار ساعت قبل از طرح، تکثیر و بین نمایندگان توزیع شود مگر مواردی که در این آیین‌نامه به صراحت برای آن زمان دیگری تعیین شده باشد.[2]

ماده 101- گزارش نهائی کمیسیون اصل نودم (90) قانون اساسی پس از ارائه به هیأت رئیسه مجلس، درصورتی که مربوط

1- تبصره (2) ماده (100) اصلاحی 1391/2/30

2- تبصره‌های (1)، (3) و (4) ماده (100) الحاقی 1391/2/30

به عموم باشد، بدون رعایت نوبت در دستور کار قرار می‌گیرد و در اولین جلسه علنی قرائت خواهد شد.

ماده 102- در صورت اضطرار که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای کتبی رئیس‌جمهور یا یکی از وزرا یا ده نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود. دراین‌صورت، تقاضاکنندگان ادله خویش را مبنی بر وجود شرایط اضطرار و اقتضای امنیت کشور و در نتیجه لزوم برگزاری غیرعلنی جلسه رسمی مجلس، حداکثر تا مدت پانزده دقیقه، متوالیاً و یا متناوباً در دو نوبت، ارائه و سپس یک نفر به عنوان مخالف حداکثر تا پانزده دقیقه صحبت می‌کند، در صورت تصویب دوسوم حاضران، کار رسیدگی در جلسه غیرعلنی ادامه می‌یابد، درغیراین‌صورت، جلسه به حالت علنی بازگشته و به روال عادی عمل خواهد کرد.

تبصره 1- مصوبات جلسه غیرعلنی در صورتی معتبر است که با حضور شورای نگهبان به‌تصویب سه‌چهارم مجموع نمایندگان برسد.

تبصره 2- تشخیص رفع شرایط اضطراری برای انتشار مذاکرات و مصوبات جلسات غیرعلنی برای اطلاع عموم با مجلس است که با پیشنهاد حداقل ده نفر از نمایندگان و مذاکره

به نحو مقرر در همین ماده، در جلسه غیرعلنی و تصویب اکثریت حاضرین در مجلس عملی می‌گردد.

ماده 103- رئیس هر جلسه قبل از ختم هر جلسه، روز و ساعت تشکیل و دستور جلسه بعد را اعلام می‌کند که در صورت مذاکرات درج شود، مگر در موارد اضطراری (به تشخیص هیأت رئیسه) که حداقل بیست و چهار ساعت قبل از تشکیل جلسه، باید به‌طور رسمی اعلام شود.

ماده 104- در صورتی که در مجلس بی‌نظمی و تشنج به وجود آید که مانع ادامه کار مجلس باشد و رئیس نتواند از آن جلوگیری کند، در جای خود قیام می‌نماید. هرگاه برخاستن رئیس موجب آرامش نشود جلسه را به مدت پانزده دقیقه به عنوان تنفس تعطیل می‌کند و نمایندگان از جلسه خارج می‌شوند و پس از انقضای پانزده دقیقه مجدداً جلسه تشکیل می‌شود. هرگاه بی‌نظمی و تشنج تجدید شود رئیس، جلسه را ختم و آن را به روز دیگری موکول می‌نماید.

مبحث دوم – نطق‌ها و مذاکرات

اول – نطق‌ها

ماده 105- در هر جلسه رسمی به‌جز جلسات بررسی لوایح برنامه توسعه، بودجه سالانه و استیضاح یا رأی اعتماد به

وزیران، سه نفر از نمایندگان می‌توانند به نوبت و طبق فهرستی که از قبل به قید قرعه توسط هیأت رئیسه تنظیم شده است، حداکثر به مدت هفت دقیقه نطق نمایند. همچنین دو نفر از نمایندگانی که در آن جلسه نوبت نطق نداشته باشند به جهت مسائل ضروری می‌توانند یک ساعت قبل از شروع جلسه در لوح مخصوص یا دستگاه الکترونیک[1] ثبت‌نام کرده وحداکثر به مدت پنج دقیقه نطق نمایند. درصورتی که بیش از دو نفر از نمایندگان متقاضی این نطق باشند، هیأت رئیسه به قید قرعه به دو نفر وقت خواهد داد.

هیچ یک از نمایندگان نمی‌توانند در مدت دو ماه بیش از یک بار نطق پنج دقیقه‌ای نمایند.

نماینده حق واگذاری تمام وقت خود را به نماینده دیگر دارد.[2]

ماده 106- در هر جلسه، قبل از ورود در دستور، رئیس می‌تواند در مورد گزارش حوادث مهم و مسائل فوری روز مطالبی را که آگاهی مجلس از آن ضروری باشد به اطلاع

1- در کلیه مواد آیین‌نامه به موجب مصوبه 1387/9/26 بعد از کلمه «لوح» عبارت «یا دستگاه الکترونیک» اضافه شد.

2- ماده (105) اصلاحی 1387/9/26

نمایندگان برساند. حداکثر مدت برای این مطالب پانزده دقیقه خواهد بود.[1]

تبصره- رؤسای قوای مجریه و قضائیه می‌توانند خارج از موضوع دستور جلسه در صحن علنی مجلس نطق نمایند. این نطق پس از وصول تقاضای آنان و اعلام موضوع نطق به رئیس‌مجلس پس از موافقت هیأت رئیسه در اولین فرصت انجام می‌شود. ساعت و مدت نطق قبل از شروع جلسه باید به اطلاع نمایندگان برسد.[2]

ماده 107- در صورتی که نمایندگان لازم بدانند بنا به پیشنهاد رئیس‌مجلس و یا پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس شورای اسلامی، وزرا مکلف به حضور در مجلس می‌باشند و هرگاه تقاضا کنند و مطلبی داشته باشند، مطالب آنان استماع می‌شود.

تبصره 1- هیأت رئیسه مجلس می‌تواند تمام یا بخشی از یک جلسه مجلس را برای رسیدگی به امور مهم و اساسی کشور اختصاص دهد.

1- ماده (106) اصلاحی 1391/2/30

2- تبصره ماده (106) الحاقی 1391/2/30

تبصره 2- دستور این جلسات و چگونگی اداره آن توسط هیأت رئیسه تعیین خواهد شد.[1]

ماده 108- ترتیب و مدت نطق بدین شرح است:

الف- مدت نطق در جلسه علنی به‌شرح زیر خواهد بود:

1- برای استیضاح یک وزیر دو ساعت و برای استیضاح دولت یا بیش از یک وزیر چهار ساعت. استیضاح کنندگان می‌توانند از بین خود یک یا چند نفر را برای بحث در موضوع استیضاح معرفی نمایند، ولی در هرحال مجموع نطق‌های استیضاح کنندگان نباید از مدت فوق تجاوز نماید.

2- در مورد کلیات هر طرح یا لایحه، ابتداء سخنگوی کمیسیون اصلی حداکثر ده دقیقه[2] گزارش می‌دهد، پس از آن حداکثر سه نفر مخالف و سه نفر موافق به‌ترتیب یک نفر مخالف و یک نفر موافق وسپس نماینده دولت و پس از آن سخنگوی کمیسیون هرکدام حداکثر پنج دقیقه صحبت می‌کنند.

تبصره - در بررسی کلیات طرح‌های دو یا سه فوریتی و طرح‌هایی که کمیسیون اصلی در موعد مقرر گزارش نداده است

1- تبصره‌های (1) و (2) ماده (107) الحاقی 1387/9/26

2 ـ عبارت «حداکثر ده دقیقه» اصلاحی 1394/11/4

یکی از طراحان می‌تواند به جای سخنگو در ابتداء و انتهای رسیدگی در مجلس صحبت کند.[1]

3- برای موارد ذیل هریک پنج دقیقه:

- دفاع دربرابر توهین و تحریف نطق
- مخالفت و موافقت نسبت به هریک از مواد طرح‌ها و لوایح
- توضیح پیشنهاد اصلاحی نسبت به مواد طرح‌ها و لوایح اعم از فردی و جمعی
- توضیح نماینده دولت و سخنگوی کمیسیون در مورد پیشنهادها
- توضیح پیشنهاد فوریت و یا سلب فوریت و مخالفت با آن
- پیشنهاد مسکوت ماندن طرح و یا لایحه و مخالفت با آن
- پیشنهاد تنفس
- پیشنهاد أخذ رأی مخفی
- تذکر آیین‌نامه‌ای و یا اخطار قانون اساسی

1- به موجب قانون اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب1394/11/4 تبصره (1) ماده (108) حذف و تبصره فوق که تحت عنوان تبصره (2) بود به تبصره تبدیل شد.

- پیشنهاد انواع رأی در مورد استیضاح[1]

4- برای تذکر آیین‌نامه‌ای و یا اخطار قانون اساسی حداکثر سه دقیقه

ب- در تمام موارد مذکور در بند (الف)، در صورتی که ضرورت اقتضاء کند ممکن است استثنائاً بدون مذاکره و با پیشنهاد رئیس یا ده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس، مدت نطق و شور اضافه شود.

ج- در کلیات لایحه بودجه سالانه کل کشور پس از نطق رئیس‌جمهور، سخنگوی کمیسیون گزارش خود را ارائه می‌دهد سپس حداکثر پنج نفر از نمایندگان به عنوان مخالف گزارش کمیسیون و پنج نفر به عنوان موافق گزارش کمیسیون به‌ترتیب یک نفر مخالف و یک نفر موافق هر کدام حداکثر ده دقیقه صحبت می‌کنند. پس از آن نماینده دولت به مدت بیست دقیقه و در پایان، سخنگوی کمیسیون صحبت می‌کند. مجموع زمان صحبت سخنگوی کمیسیون سی دقیقه خواهد بود. [2]

1- جزء (3) ماده (108) اصلاحی 1387/9/26

2- جزء «ج» ماده (108) اصلاحی 1387/9/26 و 1397/5/28

تبصره- در کلیات متمم و یک یا چند دوازدهم بودجه، اظهارات به میزان نصف مدت‌های مقرر در بند فوق است.[1]

د- مدت نطق برای مسائل مهم مربوط به سیاست خارجی از قبیل عهدنامه‌ها و مقاوله‌نامه‌ها و موافقتنامه‌های بین‌المللی حداکثر سه ساعت و برای هر ناطق حداکثر پانزده دقیقه خواهد بود.

هـ- پیش از أخذ رأی برای انتخاب حقوقدانان شورای نگهبان و همچنین رئیس و دادستان دیوان محاسبات، هر نامزد می‌تواند حداکثر ده دقیقه در جلسه علنی مجلس مشخصات، سوابق کاری، تحصیلات و برنامه‌های خود را به اطلاع نمایندگان برساند.[2]

تبصره- در کلیه مواردی که در این آیین‌نامه نمایندگان می‌توانند به‌عنوان موافق یا مخالف صحبت کنند و به‌موقع در لوح یا دستگاه الکترونیک ثبت‌نام کرده‌اند، اسامی آنان توسط یکی از اعضای هیأت رئیسه به قید قرعه انتخاب و اعلام می‌شود. افراد تعیین‌شده حق واگذاری نوبت خود به نماینده دیگر را دارند.[3]

1- تبصره جزء «ج» ماده (108) الحاقی 1387/9/26

2- بند «هـ» ماده (108) الحاقی 1387/9/26

3- تبصره ماده (108) الحاقی 1387/9/26 و اصلاحی 1397/5/28

ماده 109- ناطق نباید از موضوع مورد بحث خارج شود. هرگاه رئیس تشخیص دهد که ناطق از موضوع خارج شده و در ضمن یک نطق، دو نوبت به وی تذکر خروج از موضوع را بدهد و باز ادامه دهد، دفعه سوم می‌تواند وی را از ادامه نطق در آن موضوع در تمام جلسه منع نماید، مگر این‌که مجلس ادامه صحبت را تأیید کند.

ماده 110- قطع کلام ناطق و عدم مراعات سکوت از طرف نمایندگان و هرگونه تهمت و توهین و ایرادگیری‌های شخصی و حرکات و تظاهراتی که موجب بی‌نظمی مجلس باشد ممنوع است و مرتکب مشمول مجازات‌های مندرج در این آیین‌نامه خواهد گردید. رئیس جلسه مسئول جلوگیری از این تخلفات است.[1]

دوم – مذاکرات

ماده 111- موضوعاتی که طبق دستور در مجلس مطرح می‌شود باید یک ساعت قبل از موقع انعقاد جلسه در ورقه مخصوصی که خارج از جلسه نصب می‌گردد یا دستگاه الکترونیک، ثبت شود تا مخالف و موافق، در صورت تمایل، با تفکیک کلیات و هریک از مواد، در آن ورقه یا دستگاه الکترونیک

1- ماده (110) اصلاحی 1391/2/30

در ستون مخصوص، شخصاً ثبت نام نمایند. حق تقدم نطق با کسانی است که ثبت‌نام کرده باشند که دراین‌صورت، یک مخالف و یک موافق به‌ترتیب نطق خواهند کرد. درصورتی‌که مخالف یا موافقی ثبت‌نام نکرده باشد، نمایندگان مخالف و موافق در مجلس می‌توانند کتباً نوبت بگیرند و به تناوب صحبت کنند. اگر هیچ موافقی وجود نداشته باشد، مخالفان می‌توانند به نوبت صحبت کنند و اگر مخالفی موجود نباشد غیر از نماینده دولت و یا سخنگو به عنوان موافق کسی صحبت نخواهد کرد.

تبصره- درصورتی‌که موضوعی در دستور کار مجلس قرار گیرد و به دلایلی مطرح نشود و همان موضوع در جلسه بعد مجلس مطرح شود برگ ثبت نام مخالف و موافق اولیه معتبر است.

ماده 112- مذاکرات کامل هر جلسه همراه با مصوبات ضبط و ثبت و حداکثر چهل و هشت ساعت پس از آن، بین نمایندگان توزیع می‌شود. نماینده‌ای که در صورت مشروح مذاکرات مطلبی برخلاف اظهارات او ثبت شده باشد، به‌طور اختصار می‌تواند فقط نسبت به همان مورد در جلسه رسمی تذکر دهد و بعداً اصلاح آن قسمت از مذاکرات، در مجموعه مذاکرات مجلس درج می‌شود. صورت مذاکرات جلسات باید به امضای

رئیس یا نائب‌رئیس مجلس که آن جلسه را اداره نموده است برسد.

ماده 113- هرگاه هنگام بحث درباره طرح‌ها و لوایح، رئیس‌جمهور و معاونان او، وزیران و معاونان آنان و همچنین سخنگویان کمیسیون‌های مربوطه لازم بدانند در موضوع مورد بحث با رعایت مواد طرح شده صحبت کنند، برابر ضوابط و مدت تعیین شده در آیین‌نامه به آنان اجازه داده خواهد شد.[1]

ماده 114- نمایندگان می‌توانند درباره مسائل مهم مملکتی یا بین‌المللی یا مناسبت‌های خاص بیانیه صادر نموده و به رئیس جلسه تحویل نمایند. چنانچه بیانیه صادره به امضای حداقل بیش از نصف مجموع نمایندگان برسد متن آن بدون ذکر اسامی نمایندگان در پایان جلسه علنی مجلس قرائت و طی نامه رسمی به مراجع ذی‌ربط ارسال خواهد شد و اسامی نمایندگان امضاءکننده بیانیه در مشروح مذاکرات چاپ می‌شود.[2]

1- ماده (113) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (114) اصلاحی 1387/9/26

تبصره- توزیع هرگونه نامه، گزارش، بروشور و امثال آن در صحن مجلس طبق دستورالعملی خواهد بود که توسط هیأت رئیسه تصویب و به اطلاع نمایندگان خواهد رسید.[1]

مبحث سوم – آراء

اول - کمیت آراء

ماده 115- مصوبات مجلس در جلسه رسمی و با رأی موافق اکثریت مطلق حاضران که بیش از نصف نمایندگان حاضر است، معتبر می‌باشد مگر در مواردی که در قانون اساسی یا این آیین‌نامه نصاب دیگری تعیین شده باشد.[2]

ماده 116- کلیه انتخاباتی که در مجلس و کمیسیون‌ها و شعب به‌عمل می‌آید، اعم از اینکه فردی یا جمعی باشد به استثنای انتخاب رئیس، که با اکثریت مطلق عده حاضر انتخاب می‌شود و موارد دیگری که در این آیین‌نامه حد و نصاب دیگری برای آن تعیین شده است با رأی اکثریت نسبی است و در صورت تساوی آراء، به تعداد مورد نیاز از منتخبین به حکم قرعه تعیین می‌شود.

1- تبصره ماده (114) الحاقی 1387/9/26

2- ماده (115) اصلاحی 1391/2/30

اسامی کلیه نامزدها با تعداد آراء آنان توسط رئیس جلسه اعلام می‌شود.

ماده 117- نصاب رأی‌گیری در مجلس، کمیسیون، کمیته و شعبه در موارد مختلف به شرح زیر می‌باشد:

الف- اکثریت چهارپنجم مجموع نمایندگان:

- اصلاحات جزئی خطوط مرزی کشور (اصل هفتاد و هشتم قانون اساسی)

ب ـ اکثریت سه‌چهارم مجموع نمایندگان:

1- توقف انتخابات و ادامه کار مجلس سابق در زمان جنگ و اشغال نظامی (اصل شصت و هشتم قانون اساسی)

2- مصوبات جلسه رسمی غیرعلنی (اصل شصت و نهم قانون اساسی)

ج ـ اکثریت دوسوم مجموع نمایندگان:

1- تصویب درخواست مراجعه به آراء عمومی (اصل پنجاه و نهم قانون اساسی)

2- تصویب عدم کفایت رئیس‌جمهور (اصل هشتاد و نهم قانون اساسی)

3- تصویب تقاضای سه فوریت طرح‌ها و لوایح

د - اکثریت دوسوم نمایندگان حاضر:

1- تصویب آیین‌نامه داخلی مجلس و تفسیر آن

2- تصویب تشکیل جلسه رسمی غیرعلنی مجلس با رعایت ماده (102) این آیین‌نامه

3- تصویب تقاضای دو فوریت طرح‌ها و لوایح

4- تصویب موضوع اصل هفتاد و نهم قانون اساسی

5- اصلاح قانون برنامه توسعه درضمن لایحه بودجه و سایر طرح‌ها و لوایح

هـ- اکثریت مطلق نمایندگان حاضر:

1- انتخاب رئیس‌مجلس (مرحله اول)

2- رأی اعتماد به وزیران

3- رأی عدم اعتماد به وزیران

4- طرح‌ها و لوایح و تفسیر قوانین

5- تصویب انجام تحقیق و تفحص

6- تصویب تقاضای یک فوریت طرح‌ها و لوایح

7- تغییر دستور هفتگی مجلس

8- رأی به وارد بودن سؤال نمایندگان از وزیر

9- تصویب موضوعات اصول (هفتاد و هفتم)، (هشتادم)، (هشتاد و دوم) و (هشتاد و سوم) قانون اساسی

10- تصویب وضع قوانین آزمایشی و تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها توسط کمیسیون‌های مجلس و دولت طبق اصل هشتاد و پنجم (85) قانون اساسی

11- تعیین تعداد اعضای کمیته‌ها در کمیسیون‌ها

12- تصویب اعتبارنامه نمایندگانی که پرونده آنان به کمیسیون تحقیق ارجاع شده است.

13- حذف مواد، تبصره‌ها و بندها از گزارش کمیسیون‌ها در جلسه علنی

14- تصویب افزایش تعداد مخالف و موافق یا وقت مذاکرات طرح‌ها و لوایح مهم موضوع تبصره (1) ماده (108)[1]

15- سایر مواردی که در این آیین‌نامه و سایر قوانین برای آنها کلمات «تصویب» یا «موافقت مجلس» آورده شده و در این آیین‌نامه نصاب آن مشخص نشده است.[2]

و- اکثریت نسبی با حداقل رأی بیش از یک‌سوم نمایندگان حاضر:

1- انتخاب اعضای هیأت رئیسه شعبه

2- انتخاب نمایندگان جهت عضویت در کمیسیون تلفیق، مشترک و هیأت تحقیق و تفحص

1- اجزای (13) و (14) ماده (117) الحاقی 1391/2/30

2- جزء (15) بند (هـ) ماده (117) اصلاحی1391/2/30و تغییر شماره‌های اجزای (2 الی15) بند (هـ) ماده (117) اصلاحی28 /1397/5

3- انتخاب اعضای کمیسیون تخصصی، تحقیق و آیین‌نامه داخلی در شعبه

4- تصویب تغییر کمیسیون نمایندگان

5- انتخاب اعضای کمیسیون ویژه در مجلس

6- انتخاب رئیس و دادستان دیوان محاسبات کشور[1]

ز- اکثریت نسبی:

1- انتخاب رئیس‌مجلس (مرحله دوم) و سایر اعضای هیأت رئیسه مجلس

2- انتخاب اعضای حقوقدان شورای‌نگهبان

3- انتخاب رئیس و اعضای هیأت رئیسه کمیسیون و کمیته

4- انتخاب نمایندگان جهت نظارت در مجامع، شوراها و سازمان‌ها

5- انتخاب اعضای کمیته‌های هر کمیسیون

6- انتخاب ده نفر از نمایندگان در اجرای اصل یکصد و هفتاد و هفتم (177) قانون اساسی[2]

1- به موجب مصوبه مورخ 1397/5/28 جزء (2) بند «هـ» ماده (117) به جزء (6) بند «و» انتقال یافت.

2- ماده (117) اصلاحی 1387/9/26

تبصره- نصاب رأی برای نسخ، حذف، لغو و اصلاح قوانین، نصاب تصویب آن است مگر مواردی که در این آیین‌نامه به صراحت نصاب دیگری تعیین شده باشد.[1]

دوم- کیفیت آراء

ماده 118- رأی‌گیری در مجلس به یکی از روش‌های ذیل انجام می‌گیرد:

1- با دستگاه الکترونیکی

2- علنی با ورقه

3- مخفی با ورقه

4- قیام و قعود[2]

تبصره- قبل از شروع رأی‌گیری باید متن یا موضوع مورد بحث برای نمایندگان قرائت و یا اعلام و بلافاصله رأی‌گیری انجام شود. درصورتی که متن اعلام شود و نیاز به قرائت نباشد باید متن رأی‌گیری شده در پاورقی مشروح مذاکرات به‌طور کامل آورده شود.

رئیس جلسه موظف است با اعلام شروع رأی‌گیری از انجام اخطار، تذکر، نطق یا توضیح جلوگیری کند و پس از سی

1- تبصره ماده (117) الحاقی 1391/2/30

2- بند (4) ماده (118) الحاقی 1391/2/30

ثانیه از زمان شروع رأی‌گیری به فوریت نتیجه رأی‌گیری را اعلام نماید.[1]

ماده 119- هیأت رئیسه مجلس موظف است مجلس را به وسایل پیشرفته الکترونیکی مجهز نماید تا شمارش عده حاضران در مجلس و اعلام رأی مخالف، موافق و ممتنع با وسایل مذکور ممکن و میسر گردد و نتیجه آراء را در معرض دید نمایندگان قرار دهد. در موارد نقص فنی دستگاه‌ها حداکثر برای یک هفته رأی‌گیری با قیام و قعود یا طرق دیگر انجام خواهد شد. تمدید این مهلت با تصویب مجلس خواهد بود.

ماده 120- در مورد ذیل أخذ رأی علنی با ورقه خواهد بود:

هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان به جای استفاده از دستگاه الکترونیکی و یا قیام و قعود رأی علنی با ورقه را تقاضا نمایند. ابتدائاً بدون بحث نسبت به درخواست، رأی‌گیری به‌عمل می‌آید و درصورت تصویب درخواست، اصل موضوع با ورقه و به‌طور علنی به رأی گذاشته می‌شود.

ماده 121- در رأی علنی با ورقه، هر نماینده دارای سه نوع کارت سفید، کبود و زرد است که اسم آن نماینده روی کارت‌ها

1- تبصره ماده (118) الحاقی 1391/2/30 و اصلاحی 1397/5/28

چاپ شده است. کارت سفید علامت قبول، کارت کبود علامت رد و کارت زرد علامت امتناع است. هنگام اخذ رأی علنی با ورقه، نمایندگان کارت سفید یا کبود یا زرد خودشان را با نظارت دبیران در گلدان‌ها می‌ریزند. نمایندگانی که رأی ندهند و یا بعد از اعلام اخذ رأی از تالار جلسه خارج شوند، ممتنع محسوب می‌شوند.

تبصره- اسامی موافقین، مخالفین و ممتنعین و کسانی که در رأی‌گیری شرکت نکرده و یا بعد از اعلام أخذ رأی از تالار خارج شده‌اند، بدون اینکه در جلسه قرائت شود، درصورت مشروح مذاکرات مجلس ثبت می‌گردد.

ماده 122- در موارد ذیل أخذ رأی مخفی با ورقه الزامی است:

1- انتخاب اعضای هیأت رئیسه، حقوقدانان شورای نگهبان، نمایندگان مجلس در نهادها و هیأت‌ها، مجامع و شوراها و سایر انتخابات راجع به اشخاص

2- انتخابات داخلی شعب و کمیسیون‌ها

3- رأی اعتماد و عدم اعتماد به وزیران و هیأت وزیران و رأی عدم کفایت به رئیس‌جمهور

4- رأی نسبت به اعتبارنامه نمایندگانی که مورد اعتراض واقع شده‌اند.[1]

تبصره- هیأت رئیسه موظف است کارت‌های مخصوصی برای رأی‌گیری مخفی تهیه و در اختیار نمایندگان قرار دهد. رأی‌گیری به وسیله هرگونه ورقه و کارتی غیر از این اوراق معتبر نخواهد بود.

ماده 123- در مواردی که نتیجه أخذ رأی با قیام و قعود بلافاصله توسط دو نفر از دبیران هیأت رئیسه و یا ظرف پانزده دقیقه بعد از اعلام رأی مذکور توسط بیست و پنج نفر از نمایندگان حاضر در مجلس مورد تردید باشد بدون بحث با ورقه نسبت به تردید به‌عمل آمده رأی‌گیری خواهد شد. در صورتی که درخواست تردیدکنندگان به تصویب نصف به علاوه یک نمایندگان حاضر در جلسه برسد نتیجه آن ملاک عمل قرار خواهدگرفت. چنانچه تردید در پانزده دقیقه آخر جلسه باشد، می‌توان در جلسه نسبت به تردید رأی‌گیری نمود.

تبصره 1- تردیدکنندگان باید اسامی خود را شخصاً در برگه مخصوصی در جایگاه هیأت رئیسه ثبت و امضاء نمایند.

1- بند (4) ماده (122) اصلاحی 1391/2/30

تبصره 2- تردیدکنندگان پس از گذشت مدت پانزده دقیقه از زمان رأی‌گیری نمی‌توانند از درخواست خود انصراف بدهند.[1]

سوم - اعلام نتیجه رأی

ماده 124- به مجرد اعلام أخذ رأی، توسط رئیس جلسه تعداد نمایندگان حاضر در جلسه به استناد دستگاه شمارشگر اعلام و بلافاصله أخذ رأی به‌عمل می‌آید. در موارد نقص فنی دستگاه شمارشگر عده حاضران مستند به شمارش اکثریت دبیران خواهد بود.

ماده 125- در کلیه موارد، نتیجه رأی مجلس باید صریحاً به وسیله رئیس اعلام گردد.

ماده 126- اسامی کلیه تقاضاکنندگان رأی مخفی یا رأی علنی با ورقه درصورت مشروح مذاکرات مجلس ثبت خواهد شد.

1- ماده (123) و تبصره‌های آن اصلاحی 1382/10/24

باب دوم - وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی

فصل اول – قانونگذاری

مبحث اول – طرح‌ها و لوایح قانونی

اول – طرح‌های قانونی

ماده 127- طرح‌های قانونی با امضاء و ذکر نام حداقل پانزده نفر از نمایندگان در مجلس به رئیس جلسه تسلیم می‌شود و پس از اعلام وصول و قرائت عنوان آن توسط رئیس یا یکی از دبیران، در همان جلسه به کمیسیون‌های مربوط ارجاع می‌شود. این طرح‌ها پس از ارجاع به کمیسیون‌های ذی‌ربط چاپ و توزیع و نسخه‌ای از آن توسط رئیس برای وزیر یا وزیران مربوط ارسال می‌گردد. طرح‌ها نیز همانند لوایح، باید دارای موضوع و عنوان مشخص باشند و دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد آن در مقدمه به وضوح درج شود و همچنین دارای موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان طرح نیز باشد.[1]

ماده 128- امضاءکنندگان طرح‌های قانونی حق دارند در کمیسیون مربوط که طرح آنها مطرح است، برای ادای توضیح

1- ماده (127) اصلاحی 1391/2/30

حاضر شوند و کمیسیون تاریخ بحث پیرامون طرح را کتباً به آنان اعلام می‌نماید.

ماده 129- پس از اعلام وصول طرح قانونی، چنانچه جمعی از امضاءکنندگان تقاضای کتبی استرداد آن را بنمایند به‌طوری که امضاءکنندگان باقی مانده کمتر از پانزده نفر گردند، درصورتی که تقاضای استرداد قبل از تصویب کلیات باشد طرح مسترد و گزارش آن به مجلس داده خواهد شد و در صورتی که کلیات به تصویب رسیده باشد پس از توضیح یک نفر از تقاضاکنندگان و صحبت یک نفر مخالف، هریک به مدت ده دقیقه با تصویب مجلس، طرح قابل استرداد می‌باشد.[1]

ماده 130- اگر طرحی مورد تصویب مجلس یا کمیسیون‌های موضوع اصل هشتاد و پنجم (85) قانون اساسی واقع نشد بدون تغییر اساسی تا شش ماه دیگر نمی‌توان آن را مجدداً به مجلس پیشنهاد نمود مگر با تقاضای کتبی پنجاه نفر نماینده و تصویب مجلس.

دوم - لوایح قانونی

ماده 131- لوایح قانونی که ازطرف دولت به مجلس پیشنهاد می‌شود، باید:

1- ماده (129) اصلاحی 1391/2/30

1- دارای موضوع و عنوان مشخص باشد.

2- دلایل لزوم تهیه و پیشنهاد آن در مقدمه لایحه به وضوح درج شود.

3- دارای موادی متناسب با اصل موضوع و عنوان لایحه باشد.

ماده 132- طبق اصل هفتاد و چهارم (74) قانون اساسی کلیه لوایح قانونی تقدیمی به مجلس باید به امضای رئیس‌جمهور و وزیر یا وزرای مسئول رسیده باشد. درصورت نداشتن وزیر مسئول، امضای رئیس‌جمهور کافی است.

ماده 133- لوایح قانونی باید در جلسه علنی مجلس توسط وزیر مربوط و یا نماینده دولت تقدیم گردد و در موقع طرح آن نیز باید وزیر مربوط یا یکی از وزرا به تناسب موضوع حاضر باشد.

معاونان رئیس‌جمهور و وزرا، رئیس یا نائب‌رئیس شورای عالی استان‌ها که به صورت رسمی به مجلس معرفی شده باشند، می‌توانند حسب مورد در جلسات مجلس و کمیسیون‌ها برای توضیح و دفاع لازم حضور یابند.[1]

1- ماده (133) اصلاحی 1391/2/30

ماده 134- استرداد لوایح قانونی با تصویب هیأت وزیران به‌ترتیب ذیل امکانپذیر خواهد بود:

1- درصورتی که استرداد پیش از تصویب کلیات لایحه در مجلس باشد رئیس‌جمهور کتباً با ذکر دلیل آن را مسترد می‌نماید و گزارش آن در جلسه علنی اعلام می‌شود.

2- درصورتی که استرداد پس از تصویب کلیات لایحه و در هر مرحله تا پیش از تصویب نهائی باشد، وزیر مربوط یا یکی از معاونان رئیس‌جمهور به تناسب موضوع ضمن ارائه درخواست رئیس‌جمهور می‌تواند با ذکر دلیل در جلسه علنی مجلس و صحبت یک نفر مخالف هریک به مدت ده دقیقه و تصویب مجلس آن را مسترد نماید.[1]

ماده 135- یک نسخه از کلیه طرح‌ها و لوایحی که تقدیم مجلس می‌شود پس از اعلام وصول، از طریق رسانه‌ها در اختیار عموم قرار می‌گیرد.[2]

سوم- طرح‌های شورای‌عالی استان‌ها

ماده 136- طرح‌های مصوب شورای‌عالی استان‌ها که باید دارای عنوان و مقدمه توجیهی مشخص و مواد متناسب باشد،

1- بندهای (1) و (2) ماده (134) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (135) اصلاحی 1387/9/26

مستقیماً یا توسط دولت به مجلس تقدیم می‌شود. وصول این طرح‌ها توسط رئیس جلسه یا یکی از دبیران اعلام و برای بررسی به کمیسیون ذی‌ربط ارجاع و سپس چاپ و بین نمایندگان توزیع و نسخه‌ای از آن نیز برای هیأت وزیران به منظور حضور و دفاع از مواضع خود ارسال می‌شود.[1]

تبصره- نحوه رسیدگی به این طرح‌ها و نیز تقاضای استرداد آنها مشابه لوایح دولت خواهد بود.

چهارم- مقررات مشترک طرح‌ها و لوایح

ماده 137- در ابتدای هر دوره قانونگذاری، هیأت رئیسه صورتی از طرح‌ها و لوایحی را که معوق مانده به وسیله معاونت قوانین تهیه می‌کند و در اختیار نمایندگان می‌گذارد و صورتی نیز برای دولت ارسال می‌دارد. هریک از طرح‌ها و لوایح معوقه که لزوم رسیدگی به آن به وسیله بیست و پنج نفر از نمایندگان یا از طرف دولت تقاضا شود، طبق آیین‌نامه به کمیسیون‌های مربوطه ارجاع می‌شود و کمیسیون‌ها رسیدگی را به‌ترتیب مندرج در این آیین‌نامه انجام می‌دهند. هرگاه شور اول آن طرح‌ها یا لوایح قبلاً خاتمه یافته باشد رسیدگی به طرح یا لایحه با پیشنهاد کمیسیون و تصویب مجلس یک شوری انجام خواهد شد. درصورت تغییر

1- ماده (136) اصلاحی 1391/2/30

دولت، چنانچه دولت جدید رسماً استرداد لوایحی را اعلام کرده باشد، آن لوایح از جریان خارج خواهد شد.

ماده 138- نمایندگان مجلس و دولت نمی‌توانند یک طرح یا لایحه قانونی را که بیش از یک موضوع دارد به عنوان ماده واحده پیشنهاد و تقاضای تصویب نمایند. درصورتی که طرح یا لایحه مشتمل بر بیش از یک موضوع باشد، باید مواد و تبصره‌ها جزء به جزء طرح و مورد شور قرار گیرد. هیأت رئیسه موظف است قبل از اعلام وصول طرح‌ها و لوایح مفاد این ماده را رعایت نماید. لایحه بودجه سالانه کل کشور و متمم آن از این قاعده مستثنی است.[1]

مبحث دوم - مراحل بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح عادی

ماده 139- بررسی و تصویب کلیه طرح‌ها و لوایح عادی یک شوری خواهد بود به‌جز مواردی که در این آیین‌نامه نحوه رسیدگی مشخص شده و یا به تشخیص هیأت رئیسه بررسی آنها به صورت دوشوری ضرورت داشته باشد.

1- ماده (138) اصلاحی 1391/2/30

تبصره- چنانچه نظر کمیسیون مبنی بر رد یا مسکوت ماندن طرح یا لایحه موضوع این ماده باشد و درجلسه علنی، کلیات آن طرح یا لایحه به تصویب برسد این‌گونه طرح‌ها و لوایح به کمیسیون برای رسیدگی شور دوم ارجاع می‌شود.[1]

ماده 140- رئیس جلسه مکلف است وصول کلیه طرح‌ها و لوایح عادی را که به مجلس تقدیم می‌شود با رعایت اصل هفتاد و پنجم (75) قانون اساسی در همان جلسه و یا حداکثر دو جلسه بعد مجلس اعلام و همزمان به کمیسیون‌های مربوطه ارجاع نماید و به دستور وی فوراً تکثیر و در اختیار نمایندگان قرار گیرد.

اول- بررسی طرح‌ها و لوایح در کمیسیون‌ها

ماده 141- رئیس مجلس شورای اسلامی موظف است یک نسخه ازطرحها و لوایح عادی و یک فوریتی را پس از اعلام وصول به کمیسیون اصلی و کمیسیون‌های فرعی جهت رسیدگی به مواد مرتبط و همچنین به مرکز پژوهش‌های مجلس جهت رسیدگی و اظهار نظر کارشناسی ارجاع کند.

کمیسیون‌های فرعی موظفند حداکثر ظرف مدت پانزده روز از تاریخ ارجاع طرح یا لایحه عادی و ظرف مدت ده روز برای

1- ماده (139) اصلاحی 1387/9/26

طرحها و لوایح یک‌فوریتی نتیجه رسیدگی خود را طی گزارشی در مواد ارجاعی به کمیسیون اصلی ارائه کنند. هریک از نمایندگان نیز می‌توانند پیشنهادهای خود را در مورد کلیات و جزئیات طرحها و لوایح عادی ظرف مدت ده روز و در طرحها و لوایح یک‌فوریتی ظرف مدت پنج روز از تاریخ توزیع طرح یا لایحه به کمیسیون اصلی و کمیسیون‌های فرعی ارائه کنند.

مهلت کمیسیون اصلی برای رسیدگی به کلیات و جزئیات طرح یا لایحه عادی حداکثر سه ماه و در طرحها و لوایح یک‌فوریتی حداکثر یک‌ماه و نیم پس از تاریخ ارجاع است. چنانچه طرح یا لایحه با برگزاری جلسات عادی و فوق‌العاده در مهلتهای مذکور قابل رسیدگی نباشد با درخواست کمیسیون و موافقت هیأت رئیسه مجلس این فرصت حداکثر تا دو برابر مدتهای مذکور قابل تمدید است.[1]

تبصره1- در مواردی که کمیسیون یا کمیسیون‌هایی به نحوه ارجاع طرح یا لایحه معترض باشند مراتب اعتراض خود را به هیأت رئیسه اعلام می‌کنند، هیأت رئیسه موظف است در اولین فرصت به موضوع رسیدگی و اتخاذ تصمیم نماید.

تبصره 2- در پایان مهلتهای تعیین‌شده چنانچه گزارش کمیسیون اصلی ارائه نشود، هیأت رئیسه مجلس موظف است

1- ماده (141) اصلاحی 1394/11/4

طرح یا لایحه را طبق نوبت در دستور هفتگی مجلس قرار دهد. در این‌صورت پیشنهادهای موضوع این ماده در جلسه علنی مطرح می‌شود. در صورتی‌که گزارش کمیسیون اصلی تا سه‌روز قبل از شروع رسیدگی به طرح یا لایحه در جلسه رسمی مجلس بین نمایندگان توزیع گردد گزارش کمیسیون جایگزین طرح یا لایحه می‌شود. در این صورت نمایندگان می‌توانند تا چهل و هشت ساعت پس‌از توزیع گزارش کمیسیون، پیشنهادهای خود را شامل اصلاح، برگشت به طرح یا لایحه در هر مورد، حذف کل ماده یا تبصره یا بند یا جزء به هیأت رئیسه مجلس ارائه کنند تا با توزیع پیشنهاد، در جلسه رسمی مجلس مورد رسیدگی قرار گیرد.

تبصره 3- چنانچه در کلیات، نظرکمیسیون‌های فرعی با نظر کمیسیون اصلی متفاوت باشد، در جلسه رسمی مجلس قبل از رأی‌گیری برای کلیات، سخنگو یا یکی از اعضای آن کمیسیون‌ها می‌توانند نظر کمیسیون خود را توضیح دهند.

تبصره 4- در مواردی که طرح یا لایحه طبق آیین‌نامه به صورت دوشوری رسیدگی می‌شود در شور اول کلیات و در شور دوم جزئیات طبق این آیین‌نامه رسیدگی می‌شود[1].

---

1 ـ تبصره‌های (2، 3 و 4) ماده (141) الحاقی 1394/11/4

ماده 142- همزمان با وصول طرحها و لوایح توسط کمیسیون‌ها در صورت ضرورت و با تصویب کمیسیون اصلی، طرح یا لایحه به کارگروه کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ارجاع می‌شود. رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس موظف است متناسب با موضوع و مواد طرح یا لایحه کارگروهی جهت بررسی طرح یا لایحه ارجاعی، متشکل از کارشناسان آن مرکز و اشخاص حقیقی و حقوقی صاحب‌نظر اعم از نمایندگان فعلی و ادوار مجلس، کارشناس معاونت قوانین مجلس، دیوان محاسبات، مراکز علمی و پژوهشی حوزه و دانشگاه، دستگاههای اجرائی، بخش خصوصی و دستگاههای مرتبط با طرح یا لایحه، تشکیل دهد و در بدو کار رئیس و دبیر آن را تعیین کند. رئیس کارگروه موظف است پس از بحث و بررسی کارشناسی در کارگروه و در صورت لزوم پس از مطالعه تطبیقی قوانین و مقررات و تجربیات سایر کشورها و با بررسی سوابق قانونگذاری و پیشنهادهای کمیسیون‌های فرعی و نمایندگان، گزارش کارگروه را با رعایت اسناد بالادستی از جمله قانون اساسی، سند چشم‌انداز، سیاست‌های کلی نظام و قانون برنامه توسعه، همراه با مشخصات اعضای کارگروه به کمیسیون اصلی ارائه کند. رئیس یا نماینده کارگروه موظف است با شرکت در جلسات کمیسیون از گزارش ارائه‌شده دفاع کند. در صورت عدم نیاز به قانونگذاری

جدید در موضوع مورد بحث، رئیس کارگروه گزارش خود را با ذکر دلایل رد طرح یا لایحه به کمیسیون اصلی ارائه می‌کند.

تبصره 1- چنانچه رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس از مجمع تشخیص مصلحت نظام و شورای نگهبان جهت معرفی نماینده خود برای حضور در کارگروه موضوع این ماده دعوت به‌عمل آورد، مراجع مذکور در صورت تمایل می‌توانند شخص یا اشخاصی را از اعضاء یا غیراعضاء به مرکز معرفی کنند. عدم معرفی یا حضور نیافتن نمایندگان مذکور، مانع از تشکیل کارگروه نیست.

تبصره 2- ارجاع طرح یا لایحه به کارگروه موضوع این ماده نافی مسؤولیت مرکز پژوهش‌های مجلس در ارائه نظرات کارشناسی به کمیسیون‌ها و جلسات رسمی مجلس مندرج در قانون شرح وظایف مرکز پژوهش‌های مجلس نخواهد بود.

تبصره 3- حداکثر زمان رسیدگی به طرحها و لوایح عادی در مرکز پژوهش‌ها یک‌ماه و نیم پس از ارجاع و در طرحها و لوایح یک‌فوریتی یک‌ماه پس از ارجاع می‌باشد. در صورت ضرورت این فرصتها با درخواست مرکز پژوهش‌ها و تأیید کمیسیون اصلی قابل افزایش است[1].

1- ماده (142) الحاقی 1394/11/4

ماده 143- کمیسیون اصلی موظف است در رسیدگی به طرحها و لوایح از وزرا و یا بالاترین مقام دستگاههای اجرائی مرتبط با موضوع، مرکز پژوهش‌ها، دیوان محاسبات، نمایندگان کمیسیون‌های فرعی و نمایندگانی که در موعد مقرر پیشنهاد خود را ارائه نموده‌اند و عنداللزوم نماینده بخش خصوصی اعم از اتاقهای: بازرگانی و صنایع و معادن، کشاورزی، تعاون، اصناف، تشکلهای کارگری، انجمن‌ها و اتحادیه‌ها و مجامع صنفی، صنعتی، معدنی و کشاورزی حسب مورد دعوت نماید و پس از رسیدگی گزارش خود را در مهلت مقرر به هیأت رئیسه مجلس تقدیم کند.[1]

تبصره 1- کمیسیون‌ها می‌توانند گزارش طرح‌ها و لوایح مشابه یا با موضوع مشترک یا نزدیک به هم را در یک گزارش به مجلس ارائه نمایند.[2]

تبصره 2- گزارش چاپ شده کمیسیون تا زمانی که در دستور هفتگی درج نشده باشد فقط با تصویب دوسوم اعضای کمیسیون و تأیید هیأت رئیسه مجلس قابل تغییر و اصلاح است و درصورت درج در دستور هفتگی قابل تغییر و اصلاح نیست.[3]

1- ماده (143) اصلاحی 1394/11/4

2- تبصره (1) ماده (143) الحاقی 1387/9/26

3- تبصره (2) ماده (143) الحاقی 1391/2/30

ماده 144- پس از توزیع گزارش نهائی کمیسیون اصلی توسط هیأت رئیسه مجلس، کمیسیون‌های فرعی در موارد ارجاعی و نمایندگان می‌توانند ظرف مدت ده روز از تاریخ توزیع گزارش، پیشنهادهای خود را درخصوص اصلاح، برگشت به طرح یا لایحه اصلی و پیشنهادهای الحاقی در هر ماده و اجزای آن، حذف کل ماده و اجزای آن به هیأت رئیسه مجلس ارائه کنند.

تبصره- گزارش کمیسیون اصلی همراه با گزارش کمیسیون‌های فرعی و پیشنهادهای نمایندگان موضوع این ماده و ماده (141) در مورد هر طرح یا لایحه و همچنین در موارد ارجاعی به کمیسیون اصلی حین بررسی طرحها و لوایح حداقل چهل و هشت ساعت و در موارد اعاده‌شده از شورای نگهبان حداقل یک جلسه یا بیست و چهار ساعت قبل از رسیدگی در جلسه رسمی مجلس باید بین نمایندگان مجلس توزیع شده باشد. درغیر این‌صورت در آن جلسه قابل رسیدگی نیست[1].

ماده 145- گزارش رد یا مسکوت ماندن طرح یا لایحه، زمانی در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد که دولت در خصوص لایحه یا پانزده نفر از نمایندگان طراح در خصوص طرح، ظرف یک ماه پس از چاپ و توزیع گزارش کمیسیون از هیأت رئیسه

---

1 ـ ماده (144) الحاقی 1394/11/4

مجلس تقاضا نمایند در دستور کار مجلس قرارگیرد در غیراین‌صورت بایگانی می‌شود مگر این‌که درگزارش کمیسیون زمان مشخصی برای مسکوت ماندن تعیین شده باشد که دراین‌صورت پس از پایان یافتن مدت تعیین شده در دستور کار کمیسیون قرار خواهد گرفت.

ماده 146- کمیسیون‌ها موظفند، در موقع رسیدگی به طرح‌ها و لوایح، از وزرا و بالاترین مقام دستگاه ذی‌ربط دعوت به‌عمل آورند.

ماده 147- درجلسات کمیسیون‌ها نمایندگانی که عضویت در آن کمیسیون را ندارند بدون داشتن حق رأی می‌توانند حاضر شوند و در صورتی که از طرف کمیسیون برای ادای توضیح یا شرکت در مذاکرات دعوت شده باشند باید شرکت نمایند ولی حق رأی ندارند.

ماده 148- در مواردی که موادی از طرحها و لوایح و همچنین مصوبات اعاده‌شده از شورای نگهبان جهت رسیدگی به کمیسیون اصلی ارجاع می‌شود، نمایندگان عضوکمیسیون‌های فرعی و سایر نمایندگان می‌توانند با حضور در کمیسیون اصلی،

در زمان اعلام شده توسط کمیسیون نظرات و پیشنهادهای خود را مطرح کنند[1].

تبصره 1- ارائه پیشنهادهای نمایندگان در مواردی که در این آیین‌نامه به صراحت برای آن زمان دیگری تعیین شده است، مشمول حکم این ماده نیست.

تبصره 2- اعضای هر کمیسیون می‌توانند هنگام رسیدگی موارد ارجاعی به آن کمیسیون، پیشنهادهای خود را طرح نمایند.

تبصره 3- نمایندگان پیشنهاددهنده می‌توانند در کمیسیون مربوط حاضر شوند و توضیحات لازم را درباره پیشنهاد خود بدهند. کمیسیون موظف است نمایندگانی را که حداقل بیست و چهار ساعت قبل از شروع رسیدگی، پیشنهاد خود را تحویل داده‌اند به صورت کتبی برای شرکت در کمیسیون و دفاع از پیشنهاد خود دعوت نماید.

تبصره 4- طرح‌ها و لوایحی که به صورت دو شوری رسیدگی می‌شود پیشنهادها در شور اول درباره کلیات و در شور دوم درخصوص مواد پذیرفته می‌شود[2].

---

1 ـ ماده (148) اصلاحی 1394/11/4

2 ـ تبصره‌های (1،2،3و4) ماده (148) اصلاحی 1391/2/30

تبصره 5- معاونت قوانین موظف است به نحو مقتضی زمان رسیدگی به موضوعات ارجاعی در کمیسیون را به اطلاع نمایندگان برساند.[1]

دوم- بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح در مجلس

ماده 149-

الف) هنگام رسیدگی به کلیات گزارش کمیسیون اصلی در جلسه رسمی مجلس، ابتداء سخنگوی کمیسیون حداکثر به مدت ده دقیقه توضیحات لازم را ارائه می‌کند و در صورت ثبت‌نام نمایندگان، حداکثر سه نفر مخالف و سه نفر موافق به ترتیب یک مخالف و یک موافق هرکدام حداکثر پنج دقیقه نظرات خود را درباره قبول یا رد کلیات بیان می‌نمایند و نماینده دولت و سخنگوی کمیسیون درصورت تمایل هرکدام حداکثر به مدت پنج دقیقه نظرات خود را بیان می‌کنند و برای کلیات رأی‌گیری می‌شود. درطرحها و لوایح مهم یا مفصل، به پیشنهاد کتبی پانزده

1- به موجب قانون اصلاح موادی از قانون آیین نامه داخلی مجلس مصوب 1394/11/4 تبصره (5) حذف و تبصره (6) به عنوان تبصره (5) به شرح فوق جایگزین شد.

نفر از نمایندگان یا رئیس جلسه و تصویب مجلس مدت زمانهای مذکور دوبرابر می‌شود.

ب) پس از تصویب کلیات، به جزئیات طرحها و لوایح به ترتیب زیر رسیدگی می‌شود و در صورت وجود مخالف هر ماده، یک مخالف و یک موافق و پس از آن نماینده دولت و سخنگوی کمیسیون هر یک حداکثر پنج دقیقه صحبت می‌کند.

1- در ابتداء، ماده‌واحده و یا هر یک از مواد یا اجزاء توسط یکی از اعضای هیأت رئیسه قرائت می‌شود. سپس پیشنهادهای چاپ‌شده کمیسیون‌های فرعی و نمایندگان به‌ترتیب برای بازگشت به لایحه یا طرح، حذف کل یا جزء و پیشنهاد اصلاحی به‌شرح فوق مطرح می‌شود و رأی‌گیری به عمل می‌آید. در این مرحله پیشنهاد حذف کل یا جزء تا قبل از ورود به ماده در صحن پذیرفته می‌شود.

2- اگر پیشنهاد چاپ‌شده‌ای مطابق بند (1) وجود نداشته باشد، مصوبه کمیسیون اصلی درخصوص ماده‌واحده، هر یک از مواد یا اجزاء به رأی گذاشته می‌شود.

3- در صورت عدم تصویب موارد مذکور در بندهای (1) و (2)، مجدداً پیشنهاد حذف در مجلس پذیرفته و در مورد آن رأی‌گیری می‌شود.

4- پس از مراحل فوق، برای ماده مورد بحث با اصلاحات انجام‌شده رأی‌گیری به عمل می‌آید و چنانچه به تصویب نرسید، پیشنهادهای جدید قابل طرح است و در صورت عدم وجود پیشنهاد جدید جهت بررسی مجدد به کمیسیون اصلی ارجاع می‌شود.

5- در هر مرحله که پیشنهاد اصلاح، بازگشت به لایحه یا طرح و یا مصوبه کمیسیون اصلی به تصویب مجلس برسد، پیشنهاد الحاقی مرتبط و غیرمغایر با مصوبه به تشخیص رئیس جلسه، به ترتیب کمیسیون‌های فرعی و نمایندگان مطرح و رأی‌گیری به عمل می‌آید.[1]

6- نسبت به آن‌دسته از مواد که مجدداً به کمیسیون اصلی ارجاع می‌شود، هر یک از نمایندگان می‌توانند در مهلت مقرر با حضور در کمیسیون پیشنهادهای خود را مطرح کنند. پس از چاپ و توزیع گزارش کمیسیون اصلی در موارد ارجاعی به کمیسیون، هر یک از نمایندگان می‌توانند تا دوازده ساعت پس از توزیع گزارش کمیسیون اصلی پیشنهادهای خود را جهت طرح در جلسه رسمی مجلس به هیأت رئیسه مجلس ارائه نمایند.

---

1 ـ بند «ب» ماده (149) و اجزای (1) تا (5) آن اصلاحی1397/5/28

تبصره- در صورت عدم آمادگی یا عدم حضور سخنگوی کمیسیون، به ترتیب رئیس یا یکی از نواب رئیس یا سایر اعضای کمیسیون به جای وی از نظر کمیسیون دفاع می‌کند.[1]

ماده 150- در شور دوم درباره اصل مواد مذاکره به‌عمل نمی‌آید مگر آنکه در گزارش کمیسیون مواد جدیدی اضافه شده باشد یا به تشخیص هیأت رئیسه در بعضی مواد تغییرات اساسی داده شده باشد. در این صورت مخالف و موافق از بین ثبت‌نام کنندگان در لوح یا دستگاه الکترونیک به قید قرعه تعیین می‌شوند، که هر یک می‌توانند به مدت پنج دقیقه صحبت کنند و درصورت لزوم سخنگوی کمیسیون و نماینده دولت نیز صحبت می‌کنند و آنگاه نسبت به ماده یا مواد مورد نظر رأی‌گیری می‌شود.[2]

ماده 151- چنانچه در شور دوم، کمیسیون بعضی از مواد طرح یا لایحه را حذف و یا تغییر کلی داده باشد، هریک از نمایندگان می‌توانند همان ماده را پیشنهاد نمایند و پس از صحبت یک مخالف و یک موافق و سخنگوی کمیسیون و نماینده دولت نسبت به ماده رأی‌گیری می‌شود. چنانچه اصل ماده تصویب شد

---

1 ـ ماده (149) و تبصره ذیل آن اصلاحی 1394/11/4

2- ماده (150) اصلاحی 1391/2/30 و 1397/5/28

پیشنهادهای اصلاحی که قبلاً به کمیسیون داده شده، قابل طرح و بحث و رأی‌گیری خواهد بود.

ماده 152- ارجاع طرح یا لایحه یا مواردی از آن از جلسه علنی به کمیسیون به‌جز آنچه که در این آیین‌نامه به‌طور صریح تعیین شده است با پیشنهاد رئیس جلسه و تصویب مجلس انجام می‌شود. ارجاع باید به همان کمیسیون گزارش دهنده صورت گیرد. کمیسیون باید فقط موارد ارجاعی را رسیدگی و گزارش خود را ظرف یک هفته به هیأت رئیسه تسلیم نماید تا با تعیین اولویت در دستور هفتگی درج شود.[1]

ماده 153- هنگام بحث نسبت به هر ماده، چنانچه بنا به درخواست کتبی هر یک از نمایندگان به تشخیص رئیس جلسه ابهامی در ماده مطرح‌شده وجود داشته باشد، پیشنهاد رفع ابهام در جلسه پذیرفته و با صحبت یک مخالف و یک موافق هرکدام به مدت حداکثر پنج دقیقه به رأی گذاشته می‌شود و یا موضوع

1ـ به موجب قانون اصلاح موادی از قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب 1394/11/4 ماده فوق و تبصره (1) آن حذف و تبصره (2) آن به عنوان متن ماده جایگزین شده است.

جهت رفع ابهام توسط رئیس‌جلسه به کمیسیون اصلی ارجاع می‌گردد.[1]

مبحث سوم - مراحل بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح فوری

اول- کلیات

ماده 154- طرح‌ها و لوایح فوری عبارتند از یک فوریتی، دو فوریتی و سه فوریتی.

ماده 155- وقتی که فوریت طرح یا لایحه‌ای تقاضا می‌شود، پس از توضیح پیشنهادکننده یا یکی از پیشنهادکنندگان و اظهارات مخالف و موافق، نسبت به فوریت، رأی گرفته می‌شود. درصورتی که تقاضای فوریت ضمن طرح یا لایحه مطرح نشده باشد، پانزده نفر از نمایندگان نیز می‌توانند کتباً تقاضای فوریت آن طرح یا لایحه را بنمایند. تصویب فوریت طرح‌ها و لوایح با توجه به درجه فوریت به‌ترتیب ذیل می‌باشد:

1- یک فوریت؛ با صحبت یک مخالف و یک موافق و با رأی اکثریت مطلق حاضران

1- ماده (153) اصلاحی 1394/11/4

2- دو و سه فوریت؛ با صحبت دو مخالف و دو موافق و به‌ترتیب با رأی اکثریت دوسوم حاضران و دوسوم مجموع نمایندگان.[1]

تبصره- هیأت رئیسه موظف است طرح‌ها و لوایح دارای فوریت را حداقل یک ساعت قبل از طرح فوریت آنها در جلسه علنی تکثیر و دراختیار نمایندگان قرار دهد.

ماده 156- اصل بر عادی بودن رسیدگی طرح‌ها و لوایح است. بنابراین فوریت آنها باید مبین ضرورت و یا حالت استثنائی و مستند به دلایل ذیل باشد:

1- یک فوریت؛ نیاز فوری جامعه و اولویت طرح و یا لایحه مورد نظر نسبت به سایر موارد مطروحه

2- دو فوریت؛ ضرورت جلوگیری از وقوع خسارت احتمالی و فوت فرصت

3- سه فوریت؛ حالت کاملاً اضطراری و حیاتی و برای مقابله سریع با خسارت حتمی

ماده 157- در طرح‌ها و لوایحی که فوریت آنها تصویب شده باشد، ابتداء نسبت به اصل آن مذاکره می‌شود و پس از آن برای ورود به شور در ماده واحده یا مواد، رأی گرفته می‌شود و

1- بند (2) ماده (155) اصلاحی 1387/9/26

آنگاه راجع به هریک از مواد جداگانه مذاکره و أخذ رأی به‌عمل می‌آید.

ماده 158- با تقاضای دولت یا پانزده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس قبل از ورود به شور در ماده واحده یا مواد طرح و یا لایحه می‌توان از آن سلب فوریت به‌طور مطلق، و یا سلب یک فوریت از دو فوریت، و یا یک یا دو فوریت از طرح‌ها و لوایح سه فوریتی نمود. تقاضای فوریت یا سلب فوریت برای هر طرح و یا لایحه فقط یک‌بار امکانپذیر است.[1]

دوم – طرح‌ها و لوایح یک فوریتی

ماده 159- طرح‌ها و لوایح یک فوریتی، پس از تصویب فوریت، به کمیسیون‌های اصلی، فرعی ارجاع می‌شود تا خارج از نوبت مورد بررسی و تصویب قرار گیرد. گزارش کمیسیون درباره این طرح‌ها و لوایح حداقل چهل و هشت ساعت قبل از موقع طرح در مجلس چاپ و بین نمایندگان توزیع می‌شود.

ماده 160- طرح‌ها و لوایح یک فوریتی یک شوری است و پس از وصول گزارش کمیسیون، خارج از نوبت در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد و یک نوبت درباره آن شور به‌عمل می‌آید،

1- ماده (158) اصلاحی 1387/9/26

بدین‌ترتیب که ابتداء نسبت به اصل و سپس در باب ماده واحده یا هریک از مواد مذاکره و أخذ رأی می‌شود.[1]

سوم- طرح‌ها و لوایح دوفوریتی

ماده 161- نحوه رسیدگی به طرح‌ها و لوایح دو فوریتی به شرح زیر می‌باشد:

1- حداکثر چهار ساعت پس از تصویب فوریت، طرح یا لایحه چاپ و توزیع و به کمیسیون ذی‌ربط ارجاع می‌شود.

2- حداکثر بیست ساعت پس از تصویب فوریت، پیشنهاد نمایندگان به کمیسیون مربوط تسلیم می‌شود.[2]

3- گزارش کمیسیون حداکثر سه روز کاری پس از تصویب فوریت، به هیأت رئیسه ارسال می‌شود تا در دستور کار مجلس قرار گیرد.[3]

تبصره- چنانچه کمیسیون در مهلت فوق گزارش خود را ارائه ننماید طرح یا لایحه در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد.[4]

1- ماده (160) اصلاحی 1391/2/30

۲- بندهای (1) و (2) ماده (161) اصلاحی 1391/2/30

3- بند (3) ماده (161) اصلاحی 1397/5/28

4- تبصره ماده (161) الحاقی 1391/2/30

4- حداقل یک ساعت قبل از شروع مذاکرات، پیشنهادهای نمایندگان چاپ و توزیع می‌شود.[1]

چهارم – طرح‌ها و لوایح سه فوریتی

ماده 162- در طرح‌ها و لوایح سه فوریتی، پس از تصویب فوریت بلافاصله کلیات و سپس در همان جلسه نسبت به ماده واحده یا هریک از مواد مذاکره و رأی‌گیری می‌شود.

پیشنهاد نمایندگان قبل از ورود به ماده واحده یا هریک از مواد پذیرفته می‌شود و نسبت به آنها پس از اظهارات یک مخالف و یک موافق و نماینده دولت أخذ رأی به‌عمل می‌آید.[2]

مبحث چهارم- بررسی طرح‌ها و لوایح طبق اصل هشتاد و پنجم (85)

ماده 163- در مواردی که مجلس ضروری تشخیص دهد، طبق اصل هشتاد و پنجم (85) قانون اساسی اختیار تصویب آزمایشی بعضی از قوانین را که جنبه دائمی دارند به کمیسیون‌های خود و تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات

1- ماده (161) اصلاحی 1387/9/26

2- ماده (162) اصلاحی 1391/2/30

دولتی یا وابسته به دولت را به کمیسیون‌های خود یا به دولت تفویض می‌کند.

تبصره 1- دولت باید حداقل شش‌ماه قبل از پایان مدت آزمایشی قانون مذکور جهت تمدید یا تعیین تکلیف دائمی آن، اقدام قانونی لازم را معمول دارد.

هیأت رئیسه موظف است از طریق لایحه یا طرح ترتیبی اتخاذ نماید که تا پایان زمان آزمایشی، تعیین تکلیف شده باشد.

طرح یا لایحه می‌تواند به صورت ماده واحده و بدون تغییرات یا با اصلاح موادی از قانون آزمایشی تنظیم شود.[1]

تبصره 2- پس از انقضای زمان آزمایشی، اینگونه قوانین اعتبار قانونی نخواهند داشت.

تبصره 3- مدت اجرای اصلاحیه‌های قانون آزمایشی و برنامه توسعه تابع مدت اجرای اصل قانون خواهد بود.[2]

ماده 164- هرگاه دولت یا پانزده نفر از نمایندگان قبل از شروع رسیدگی نهائی در مجلس تقاضای ارجاع طرح یا لایحه‌ای را طبق اصل هشتاد و پنجم (85) قانون اساسی به کمیسیون یا

1- تبصره (1) ماده (163) اصلاحی 1387/9/26

2- تبصره (3) ماده (163) الحاقی 1387/9/26

کمیسیون‌های مجلس و یا دولت بنماید، این تقاضا در جلسه علنی اعلام و در دستور هفتگی بعدی مجلس قرار می‌گیرد.[1]

ماده 165- هنگام طرح تقاضای مزبور در مجلس، نماینده دولت و یا نماینده منتخب تقاضاکنندگان، دلایل ضرورت ارجاع طرح و یا لایحه را حداکثر به مدت ده دقیقه بیان می‌نماید و سپس دو نفر مخالف و دو نفر موافق که قبلاً ثبت‌نام کرده‌اند و درصورت عدم ثبت نام، در مجلس نوبت گرفته‌اند، هریک به مدت ده دقیقه صحبت کرده و آنگاه رأی‌گیری می‌شود.

ماده 166- پس از موافقت مجلس، طرح یا لایحه به کمیسیون فرستاده می‌شود. ترتیب رسیدگی این قبیل طرح‌ها و لوایح در کمیسیون همان ترتیب رسیدگی و تصویب طرح‌ها و لوایح در مجلس خواهد بود، اما مناط در تصویب رأی حداقل دوسوم اعضای کمیسیون می‌باشد.

ماده 167- پس از تصویب طرح یا لایحه در کمیسیون‌ها، تعیین مدت اجرای آزمایشی آن در دستور کار مجلس قرار خواهد گرفت، به این ترتیب که مصوبه کمیسیون به همراه پیشنهاد مدت اجراء، چهل و هشت ساعت قبل از طرح در مجلس تکثیر و دراختیار نمایندگان قرار گیرد.

1- ماده (164) اصلاحی 1387/9/26 و 1397/5/28

هنگام طرح تعیین مدت در جلسه علنی، درصورتی که پیشنهاد دیگری نباشد، نسبت به پیشنهاد کمیسیون رأی‌گیری می‌شود. درغیراین صورت، نسبت به پیشنهاد نمایندگان به‌ترتیب وصول در جلسه علنی پس از صحبت یک مخالف و یک موافق رأی‌گیری خواهد شد.[1]

تبصره 1- مسکوت ماندن اینگونه طرح‌ها و لوایح تا قبل از تصویب مدت اجرای آزمایشی آن طبق روال بررسی طرح‌ها و لوایح قابل طرح است.

تبصره 2- چنانچه پانزده نفر از نمایندگان تقاضای لغو رسیدگی طرح یا لایحه طبق اصل هشتاد و پنجم (85) قانون اساسی را تا قبل از تأیید شورای‌نگهبان از مجلس داشته باشند این تقاضا در همان جلسه اعلام و در جلسه بعد طبق ماده (165) آیین‌نامه داخلی مطرح می‌گردد و درصورت تصویب این تقاضا، رسیدگی به لایحه یا طرح طبق آیین‌نامه داخلی ادامه می‌یابد.[2]

ماده 168- درصورتی‌که مجلس تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی و یا وابسته به دولت را به دولت واگذار کند، اساسنامه باید در جلسات هیأت وزیران مطرح

1- ماده (167) اصلاحی 1391/2/30

2- تبصره‌های (1) و (2) ماده (167) الحاقی 1391/2/30

شود و به تصویب برسد. ترتیب رسیدگی و تصویب اساسنامه‌های مذکور طبق آیین‌نامه داخلی هیأت وزیران خواهد بود.[1]

مبحث پنجم - نحوه بررسی موارد خاص و مهم

اول - نحوه تصویب معاهدات و قراردادهای بین‌المللی

ماده 169- در تقدیم لوایح قانونی که در آنها، دولت تقاضای تصویب عهدنامه، مقاوله‌نامه، قرارداد و یا موافقتنامه بین‌المللی و یا الحاق به پیمان‌های بین‌المللی را دارد، متن کامل آنها باید جهت بررسی ضمیمه لوایح تقدیمی مذکور باشد.

ماده 170- موارد مذکور در ماده (169) پس از اعلام وصول در مجلس، بلافاصله چاپ و بین نمایندگان توزیع می‌شود و به کمیسیون مربوطه ارجاع می‌گردد.

ماده 171- درصورتی‌که دولت برای موارد مذکور در ماده (169) قید مهم قائل شده باشد و یا کمیسیون مربوط تا یک هفته پس از وصول و یا پانزده نفر نمایندگان، چنین قیدی را پیشنهاد کنند، رسیدگی به این قید بلافاصله در دستور کار مجلس قرار

1- ماده (168) اصلاحی 1391/2/30

می‌گیرد تا پس از پیشنهاد و اظهارات یک مخالف و یک موافق (هریک پنج دقیقه) به رأی گذاشته شود.

ماده 172- درصورتی‌که قید اهمیت به‌تصویب مجلس نرسد یا در این‌باره از ناحیه دولت یا کمیسیون مربوط یا پانزده نفر از نمایندگان تقاضایی به‌عمل نیاید عهدنامه، مقاوله‌نامه، قرارداد و یا موافقتنامه، عادی تلقی شده و مجلس به صورت یک شوری آن را مورد رسیدگی قرار خواهد داد، بدین ترتیب که پس از صحبت دو مخالف و دو موافق در کلیات و جزئیات (هرکدام حداکثر به مدت پانزده دقیقه) و صحبت سخنگوی کمیسیون و نماینده دولت به رأی گذاشته می‌شود.

ماده 173- درصورتی که مجلس قید اهمیت را تصویب کند، رسیدگی به آن دو شوری و به‌ترتیب زیر خواهد بود:

1- در شور اول درباره کلیات، با درنظرگرفتن مواد مربوطه، بحث و اعتراضات وارده به بعضی از شرایط و مواد قرارداد به عنوان پیشنهاد کتبی به کمیسیون ارجاع خواهد شد. این پیشنهادها باید بیست و چهار ساعت قبل از طرح در کمیسیون، چاپ و بین نمایندگان توزیع شود.

2- در شور دوم، کمیسیون، موارد اعتراض و پیشنهادهای نمایندگان و همچنین نظرخود را درباره این موارد، همراه با تصویب و یا رد مواد، بدون وارد کردن تغییرات، در مجلس مطرح

می‌کند، آنگاه درباره موارد اعتراض نمایندگان، که به‌طور کتبی و در مهلت مقرر به کمیسیون داده شده باشد، به ترتیب، نماینده اعتراض کننده، یک مخالف و یک موافق، هرکدام به مدت پنج دقیقه، صحبت می‌کنند و سپس درباره وارد بودن یا نبودن اعتراض رأی‌گیری به‌عمل می‌آید. پس از پایان یافتن رأی‌گیری نسبت به اعتراضات، در صورتی که مجلس آنها را وارد بداند، دولت موظف می‌شود در مسائل مورد اعتراض با طرف متعاهد مجدداً وارد مذاکره و گفتگو شود. دراین‌صورت، لایحه تا پایان مذاکرات مجدد در دستور مجلس باقی خواهد بود. در صورت قبول اعتراضات و پیشنهادها متن اصلاحی تصویب شده تلقی خواهد شد و درغیراین‌صورت، آخرین پیشنهاد دولت درمورد اصل قرارداد با صحبت یک مخالف و یک موافق، هریک به مدت پنج دقیقه، در مجلس به رأی گذاشته خواهد شد.[1]

دوم - اصلاح جزئی در خطوط مرزها

ماده 174- در لایحه تقدیمی مربوط به اصلاح جزئی در خطوط مرزی، متن کامل عهدنامه بین‌المللی آن، که براساس اصل هفتاد و هشتم (78) قانون اساسی تنظیم شده باشد، جهت بررسی باید ضمیمه گردد. متن این عهدنامه پس از اعلام وصول،

1- ماده (173) اصلاحی 1391/2/30

بلافاصله چاپ و بین نمایندگان توزیع و همزمان به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی ارجاع می‌شود.

ماده 175- کمیسیون مذکور در ماده قبل، پس از کسب نظر مشورتی کمیسیون قضائی و حقوقی و با دعوت از نماینده شورای عالی امنیت ملی و نمایندگان پیشنهاد دهنده، به بررسی همه‌جانبه موضوع می‌پردازد و ظرف یک‌ماه گزارش تفصیلی خود را مبنی بر قبول یا رد عهدنامه به ضمیمه پیشنهادهای اساسی به هیأت رئیسه ارسال می‌دارد.

ماده 176- لوایح مربوط به عهدنامه‌های اصلاح جزئی در خطوط مرزی همانند سایر عهدنامه‌های بین‌المللی مهم دو شوری خواهد بود و به همان ترتیب نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت. این نوع عهدنامه‌ها، در صورتی که صرفاً برای اصلاحات جزئی، با درنظرگرفتن مصالح کشور و رعایت اصل هفتاد و هشتم (78) قانون اساسی دو طرفه باشد و به استقلال و تمامیت ارضی کشور لطمه نزند، با تصویب چهارپنجم مجموع نمایندگان مجلس معتبر خواهد بود.

سوم – محدودیت‌های ضروری

ماده 177- براساس اصل هفتاد و نهم (79) قانون اساسی، در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن که دولت حق دارد با تصویب مجلس شورای اسلامی محدودیت‌های ضروری برقرار

نماید، قبل از اعمال محدودیت، متن کامل و دقیق محدودیت‌های ضروری با دلایل توجیهی لازم، همراه با لایحه قانونی جهت بررسی تقدیم مجلس می‌شود.

تبصره- چنانچه دولت بدون کسب مجوز مبادرت به اعمال محدودیت نماید، رئیس‌مجلس موظف است تقدیم لایحه محدودیت را از رئیس‌جمهور مطالبه کند. در این خصوص، حق سؤال یا استیضاح رئیس‌جمهور و وزیران برای نمایندگان محفوظ خواهد بود.

ماده 178- رسیدگی به لایحه محدودیت‌های ضروری یک شوری است و در صورت تصویب مجلس، مدت اعمال آن به هرحال نمی‌تواند بیش از سی روز باشد. در صورتی که پس از انقضای این مدت ضرورت همچنان باقی باشد دولت موظف است مجدداً از مجلس کسب مجوز کند.

چهارم- سایر موارد

ماده 179- براساس اصول هشتادم (80)، هشتاد و دوم (82)، هشتاد و سوم (83) و یکصد و سی و نهم (139) قانون اساسی، اقدامات دولت در موارد ذیل قبلاً باید به تصویب مجلس برسد:

1- گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بلاعوض داخلی و خارجی

2- استخدام کارشناسان خارجی در موارد ضروری

3- فروش بناها و اموال دولتی و نفایس ملی به استثنای نفایس ملی منحصر به فرد که در هر صورت قابل فروش نخواهد بود.

4- صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری که طرف دعوی خارجی باشد و همچنین در موارد مهم داخلی

در تمام موارد مذکور، دولت موظف است متن تفصیلی آنها را همراه با لایحه قانونی تقدیم مجلس نماید تا به صورت یک شوری مورد رسیدگی قرارگیرد، بدین‌ترتیب که پس از گزارش کمیسیون مربوط و صحبت دو مخالف و دو موافق در کلیات و جزئیات (هرکدام به مدت پانزده دقیقه) برای تصویب به رأی گذاشته می‌شود.

مبحث ششم- نحوه بررسی برنامه و بودجه سالانه کل کشور

اول - تصویب برنامه توسعه

ماده 180- دولت موظف است حداکثر تا پایان خردادماه سال پایانی قانون برنامه پنجساله توسعه، لایحه برنامه توسعه

اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بعدی را به مجلس تقدیم کند. این لایحه به‌صورت یک‌شوری و به شرح زیر رسیدگی می‌شود:[1]

الف- نمایندگان مجلس از زمان چاپ و توزیع لایحه برنامه ظرف مدت پنج روز (بدون احتساب ایام تعطیل) پیشنهادهای خود در مورد کلیات و جزئیات برنامه را به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط ارائه می‌نمایند.

ب- کمیسیون‌های تخصصی مکلفند حداکثر ده روز پس از چاپ و توزیع لایحه نسبت به بررسی مفاد برنامه شامل مواد، تبصره‌ها، جداول و ضمائم و نیز پیشنهادهای نمایندگان اقدام و گزارش خود را به کمیسیون تلفیق رسیدگی‌کننده ارائه نمایند.

ج -کمیسیون تلفیق موظف است پس از پایان مهلت مذکور در بند (ب) به گزارش‌های کمیسیون‌های تخصصی و کلیات و جزئیات برنامه و پیشنهادهای نمایندگان حداکثر ظرف سه هفته رسیدگی و گزارش نهائی خود را به مجلس ارائه نماید و گزارش مسکوت‌ماندن پذیرفته نیست. چنانچه گزارش کمیسیون تلفیق مبنی بر رد کلیات لایحه باشد و در مجلس نیز کلیات لایحه به تصویب نرسد، موضوع به دولت اعلام می‌شود تا حداکثر ظرف مدت یک ماه لایحه را اصلاح و به مجلس ارائه کند و اگر کلیات

1- ماده (180) اصلاحی 1397/5/28

لایحه به تصویب مجلس برسد، به کمیسیون تلفیق اعاده می‌شود تا ظرف مدت پانزده روز گزارش جدید را به مجلس تقدیم کند.[1]

د- در صحن جلسه علنی پس از ارائه گزارش کمیسیون تلفیق، ابتداء کلیات برنامه مورد بحث قرار می‌گیرد. در کلیات پنج نفر مخالف و پنج نفر موافق به‌ترتیب یک نفر مخالف و یک نفر موافق و حداکثر هر نفر پانزده دقیقه دیدگاه‌های خود را مطرح می‌کنند. پس از آن دولت و کمیسیون هرکدام حداکثر چهل و پنج دقیقه برای دفاع زمان خواهند داشت. سپس راجع به کلیات برنامه رأی‌گیری خواهد شد. در بررسی کلیات، کفایت مذاکرات پذیرفته نمی‌شود.[2]

هـ- پس از تصویب کلیات، رسیدگی به جزئیات برنامه آغاز و به مواد و تبصره‌ها و جداول برنامه به‌ترتیب رسیدگی می‌شود. در این بخش جایگزین متن ماده، یا جزئی از ماده و یا تبصره لایحه دولت، حذف کل، مصوبات جایگزینی کمیسیون‌های تخصصی و پیشنهادات چاپ شده نمایندگان برای هر ماده یا تبصره یا هریک از اجزاء در صورتی که آن جزء ماهیت مستقل داشته باشد و حذف جزء و پیشنهادات چاپ شده کمیسیون‌های تخصصی به‌ترتیب مورد رسیدگی قرار می‌گیرند. سپس در مورد

1- بند (ج) ماده (180) اصلاحی 1397/5/28

2- بند (د) ماده (180) اصلاحی 1397/5/28

اصل ماده یا تبصره یا اجزاء درصورتی که ماهیت مستقل داشته باشند، رأی‌گیری خواهد شد.

چنانچه اصل رأی نیاورد، موضوع برای رسیدگی مجدد به کمیسیون تلفیق برگشت داده خواهد شد تا در اسرع وقت و حداکثر طبق مهلتی که هیأت رئیسه تعیین خواهد کرد، گزارش مجدد خود را به مجلس ارائه دهد. نمایندگان می‌توانند حداکثر تا پایان همان روز پیشنهادهای خود را به کمیسیون تسلیم نمایند.

و- مادام که لایحه برنامه در صحن مجلس مورد بررسی است، مجلس نطق نخواهد داشت و هیچ طرح یا لایحه‌ای جز طرح‌ها و لوایح سه فوریتی و نیز تحقیق و تفحص، استیضاح و رأی اعتماد در دستور قرار نخواهد گرفت و مجلس در تمامی ایام به‌جز ایام تعطیل حداقل شش و حداکثر هشت ساعت جلسه علنی خواهد داشت. در موارد استثناء با تصویب مجلس، این زمان تا ده ساعت قابل افزایش است.[1]

ز- مهلت‌های مذکور در بندهای (ب) و (ج) حسب مورد با تصویب هیأت رئیسه تا دو برابر قابل افزایش است.[2]

1- بند «و» ماده (180) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (180) اصلاحی 1382/10/24

ماده 181- اصلاح قانون برنامه توسعه در ضمن لایحه بودجه مبتنی بر آن برنامه و نیز دیگر طرح‌ها و لوایح با رأی دوسوم نمایندگان حاضر پذیرفته می‌شود و هرگونه اصلاح نیز با رأی دوسوم نمایندگان معتبر خواهد بود.[1]

دوم - تصویب بودجه سالانه کل کشور

ماده 182- دولت موظف است لایحه بودجه سالانه کل کشور را حداکثر تا پانزدهم آذرماه هر سال به مجلس تسلیم نماید. نحوه رسیدگی به لایحه بودجه، یک شوری خواهد بود و ترتیب رسیدگی به شرح ذیل می‌باشد:[2]

1- نمایندگان مجلس از زمان چاپ و توزیع لایحه بودجه سالانه کل کشور و پیوست‌ها و سوابق آن تا مدت ده روز می‌توانند پیشنهادهای خود را به کمیسیون‌های تخصصی مجلس تقدیم نمایند.

2- کمیسیون‌های تخصصی موظفند حداکثر تا پانزده روز پس از چاپ و توزیع لایحه، گزارش خود را به کمیسیون تلفیق تقدیم نمایند.

1- ماده (181) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (182) اصلاحی 1391/2/30

3- کمیسیون تلفیق موظف است حداکثر ظرف پانزده روز پس از پایان مهلت گزارش کمیسیون تخصصی، ضمن رسیدگی به گزارش کمیسیون‌های تخصصی گزارش نهائی خود را تنظیم و به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید. مهلت رسیدگی کمیسیون تلفیق حداکثر تا پانزده روز با موافقت هیأت رئیسه قابل تمدید می‌باشد.

4- در جلسه علنی، پس از رسیدگی به کلیات بودجه و تصویب آن، به پیشنهادهای مربوط به درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار بودجه عمومی دولت رسیدگی و سقف آن به تصویب خواهد رسید. پس از آن پیشنهادهای مربوط به تبصره‌ها و ردیف‌ها رسیدگی می‌گردد.

تبصره 1- در جلسه علنی، تنها پیشنهادهایی که توسط نمایندگان و کمیسیون‌ها در زمان مقرر دریافت و به چاپ رسیده، مشروط به عدم مغایرت با قانون برنامه، قابل طرح می‌باشد. پیشنهادهایی که منبع درآمد مشخصی نداشته باشد قابل طرح نخواهد بود و پیشنهادهایی که مازاد بر سرجمع نباشد زمانی قابل طرح است که ردیف مشخص جایگزین را معین نماید. تشخیص موارد مذکور با رئیس جلسه خواهد بود.[1]

1- بندهای (1)، (2)، (3) و تبصره (1) ماده (182) اصلاحی 1387/9/26

تبصره 2- نحوه رسیدگی به متمم، اصلاحیه‌های بودجه و سایر مواردی که در این ماده پیش‌بینی نشده طبق مقررات معمول در این آیین‌نامه خواهد بود.[1]

تبصره 3- کمیسیون موظف است گزارش خود را ارائه کند و گزارش مسکوت‌ماندن از کمیسیون تلفیق پذیرفته نیست. چنانچه گزارش کمیسیون مبنی بر رد کلیات لایحه باشد و در مجلس نیز کلیات لایحه به تصویب نرسد، مراتب به دولت اعلام می‌شود تا حداکثر ظرف مدت دو هفته لایحه را اصلاح و به مجلس ارائه کند و اگر کلیات لایحه به تصویب مجلس برسد، به کمیسیون تلفیق اعاده می‌شود تا ظرف مدت پانزده روز گزارش جدید را به مجلس تقدیم کند.[2]

ماده 183- جلسات مجلس برای رسیدگی به بودجه سالانه باید بلاانقطاع در کلیه ایام هفته غیراز جمعه و تعطیلات رسمی، حداقل روزی چهار ساعت منعقد گردد و تا موقعی که شور و مذاکره پایان نیافته و رأی مجلس أخذ نشده است از دستور خارج

1- تبصره (2) ماده (182) اصلاحی 1387/9/26 و 1391/2/30

2- تبصره (3) ماده (182) الحاقی 1391/2/30 و اصلاحی 1397/5/28

نمی‌شود و هیچ لایحه یا طرح دیگر نمی‌تواند مطرح باشد مگر لایحه یک یا چند دوازدهم بودجه درصورت ضرورت.[1]

تبصره- اگر مطالب فوری و فوتی اعم از طرح‌ها و لوایح دو فوریتی و غیره پیش آید که به تشخیص مجلس تأخیر آن موجب زیان جبران‌ناپذیری باشد، دراین‌صورت برای طرح و تصویب آن زمان مشخصی معین می‌شود.

ماده 184- چنانچه لایحه بودجه سالانه کشور تا تاریخ تعیین شده در این آیین‌نامه به مجلس تسلیم نشود دولت موظف است لایحه چند دوازدهم بودجه را نیز به مجلس تسلیم نماید.

این لایحه پس از چاپ و توزیع در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد. ابتداء نماینده دولت و سپس دو مخالف و دو موافق به‌ترتیب هرکدام به مدت پنج دقیقه صحبت می‌کنند و سپس کلیات لایحه به رأی گذاشته می‌شود. درصورت تصویب، رسیدگی به لایحه در ردیف اول دستور جلسه علنی بعد قرار می‌گیرد. در وقت رسیدگی ابتداء پیشنهاد نمایندگان درخصوص میزان چند دوازدهم مطرح و درصورت عدم تصویب نسبت به عدد چند دوازدهم پیشنهادی دولت رأی‌گیری می‌شود.

1- ماده (183) اصلاحی 1391/2/30

تبصره 1- مجلس چند دوازدهم بودجه را بر مبنای آخرین قانون بودجه سالانه مصوب مجلس رسیدگی می‌نماید.

تبصره 2- حداکثر مدتی که مجلس می‌تواند برای بودجه چند دوازدهم تصویب نماید سه دوازدهم است.[1]

مبحث هفتم - تفسیر قوانین

ماده 185- رسیدگی به طرح‌ها و لوایح مربوط به شرح و تفسیر قوانین عادی یک شوری است و می‌تواند با فوریت مورد مذاکره قرارگیرد، در تفسیر قوانین بحث در کلیات و جزئیات از هم تفکیک نمی‌شود.[2]

ماده 186- در صورتی که استفساریه به صورت عادی و یک فوریتی باشد، پس از گزارش کمیسیون و توضیح سخنگو، یک مخالف و یک موافق، هریک به مدت ده دقیقه صحبت خواهند کرد. با پیشنهاد رئیس و یا ده نفر از نمایندگان و تصویب مجلس مدت صحبت و تعداد مخالف و موافق تا دو برابر قابل تغییر است. در مورد تفسیر قوانین نماینده دولت هم می‌تواند صحبت کند.[3]

1- ماده (184) الحاقی 1391/2/30

2- ماده (185) اصلاحی 1391/2/30

3- ماده (186) اصلاحی 1387/9/26

ماده 187- در صورتی که گزارش کمیسیون و همین‌طور پیشنهادهای دیگر که به کمیسیون رسیده است، به تصویب مجلس نرسد، هر نماینده می‌تواند نظر خود را کتباً به هیأت رئیسه بدهد. پیشنهادها به‌ترتیب وصول مورد بحث قرار می‌گیرد و اگر پیشنهادی به تصویب نرسید موضوع برای بحث بیشتر به کمیسیون ارجاع می‌شود.

ماده 188- درصورتی که تفسیر به‌صورت دو فوریتی و سه فوریتی باشد همانند دیگر طرح‌ها و لوایح دو فوریتی و سه فوریتی مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.

مبحث هشتم - طرحهای تنقیحی[1]

ماده 189- متن پیشنهادی معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی که به‌منظور تنقیح قوانین تهیه شده است، با امضای حداقل پانزده نفر از نمایندگان به‌عنوان طرحهای تنقیحی به رئیس جلسه تقدیم می‌شود. هیأت رئیسه پس از اعلام وصول نسبت به ارجاع آن به کمیسیون‌های مربوط اقدام می‌کند.[2]

1- مبحث هشتم الحاقی 1397/5/28

2- ماده (189) الحاقی 1397/5/28

ماده 190- گزارش طرحهای تنقیحی به صورت یک‌شوری و بدون تفکیک کلیات و جزئیات در صحن مجلس مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. پس از گزارش سخنگوی کمیسیون و صحبت سه مخالف و سه موافق به ترتیب یک مخالف و یک موافق و توضیح معاون قوانین مجلس هر کدام به مدت ده دقیقه و توضیحات نهائی سخنگوی کمیسیون به مدت پنج دقیقه، گزارش کمیسیون به رأی گذاشته می‌شود.

در صورت عدم تصویب گزارش مزبور، مجدداً به کمیسیون ارجاع می‌شود تا نسبت به اعمال اصلاحات اقدام و گزارش آن را به مجلس ارائه کند، تا حسب روال این ماده رسیدگی شود.

تبصره- در صورتی‌که گزارش کمیسیون دارای موارد (موضوعات) متعدد باشد، برای هر یک از موارد به تفکیک رأی‌گیری می‌شود.[1]

مبحث نهم[2] - نکات مشترک مربوط به بررسی طرح‌ها و لوایح

ماده 191- در مواردی که طرح یا لایحه قانونی مربوط به امور داخلی مجلس نباشد، از طریق هیأت رئیسه به وزیر یا مسئول

1- ماده (190) و تبصره ذیل آن الحاقی 1397/5/28

2- تغییر شماره‌های مبحث نهم تا یازدهم مصوب 1397/5/28

اجرائی مربوطه رسماً اطلاع داده می‌شود تا خود یا معاون او که رسماً به مجلس معرفی شده در جلسه علنی حاضر شود و در مذاکرات شرکت نماید. درصورت اطلاع و عدم حضور وزیر یا معاون بدون عذر موجه، ازطرف رئیس‌مجلس مؤاخذه خواهد شد. به هر صورت، در همان جلسه، حتی با عدم حضور وزیر یا مسئول اجرائی مربوطه، طرح یا لایحه مورد بررسی قرار خواهد گرفت و اتخاذ تصمیم خواهد شد.

ماده 192- سؤالات توضیحی نمایندگان، در شور اول یا دوم طرح‌ها و لوایح که مربوط به موضوعات مورد بحث باشد، در مجلس کتباً به رئیس‌مجلس تقدیم می‌شود. رئیس این سوالات را به سخنگوی کمیسیون مربوط یا به نماینده دولت می‌دهد تا به هنگام توضیح و یا توجیه به آن پاسخ داده شود.

ماده 193- درصورتی که حداقل بیست و پنج نفر از نمایندگان تا قبل از اتمام رسیدگی نهائی در مجلس کتباً از مجلس تقاضا کنند که طرح یا لایحه قانونی واصل شده به مجلس برای مدت معینی مسکوت بماند، پس از توضیح یکی از پیشنهاددهندگان به مدت پنج دقیقه و پاسخ آن از طرف یک مخالف به مدت حداکثر پنج دقیقه، رأی گرفته می‌شود. تقاضای مسکوت ماندن لایحه بدون موافقت معاون حقوقی و امور مجلس

رئیس‌جمهور یا وزیر یا معاون امور مجلس ذی‌ربط پذیرفته نخواهد شد.

تقاضای مسکوت ماندن در هر طرح و لایحه فقط برای یک مرتبه مجاز خواهد بود. هیأت رئیسه موظف است پس از گذشت مدت مسکوت ماندن، طرح یا لایحه را مجدداً در دستور کار مجلس قرار دهد. [1]

تبصره- چنانچه تقاضای مسکوت ماندن برای انجام اصلاحات طرح یا لایحه باشد پس از تصویب مسکوت ماندن به کمیسیون ذی‌ربط جهت انجام اصلاحات ارجاع می‌گردد. نحوه رسیدگی به اصلاحات همچون رسیدگی در شور دوم طرح‌ها و لوایح خواهد بود.

ماده 194- اخطار راجع به منافی بودن طرح‌ها و لوایح و سایر موضوعات مورد بحث در مجلس با قانون اساسی مقدم بر اظهارات دیگر است و مذاکرات در موضوع اصلی را متوقف می‌کند. این اخطار باید قبل از رأی‌گیری و با استناد به اصل مربوطه حداکثر ظرف سه دقیقه به‌عمل آید. درصورتی‌که رئیس‌مجلس اخطار را وارد بداند بدون بحث از مجلس نظرخواهی می‌نماید چنانچه مجلس اخطار را وارد دانست رئیس

1- ماده (193) اصلاحی 1387/9/26

نسبت به پذیرش اصلاحات پیشنهادی یا حذف مورد اشکال یا ارجاع آن به کمیسیون گزارش‌دهنده جهت بررسی مجدد اقدام خواهد کرد.[1]

ماده 195- درصورتی‌که نمایندگان نسبت به اجرای آیین‌نامه داخلی مجلس تخلفی را که مربوط به همان جلسه باشد مشاهده نمایند، حق دارند بلافاصله مورد تخلف را قبل از رأی‌گیری و با استناد به ماده مربوطه بدون خروج از موضوع حداکثر ظرف سه دقیقه تذکر دهند و اگر مربوط به آن جلسه نباشد بعد از نطق و یا پایان جلسه، قبل از اعلام ختم آن حداکثر ظرف سه دقیقه تذکر دهند چنانچه رئیس تذکر را وارد بداند موظف است به آن ترتیب اثر دهد.[2]

ماده 196- اخطار و تذکر پس از رأی‌گیری در مجلس درباره موضوع رأی‌گیری شده پذیرفته نمی‌شود و مصوبات مجلس قابل تغییر یا اصلاح یا ارجاع به کمیسیون نیست و باید مراحل تعیین شده در این آیین‌نامه اجراء شود.[3]

1- ماده (194) اصلاحی 1387/9/26 و 1391/2/30

2- ماده (195) اصلاحی 1387/9/26 و 1391/2/30

3- ماده (196) الحاقی 1391/2/30

مبحث دهم- ارجاع مصوبات مجلس به شورای‌نگهبان و مراحل رسیدگی به آنها

ماده 197- کلیه مصوبات مجلس رسماً به شورای‌نگهبان فرستاده می‌شود. در صورتی که شورا ظرف ده روز پس از وصول یا پس از انقضای ده روز تمدید مذکور در اصل نود و پنجم (95) قانون اساسی، مخالفت خود را اعلام نکرد، طبق اصل نود و چهارم (94) قانون اساسی، مصوبات از طرف مجلس جهت امضاء و ابلاغ به ریاست جمهوری ارسال می‌شود.

تبصره- روز وصول مصوبه و روز اعلام نظر شورای‌نگهبان به مجلس جزء مهلت‌های مقرر محسوب نمی‌گردد.

ماده 198- مصوبات مجلس تا زمان اعلام نظر نهائی شورای‌نگهبان از دستور خارج نمی‌شود. شورای‌نگهبان، درصورت رد مصوبات مجلس، موظف است علت رد را صریحاً به مجلس گزارش نماید تا بلافاصله تکثیر و توزیع شود.

ماده 199- مصوبات عادی و یک فوریتی مجلس که از طرف شورای‌نگهبان رد شده به کمیسیون مربوطه ارسال می‌شود و با اعلام وقت قبلی با حضور نماینده شورای‌نگهبان، موارد اعتراض برای اصلاح مورد بحث قرار می‌گیرد. درصورت عدم حضور نماینده شورای‌نگهبان در موعد اعلام شده، کمیسیون با ملحوظ نمودن نظر شورای‌نگهبان کار خود را انجام می‌دهد.

نمایندگانی که پیشنهاد اصلاحی داده‌اند، در این مرحله می‌توانند در کمیسیون شرکت نمایند. نظر کمیسیون همراه پیشنهادهای نمایندگان در مجلس مطرح می‌شود و طبق معمول شور دوم مورد بحث و رأی قرار می‌گیرد.

چنانچه درمورد ماده‌ای، کمیسیون نیز همراه پیشنهادهای دیگر پیشنهاد داده باشد، اول پیشنهاد کمیسیون به رأی گذاشته می‌شود و در صورت عدم تصویب، پیشنهادهای دیگر مطرح می‌شود.

در صورت عدم تصویب پیشنهاد کمیسیون و یا پیشنهادهای قبلی نمایندگان در مجلس، پیشنهادهای جدید پذیرفته می‌شود و درباره آنها بحث و رأی‌گیری به‌عمل می‌آید.[1]

تبصره 1- پس از ایراد شورای‌نگهبان، دولت حق پیشنهاد اصلاح لایحه را ندارد مگر در موارد ایراد شورای‌نگهبان.

تبصره 2- شورای‌نگهبان نمی‌تواند پس از گذشت مهلت‌های مقرر و رفع ایراد در نوبت اول، مجدداً مغایرت موارد دیگری را که مربوط به اصلاحیه نمی‌باشد بعد از گذشت مدت قانونی به مجلس اعلام نماید مگر در رابطه با انطباق با موازین شرعی.

1- ماده (199) اصلاحی 1391/2/30

تبصره 3- اگر با اصلاح ماده مورد ایراد شورای‌نگهبان، ماده به کلی خاصیتش را از دست بدهد، می‌توان آن را حذف کرد.

ماده 200- پس از بررسی گزارش کمیسیون که در آن نظر شورای‌نگهبان ملحوظ شده است و رأی‌گیری نسبت به آن، مصوبه مجدداً به شورای‌نگهبان ارسال می‌شود. اگر این مصوبه هنوز وافی به نظرات شورای‌نگهبان نباشد، مجدداً در مجلس مطرح می‌گردد، درصورتی که مجلس با در نظرگرفتن حفظ مصلحت نظام همچنان بر رأی خود باقی باشد رئیس‌مجلس مصوبه مذکور را به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال می‌دارد. مجمع موظف است تنها در موارد اختلاف و دیگر موارد مربوط به آن اظهارنظر قطعی نموده و گزارش آن را جهت طی مراحل بعدی به رئیس‌مجلس اعلام نماید.

مبحث یازدهم- تقاضای همه‌پرسی

ماده 201- برای بررسی تقاضای همه‌پرسی موضوع اصل پنجاه و نهم (59) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران کمیسیون ویژه‌ای مرکب از پانزده نفر از نمایندگان با رأی مستقیم مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌شود تا مطابق مقررات حاکم بر تشکیل و نحوه اداره کمیسیون‌های دیگر موضوع را بررسی و گزارش خود را به مجلس شورای اسلامی تقدیم نماید.

تبصره 1- رسیدگی به درخواست همه‌پرسی یک شوری است. درصورت تقاضای فوریت برای آن مطابق مواد مربوطه مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.

تبصره 2- مدت زمان صحبت مخالفین و موافقین در صحن علنی مجلس حداکثر چهار ساعت و برای هر نفر حداکثر پانزده دقیقه خواهد بود.

نحوه ثبت نام و نطق مخالفین و موافقین مطابق ماده (111) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی خواهد بود. نماینده دولت و سخنگوی کمیسیون ویژه هرکدام می‌توانند تا یک ساعت توضیحات خود را ارائه دهند.

تبصره 3- پس از پایان مذاکرات، رأی‌گیری علنی و با ورقه به‌عمل خواهد آمد. نحوه رأی‌گیری به‌ترتیب زیر خواهد بود:

الف- اصل مصوبه کمیسیون ویژه

ب- پیشنهاد جایگزین اصل درخواست اولیه

ج- پیشنهاد جایگزین کمیسیون‌های فرعی به‌ترتیب وصول

د- پیشنهاد جایگزین نمایندگان به‌ترتیب وصول

تبصره 4- در مرحله طرح هریک از پیشنهادات علاوه بر پیشنهاد دهنده یک موافق و یک مخالف و نماینده دولت و سخنگوی کمیسیون هریک حداکثر به مدت ده دقیقه می‌توانند صحبت کنند.

تبصره 5- مناط تصویب درخواست همه‌پرسی موضوع اصل پنجاه و نهم (59) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، رأی مثبت حداقل دوسوم مجموع نمایندگان خواهد بود.[1]

فصل دوم - نحوه بررسی و رأی اعتماد به هیأت وزیران

ماده 202- رئیس‌جمهور، ظرف دو هفته پس از انجام مراسم تحلیف و یا بعد از استعفاء یا سقوط دولت، کتباً اسامی هیأت وزیران را به همراه شرح حال هریک از وزیران و برنامه دولت تسلیم مجلس می‌نماید. رئیس‌مجلس مکلف است در اولین فرصت در جلسه علنی وصول معرفی‌نامه وزیران را اعلام و پس از قرائت دستور تکثیر آن را صادر نماید.

ماده 203- یک هفته پس از معرفی دولت، برای بحث و بررسی خط‌مشی و اصول کلی برنامه دولت و أخذ رأی اعتماد برای هیأت وزیران جلسات مجلس به‌طور متوالی تشکیل می‌گردد. با پیشنهاد رئیس و تصویب مجلس، جلسات به صورت صبح و بعدازظهر برگزار خواهد شد. مجلس در این جلسات نطق نخواهد داشت.

ماده 204- قبل از تشکیل اولین جلسه بررسی برنامه‌های دولت و أخذ رأی اعتماد هیأت وزیران، نمایندگان مخالف و موافق

1- ماده (201) و تبصره‌های آن الحاقی 1382/3/25

برنامه، خط مشی و اصول کلی و ترکیب هیأت وزیران و نیز نمایندگان مخالف و موافق هریک از وزیران به تفکیک برنامه و هر وزیر در برگه‌های جداگانه یا دستگاه الکترونیک ثبت نام می‌نمایند.

هریک از نمایندگان حق دارند تمام یا قسمتی از وقت خود را دراختیار نماینده دیگر قرار دهد. در شروع بحث در مورد هیأت وزیران، رئیس‌جمهور برنامه دولت را تشریح و ضمن معرفی وزیران از ترکیب هیأت وزیران دفاع خواهد نمود. پس از آن مجلس، بررسی برنامه دولت و ترکیب هیأت وزیران را با اظهارات پنج نفر از نمایندگان مخالف و پنج نفر از نمایندگان موافق با حفظ ترتیب یک نفر مخالف و یک نفر موافق و هر کدام برای مدت پانزده دقیقه انجام خواهد داد.

رئیس‌جمهور یا کسانی که او تعیین خواهد نمود به سؤالات واظهارات مخالفان پاسخ می‌دهند. مجموع مدت نطق اولیه رئیس‌جمهور و دفاعیات اخیر دوونیم ساعت خواهد بود. در پی اظهارات و دفاعیات رئیس‌جمهور، مجلس شور در مورد برنامه‌ها و صلاحیت هریک از وزیران را به صورت جداگانه آغاز خواهد نمود. در مورد هر وزیر دو نفر از نمایندگان مخالف و دو نفر از نمایندگان موافق با حفظ ترتیب یک نفر مخالف و موافق هرکدام برای مدت پانزده دقیقه فرصت خواهند داشت. پس از آن وزیر و در صورت صلاحدید رئیس‌جمهور به مدت سی دقیقه برای

دفاع از برنامه و صلاحیت وزیر مطروحه وقت خواهند داشت. بحث و بررسی برای تک‌تک وزیران به‌ترتیب حروف الفبای وزارتخانه به همین شیوه انجام می‌گیرد، رئیس‌جمهور می‌تواند با استفاده از وقت وزیران در پایان و به‌طور یکجا از آنان دفاع نماید. پس از آن رأی‌گیری به‌عمل می‌آید و شمارش و اعلام نتیجه آراء پس از رأی‌گیری برای همه وزرا صورت خواهد گرفت. سؤالات کتبی نمایندگان در طول مدتی که برنامه دولت مطرح است از طریق رئیس‌مجلس به رئیس‌جمهور یا وزیر مربوط داده خواهد شد.[1]

تبصره 1- در موارد معرفی یک یا چند وزیر (کمتر از نصف مجموع وزرا) پس از نطق اولیه رئیس‌جمهور به مدت یک ساعت بدون بحث در کلیات برنامه‌ها و ترکیب هیأت‌وزیران تنها در مورد برنامه‌ها و صلاحیت وزیران پیشنهادی به‌ترتیب فوق‌الذکر اقدام خواهد شد.

تبصره 2- چنانچه مجلس به یک یا چند وزیر رأی اعتماد نداد و یا وزارتخانه‌ای به هردلیل وزیر نداشته باشد رئیس‌جمهور موظف است با رعایت اصل یکصد و سی و پنجم (135) قانون

1- ماده (204) اصلاحی 1387/9/26

اساسی حداکثر قبل از سه ماه فرد یا افراد دیگری را برای أخذ رأی به مجلس معرفی نماید.[1]

ماده 205- در مورد اصول هشتاد و هفتم (87) و یکصد و سی و ششم (136) قانون اساسی، کیفیت رأی اعتماد به وزیر یا هیأت وزیران و همه مسائل مربوط به آن طبق این آیین‌نامه خواهد بود.

تشخیص مسائل مهم و مورد اختلاف مذکور در اصل هشتاد و هفتم (87) که دولت می‌تواند در زمینه آنها از مجلس رأی اعتماد بگیرد، با هیأت وزیران است.

1- تبصره (2) ماده (204) اصلاحی 1387/9/26

فصل سوم- نظارت

مبحث اول- نحوه بررسی اصول هشتاد و هشتم (88) و هفتاد و ششم (76) قانون اساسی

اول - تذکر و سؤال

الف - تذکر

ماده 206- در کلیه مواردی که نماینده یا نمایندگان مطابق اصل هشتاد و هشتم (88) قانون اساسی، از رئیس‌جمهور یا وزیر درباره یکی از وظایف آنان حق سؤال دارند، می‌توانند درخصوص موضوع مورد نظر به رئیس‌جمهور و وزیر مسئول کتباً تذکر دهند.

هیأت رئیسه خلاصه تذکر را در جلسه علنی مجلس قرائت و متن کامل تذکر را به رئیس‌جمهور یا وزیر مربوط ابلاغ می‌نماید.[1]

تبصره- قبل از پایان هر جلسه علنی حداکثر پنج نفر از نمایندگان می‌توانند هر کدام به مدت دو دقیقه تذکر شفاهی دهند و در صورتی که متقاضیان بیش از پنج نفر باشند به قید قرعه

1- ماده (206) اصلاحی 1387/9/26 و 1391/2/30

تعیین می‌شوند. نمایندگان نمی‌توانند در مدت یک ماه بیش از یک بار تذکر شفاهی دو دقیقه‌ای فوق را بدهند و حق واگذاری به نماینده دیگر را ندارند.[1]

ب - سؤال

ماده 207- نحوه رسیدگی به سؤال نماینده از وزیر به شرح ذیل خواهد بود:

1- هر نماینده می‌تواند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از وزیر مسئول درباره وظایف او سؤال نماید. سؤال باید کتبی و صریح بوده و در فرم مخصوص که هیأت رئیسه تهیه می‌نماید توسط نماینده تنظیم و به هیأت رئیسه تسلیم شود.

هیأت رئیسه موظف است سؤال را فوری به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط ارسال نماید.

2- کمیسیون موظف است حداکثر ظرف پانزده روز پس از وصول سؤال، جلسه‌ای با حضور وزیر و سؤال‌کننده تشکیل دهد و با استماع نظرات سؤال‌کننده و وزیر و بررسی‌های لازم، به موضوع رسیدگی کند.[2]

1- تبصره ماده (206) الحاقی 1392/3/8

2- بند (2) ماده (207) اصلاحی 1391/2/30

3- چنانچه سؤال‌کننده، توضیحات وزیر را قانع‌کننده نداند، کمیسیون با تعیین قلمرو «ملی» یا «منطقه‌ای» سؤال، بلافاصله نسبت به ارجاع سؤال ملی به هیأت رئیسه جهت اعلام وصول در اولین جلسه علنی اقدام می‌نماید.

4- در رابطه با سؤال منطقه‌ای، کمیسیون موظف است حداکثر ظرف مدت ده روز نسبت به ارائه راه‌حل و ارسال گزارش به هیأت رئیسه مجلس و رئیس‌جمهور(توسط رئیس‌مجلس) اقدام نماید.

هیأت رئیسه مساعی لازم نسبت به حل موضوع سؤال منطقه‌ای را به‌عمل می‌آورد.

چنانچه پس از پانزده روز از ارجاع نامه کمیسیون، نماینده سؤال‌کننده همچنان موضوع را حل و فصل نشده بداند، از هیأت رئیسه درخواست طرح سؤال منطقه‌ای در جلسه علنی را می‌نماید.

هیأت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی، سؤال منطقه‌ای را اعلام وصول و فوری به وزیر ابلاغ و به کمیسیون ذی‌ربط ارسال نماید. کمیسیون موظف است ظرف یک هفته گزارش نهائی را به هیأت رئیسه ارائه نماید.

5- طبق اصل هشتاد و هشتم(88) قانون اساسی، وزیر مورد سؤال مکلف است حداکثر ظرف مدت ده روز از تاریخ ابلاغ

سؤال در مجلس حضور یافته و به سؤال پاسخ دهد مگر آنکه وزیر به صورت رسمی و با عذرموجه تقاضای تأخیر حداکثر برای مدت ده روز داشته باشد.[1]

تبصره 1- در صورت درخواست نماینده یا نمایندگان سؤال کننده، کمیسیون می‌تواند بررسی سؤال را حداکثر به مدت یک ماه به تعویق بیندازد.

تبصره 2- هیأت رئیسه مکلف است هرگاه تعداد سؤالات قابل طرح در صحن علنی ایجاب نماید یک جلسه علنی در هفته را به پاسخگویی به سؤالات اختصاص دهد.

تبصره 3- هیأت رئیسه می‌تواند کلیه سؤالات یک نماینده از یک وزیر را که آماده طرح در جلسه علنی باشد در یک جلسه در دستور قرار دهد. دراین‌صورت حداکثر زمان اختصاص داده شده نباید از یک ساعت بیشتر شود که به همان ترتیب و تناسب طرح سؤال از وزیر در جلسه علنی، به نماینده و وزیر تخصیص می‌یابد.[2]

تبصره 4- جهت رعایت حق نمایندگان برای ایفای وظایف نظارتی، هیأت رئیسه موظف است ترتیبی اتخاذ نماید تا سؤالات نمایندگانی که در مجلس طرح نشده یا تعداد کمتری از سؤالات

1- بند (5) ماده (207) اصلاحی 1387/9/26

2- تبصره‌های (1)، (2) و (3) ماده (207) الحاقی 1391/2/30

آنان در دستور قرار گرفته است، با اولویت بررسی و در دستور کار قرار گیرد. [1]

ماده 208- در جلسه علنی ابتداء گزارش کمیسیون متضمن طرح سؤال و بررسی‌های انجام شده توسط سخنگوی کمیسیون به مدت حداکثر پنج دقیقه مطرح می‌شود سپس وزیر و نماینده سؤال‌کننده به‌ترتیب و هرکدام حداکثر به مدت پانزده دقیقه توضیحات خود را ارائه می‌دهند و در صورت قانع نشدن نماینده، رئیس جلسه نظر مجلس را در این مورد أخذ می‌کند.

در صورتی که اکثر نمایندگان حاضر از پاسخ وزیر قانع نشوند، به منزله واردبودن سؤال است و رئیس مجلس موظف است موضوع را به رئیس‌جمهور جهت رسیدگی ارجاع دهد. [2]

تبصره 1- عدم حضور وزیر در مجلس و کمیسیون به منزله وارد بودن سؤال می‌باشد.

تبصره 2- سؤال کننده یا وزیر می‌توانند از وقت خود در جلسه علنی طی دونوبت استفاده نمایند.

1- تبصره (4) ماده (207) الحاقی 1397/5/28

2- ماده (208) اصلاحی 1397/5/28

تبصره 3- گزارش کمیسیون حداقل بیست و چهار ساعت قبل از طرح سؤال در مجلس باید چاپ و بین نمایندگان توزیع شود.

تبصره 4- در صورتی که سؤال توسط چند نماینده تنظیم گردد، نماینده منتخب سؤال‌کنندگان جهت توضیح سؤال در کمیسیون و صحن علنی باید در فرم مربوط به سؤال مشخص گردد در صورت عدم توافق سؤال‌کنندگان، نماینده آنها توسط یکی از اعضای هیأت رئیسه به قید قرعه انتخاب خواهد شد.

تبصره 5- سؤال می‌تواند شامل اجزای متعدد باشد.

تبصره 6- با تغییر وزیر، سؤالاتی که به تشخیص کمیسیون تخصصی مربوط به عملکرد فردی وزیر است از دستور کار خارج می‌شود و گزارش آن به هیأت رئیسه ارائه می‌گردد.[1]

ماده 209- چنانچه در هر دوره مجلس، سه بار با رأی اکثریت نمایندگان حاضر، سؤالات نمایندگان از هر وزیر وارد تشخیص داده شود طرح استیضاح وزیر در صورت رعایت مفاد اصل هشتاد و نهم (89) قانون اساسی و آیین‌نامه داخلی در دستور کار مجلس قرار خواهد گرفت.[2]

1- تبصره (6) ماده (208) الحاقی 1391/2/30

2- ماده (209) اصلاحی 1387/9/26

ماده 210- براساس اصل هشتاد و هشتم(88) قانون اساسی، درصورتی‌که حداقل یک‌چهارم کل نمایندگان بخواهند درباره یک یا چند وظیفه رئیس‌جمهور سؤال کنند، باید سؤال یا سؤالات خود را به‌طور صریح و روشن و مختصر همگی امضاء و به رئیس‌مجلس تسلیم نمایند. رئیس‌مجلس موضوع را در اسرع وقت به کمیسیون‌های تخصصی مربوط، ارجاع می‌نماید. هر کمیسیون موظف است حداکثر ظرف یک هفته با حضور نماینده معرفی شده رئیس‌جمهور به آن کمیسیون و نماینده منتخب سؤال کنندگان تشکیل جلسه دهد. در این جلسه نماینده رئیس‌جمهور پاسخ مقتضی را از طرف رئیس‌جمهور ارائه خواهد نمود تا به نمایندگان سؤال‌کننده گزارش شود.

پس از یک هفته از طرح سؤال در کمیسیون یا کمیسیون‌ها چنانچه هنوز حداقل یک‌چهارم کل نمایندگان مجلس از سؤال خود منصرف نشده باشند رئیس‌مجلس موظف است در اولین جلسه سؤال یا سؤالات آنان را قرائت و فوراً برای رئیس‌جمهور ارسال کند. این سؤال یا سؤالات ظرف چهل و هشت ساعت تکثیر و در دسترس نمایندگان قرار می‌گیرد.

تبصره 1- تعداد سؤالات نباید از پنج سؤال بیشتر باشد.

تبصره 2- پس از ارسال سؤال یا سؤالات برای رئیس جمهور، کاهش امضاءها سبب خروج سؤال یا سؤالات از دستور نمی‌گردد.[1]

ماده 211- رئیس‌جمهور موظف است ظرف یک‌ماه از تاریخ دریافت سؤال یا سؤالات، در جلسه علنی مجلس حضور یابد و به سؤال یا سؤالات مطروحه نمایندگان پاسخ گوید مگر با عذر موجه با تشخیص مجلس شورای اسلامی. مدت طرح سؤال یا سؤالات از طرف نمایندگان منتخب سؤال‌کنندگان حداکثر سی دقیقه و مدت پاسخ رئیس‌جمهور حداکثر یک‌ساعت است که طرفین می‌توانند وقت خود را به دو بخش تقسیم نمایند. دراین‌صورت همه سؤالات و پاسخ‌ها در بخش اول وقت هریک از دوطرف بیان می‌شود و در بخش دوم ابهامات سؤال‌کنندگان و پاسخ‌های رئیس‌جمهور مطرح می‌گردد.

تبصره- پس از این مرحله، درباره پاسخ رئیس‌جمهور به هریک از سؤالات از نظر قانع‌کننده بودن به‌صورت جداگانه رأی گیری می‌شود.

چنانچه اکثریت نمایندگان حاضر در جلسه از پاسخ رئیس جمهور به سؤالی قانع نشده باشند و موضوع مورد سؤال، نقض

1- ماده (210) اصلاحی 1391/2/19

قانون و یا استنکاف از قانون محسوب شود، آن سؤال به قوه‌قضائیه ارسال می‌شود.[1]

دوم- تحقیق و تفحص

ماده 212- هرگاه نماینده‌ای، تحقیق و تفحص در هریک از امور کشور را لازم بداند تقاضای خود را به‌صورت کتبی به هیأت رئیسه مجلس تسلیم نموده و هیأت‌رئیسه ظرف چهل و هشت ساعت آن را به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌نماید. کمیسیون موظف است حداکثر ظرف دو هفته از تاریخ وصول، اطلاعاتی را که در این زمینه کسب نموده در اختیار متقاضی یا متقاضیان قرار دهد.

درصورتی که متقاضی یا متقاضیان، اطلاعات کمیسیون را کافی تشخیص ندهند، کمیسیون موظف است ظرف یک هفته از متقاضی یا متقاضیان و بالاترین مقام دستگاه اجرائی ذی‌ربط دعوت به‌عمل آورد و دلایل ضرورت تحقیق و تفحص و نظرات مقام فوق‌الذکر را استماع نماید و تا مدت ده روز گزارش خود را مبنی بر تصویب یا رد تقاضای تحقیق و تفحص به هیأت رئیسه مجلس ارائه دهد.

1- ماده (211) اصلاحی 1391/2/19

این گزارش خارج از نوبت در دستور هفته بعد مجلس قرار می‌گیرد و پس از توضیح سخنگوی کمیسیون و صحبت نماینده متقاضی تحقیق و تفحص هرکدام حداکثر به مدت ده‌دقیقه، گزارش کمیسیون بدون بحث به رأی گذاشته خواهد شد.

در صورت تصویب انجام تحقیق و تفحص، موضوع به همان کمیسیون تخصصی ذی‌ربط جهت رسیدگی ارجاع می‌گردد.

کمیسیون موظف است در مدت بیست روز اعضای هیأت تحقیق و تفحص را که حداقل یازده وحداکثر پانزده نفر خواهند بود از بین نمایندگان تعیین و به رئیس‌مجلس جهت صدور ابلاغ معرفی نماید. چنانچه متقاضیان تحقیق و تفحص کمتر از پنج نفر باشند کلیه آنان عضو هیأت خواهند بود، درغیراین‌صورت حداقل پنج نفر از اعضای هیأت از میان متقاضیان تحقیق و تفحص انتخاب خواهند شد.

اعضای هیأت از میان خود یک رئیس، دو نائب‌رئیس و یک دبیر انتخاب می‌کنند.

هیأت حداکثر در مدت یک ماه پس از پایان مهلت تحقیق و تفحص، گزارش خود را به کمیسیون تسلیم می‌نماید. کمیسیون موظف است ظرف یک ماه گزارش هیأت را در جلسه مشترک اعضای کمیسیون و هیأت مطرح و گزارش نهائی را جهت قرائت

در مجلس برای مدت نیم ساعت تنظیم و پس از تصویب به هیأت رئیسه ارسال نماید. قبل از رأی‌گیری در رابطه با گزارش نهائی، وزیر یا مقام مسئول از عملکرد خود دفاع خواهد نمود.

هیأت رئیسه موظف است گزارش کمیسیون را در دستور هفته بعد کاری مجلس قرار دهد تا توسط سخنگوی کمیسیون قرائت گردد.

تبصره 1- موضوع تحقیق و تفحص با تشخیص هیأت رئیسه باید صریح و قابل رسیدگی باشد.

تبصره 2- هیأت تحقیق و تفحص می‌تواند از کارشناسان مورد وثوق با تأیید هیأت رئیسه مجلس استفاده نماید. هیأت رئیسه موظف است تنخواه مورد درخواست هیأت را دراختیار رئیس هیأت قرار دهد تا براساس تصمیمات هیأت هزینه و با تأیید هیأت رئیسه به هزینه قطعی منظور شود.

تبصره 3- چنانچه وزیر یا بالاترین مقام دستگاه مورد تحقیق و تفحص تغییر کرده باشد و تحقیق و تفحص مربوط به عملکرد دوران مسئولیت آنان باشد باید امکان دسترسی آنها به اسناد و مدارک جهت پاسخگویی فراهم گردد.

تبصره 4- کلیه مکاتبات هیأت با امضای رئیس هیأت و در غیاب او نائب‌رئیس معتبر خواهد بود.

تبصره 5- کمیسیون موظف است همزمان با ارائه گزارش نهائی به هیأت رئیسه، کلیه اسناد، مدارک و پرونده‌های تحقیق و تفحص و یک نسخه از گزارش نهائی را به کمیسیون اصل نودم(90) قانون اساسی جهت اقدام قانونی و نیز حفظ و بایگانی اسناد ارسال نماید.

تبصره 6- ارائه و انتشار هرگونه اطلاعات مربوط به تحقیق و تفحص به هرشکل و عنوان از طرف اشخاص حقیقی و حقوقی و اعضای هیأت تحقیق و تفحص تا زمان چاپ گزارش جهت قرائت در صحن علنی ممنوع می‌باشد.

تبصره 7- تحقیق و تفحص مجلس شامل شورای‌نگهبان، مجلس خبرگان رهبری، مجمع تشخیص مصلحت نظام و پرونده‌های جریانی مراجع قضائی و امورماهیتی قضائی نمی شود و در مورد دستگاه‌هایی که زیرنظر مقام معظم رهبری هستند با اذن معظم‌ٌله امکان تحقیق و تفحص توسط مجلس وجود دارد.[1]

تبصره 8- مهلت انجام تحقیق و تفحص شش‌ماه از تاریخ صدور ابلاغ اعضای هیأت توسط رئیس‌مجلس می‌باشد. در صورت ضرورت با درخواست هیأت و تصویب هیأت رئیسه مجلس تا شش ماه دیگر قابل تمدید می‌باشد.[2]

1- ماده (212) و تبصره‌های (1) الی (7) اصلاحی 1387/9/26

2- تبصره (8) ماده (212) الحاقی 1391/2/30

ماده 213- در صورتی که جلسه مشترک هیأت تحقیق و تفحص و کمیسیون تخصصی تخلفات موضوع تحقیق را مهم و مسئول دستگاه یا سازمان را مقصر تشخیص دهد، طرح استیضاح وزیر مربوطه درصورت رعایت مفاد اصل هشتاد و نهم(89) قانون اساسی در دستور کار مجلس قرار خواهد گرفت.

هیأت رئیسه موظف است در اولین جلسه علنی موضوع استیضاح را اعلام وصول و حداکثر تا مدت ده روز در دستور جلسه علنی قراردهد دراین‌صورت سخنگوی کمیسیون حداکثر به مدت نیم ساعت گزارش می‌دهد و سپس طبق مواد مربوط به استیضاح عمل خواهد شد.[1]

ماده 214- درصورتی‌که درگزارش کمیسیون، تخلف احراز و درخواست تعقیب شود، متخلف توسط هیأت رئیسه مجلس حسب مورد به قوه‌قضائیه یا مرجع رسیدگی به تخلفات اداری معرفی می‌شود تا خارج از نوبت تقاضای کمیسیون را مورد رسیدگی قرار داده و نتیجه آن را به کمیسیون اعلام نماید.[2]

تبصره- در صورت ارجاع گزارش به قوه‌قضائیه، کمیسیون موظف است خلاصه گزارش را که در آن موضوع تخلف، نوع

1- ماده (213) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (214) اصلاحی 1387/9/26 و 1391/2/30

جرم، دلایل توجه اتهام به متهم و مستندات قانونی مشخص شده است، تهیه نماید. این گزارش در یکی از شعب دادگاه رسیدگی به امور کیفری تهران طبق مقررات به صورت خارج از نوبت مورد رسیدگی قرار می‌گیرد و حداکثر ظرف سه ماه رأی مقتضی صادر می‌شود.[1]

ماده 215- مسئولان دستگاه مورد تحقیق و تفحص و کلیه دستگاه‌های اجرائی، قضائی و نهادهای انقلاب اسلامی موظف به فراهم نمودن امکانات و تسهیلات مورد نیاز هیأت و دراختیار گذاردن اطلاعات و مدارک درخواستی هیأت می‌باشند و درصورت عدم همکاری، مسئولان دستگاه ذی‌ربط متخلف و مجرم محسوب می‌گردند و با شکایت هیأت تحقیق و تفحص، مورد تعقیب قضائی قرار خواهند گرفت.

مبحث دوم – نمایندگان ناظر در مجامع، هیأت‌ها و شوراها

ماده 216- نحوه انتخاب نمایندگان ناظر برای عضویت و شرکت در جلسات مجامع، هیأت‌ها و شوراهای مذکور در قوانین و چگونگی اجرای وظایف نظارتی آنها به شرح زیر است:

1- برای انتخاب ناظران کمیسیون‌های تخصصی و یا مجلس شورای اسلامی، کمیسیون ذی‌ربط موظف است حداقل

1- تبصره ماده (214) الحاقی 1391/2/30

به تعداد دوبرابر مورد نیاز از نمایندگان داوطلب واجد شرایط را به مجلس معرفی نماید تا مجلس نسبت به انتخاب تعداد مورد نیاز اقدام کند.

2- نمایندگان هر استان، نماینده منتخب خود را از بین نمایندگان همان استان برای شرکت در مجامع و شوراهای استانی تعیین و به کمیسیون ذی‌ربط اعلام می‌نماید تا به مجلس شورای اسلامی برای انتخاب معرفی شود.

3- مدت عضویت نمایندگان ناظر تابع قانون ذی‌ربط است و درصورت عدم تعیین زمان در قانون، دو سال[1] می‌باشد.

4- دستگاه‌های ذی‌ربط مکلفند دعوتنامه و دستور جلسه را به همراه گزارش توجیهی حداقل یک هفته قبل از تشکیل جلسه به نماینده ناظر و همچنین معاونت‌نظارت‌مجلس ارسال نمایند.

1- طبق ماده (5) قانون عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراها، مجامع و سایر هیأتها مصوب 1393/06/15 مدت مقرر در این بند از یک‌سال به دوسال تغییرکرده است.

5- معاونت نظارت موظف است حداقل بیست و چهار ساعت قبل از تشکیل جلسه، گزارش توجیهی خود را درباره دستور جلسه به نماینده ناظر ارائه نماید.

6- نماینده ناظر، عضو و تابع ضوابط مجمع یا هیأت یا شورا و از نظر حق رأی تابع قانون ذی‌ربط است.

7- نماینده ناظر موظف است در کلیه جلسات ذی‌ربط شرکت نماید و حداکثر ظرف یک هفته پس از تشکیل جلسه، گزارش کتبی خود درباره موضوعات مطروحه در جلسه و تصمیمات متخذه و نیز رعایت آیین‌نامه داخلی آن جلسه و همچنین دیگر نقطه نظرات خود را به کمیسیون ذی‌ربط و معاونت نظارت ارائه نماید. رؤسای کمیسیون‌ها مکلفند گزارش ناظر را بررسی و ارزیابی نظارتی خود را ظرف یک هفته برای پیگیری به معاونت نظارت اعلام نمایند.

8- معاونت نظارت موظف است گزارش نماینده ناظر و کمیسیون را بررسی و نظرات خود را حسب مورد به رئیس‌مجلس، دستگاه مربوط، دیوان محاسبات، کمیسیون ذی‌ربط و نماینده ناظر اعلام نماید.

9- معاونت نظارت موظف است عدم شرکت نماینده ناظر در جلسات را به رئیس‌مجلس اعلام کند.

10- حضور نماینده ناظر در جلسات موضوع این ماده مأموریت اداری محسوب می‌گردد. نماینده ناظر به تشخیص رئیس کمیسیون ذی‌ربط با غیبت غیرموجه در سه جلسه متوالی یا پنج جلسه غیرمتوالی مستعفی شناخته می‌شود. کمیسیون مکلف‌است نسبت به انتخاب فرد جدید طبق این آیین‌نامه اقدام نماید.[1]

11- هر نماینده به‌عنوان ناظر به‌طور همزمان فقط می‌تواند حداکثر در دو مجمع، هیأت یا شورای غیراستانی عضویت داشته باشد. [2]

ماده 217- معاونت‌نظارت‌مجلس موظف است حداکثر تا پایان اردیبهشت ماه هر سال گزارشی از اقدامات نظارتی مجلس شورای اسلامی در سال قبل را تهیه و به هیأت رئیسه ارسال کند تا درصورت صلاحدید در جلسه علنی قرائت شود.[3]

مبحث سوم- نحوه رسیدگی دیوان محاسبات به اجرای بودجه سالانه کل‌کشور

1- ماده (216) الحاقی 1391/2/30

2- بند (11) ماده (216) الحاقی 1397/5/28

3- ماده (217) الحاقی 1391/2/30

ماده 218- براساس اصول پنجاه و چهارم (54) و پنجاه و پنجم (55) قانون اساسی، نظارت مجلس شورای اسلامی بر اجرای بودجه سالانه کل کشور برعهده دیوان محاسبات کشور است که زیر نظر مجلس شورای اسلامی می‌باشد. سازمان و اداره امور آن به موجب قانون خاص می‌باشد.

ماده 219- رئیس دیوان محاسبات کشور موظف به اجرای موارد زیر است:

1- گزارش تفریغ بودجه سالانه کشور را حداکثر تا پایان دی ماه سال بعد تهیه و برای رسیدگی به مجلس شورای اسلامی تسلیم نماید.

2- پیشنهاد بودجه سالانه دیوان محاسبات را تا پایان شهریور ماه هر سال و گزارش تفریغ بودجه سالانه دیوان را تا پایان شهریور ماه سال بعد تهیه و برای رسیدگی به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات تسلیم نماید.

3- در اجرای وظایف نظارتی مجلس شورای اسلامی پاسخ درخواست‌های رئیس‌مجلس، رؤسای کمیسیون‌ها، نمایندگان مجلس، هیأت‌های تحقیق و تفحص و معاونت نظارت را که به صورت مکتوب دریافت می‌نماید در چهارچوب قانون دیوان محاسبات کشور تهیه و به صورت رسمی تسلیم نماید.

تبصره 1- رئیس دیوان هنگام تقدیم گزارش تفریغ بودجه سالانه کشور حداکثر به مدت یک ساعت درباره آن در جلسه علنی توضیح می‌دهد. هیأت رئیسه گزارش کامل تفریغ بودجه را به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات به عنوان کمیسیون اصلی و بخش‌های مرتبط با کمیسیون‌های دیگر را به عنوان کمیسیون فرعی ارجاع می‌نماید تا حداکثر ظرف یک ماه گزارش خود را به کمیسیون اصلی تقدیم نمایند. کمیسیون اصلی موظف است حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تسلیم گزارش به مجلس با توجه به گزارش کمیسیون‌های فرعی و أخذ توضیحات از دستگاه‌های اجرائی، گزارش بررسی نهائی خود را تهیه و به هیأت رئیسه تسلیم نماید. این گزارش خارج از نوبت در دستور هفته بعد مجلس قرار می‌گیرد و قرائت می‌شود.

تبصره 2- کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات موظف است کلیه گزارش‌های واصله از دیوان محاسبات را بررسی و نتیجه آن را به اطلاع نمایندگان برساند.

تبصره 3- رئیس دیوان محاسبات موظف است چگونگی برخورد با متخلفین و پیگیری قانونی موارد تخلف را برای رئیس‌مجلس گزارش نماید.[1]

1- ماده (219) الحاقی 1391/2/30

مبحث چهارم– استیضاح

اول - استیضاح وزیران

ماده 220- نمایندگان مجلس می‌توانند، با در نظر گرفتن اصل هشتاد و نهم (89) قانون اساسی، وزیر یا هیأت وزیران را استیضاح کنند. استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که به امضای حداقل ده نفر از نمایندگان برسد.

ماده 221- در استیضاح باید موضوع به صورت صریح و با ذکر مورد یا موارد، معین شود و به صورت کتبی تنظیم و به هیأت رئیسه تسلیم گردد.

هیأت رئیسه موظف است بلافاصله طرح استیضاح را به کمیسیون تخصصی ذی‌ربط ارجاع نماید. کمیسیون مکلف است حداکثر ظرف یک هفته ضمن اطلاع‌رسانی به استیضاح‌کنندگان و دعوت کتبی وزیر مربوطه موارد استیضاح را بررسی نماید. پس از مدت مذکور درصورتی که حداقل ده نفر از امضاءکنندگان استیضاح از طرح آن منصرف نشوند استیضاح در اولین جلسه علنی طرح می‌شود و پس از طرح استیضاح در جلسه علنی کاهش امضای نمایندگان تأثیری در مطرح شدن استیضاح ندارد و وزیر موظف است ظرف ده روز در مجلس حاضر شود هیأت

رئیسه در همان روز متن استیضاح را برای وزیر یا وزیران مورد استیضاح ارسال و همزمان چاپ و بین نمایندگان توزیع کند.[1]

تبصره 1- علاوه بر امضاءکنندگان استیضاح، سایر نمایندگان می‌توانند تا قبل از طرح استیضاح در جلسه علنی استیضاح را امضاء نمایند.

تبصره 2- هیأت رئیسه موظف است در روز برگزاری استیضاح، متن استیضاح و نام آخرین متقاضیان استیضاح را چاپ و توزیع نماید.[2]

ماده 222- چنانچه استیضاح نمایندگان مرتبط به حوزه فعالیت نهادهای انقلابی باشد که از بودجه دولت استفاده می‌نمایند و قانوناً وابسته به قوه مجریه می‌باشند، آن استیضاح خطاب به رئیس‌جمهور یا وزیری که نهاد مورد بحث درحوزه مسئولیت او قرار گرفته است، خواهد بود.

ماده 223- وزیر یا هیأت وزیران موظفند ظرف ده روز پس از طرح استیضاح در مجلس حاضر شوند و توضیحات لازم را بدهند، تعیین وقت استیضاح در مهلت مقرر با پیشنهاد وزیر یا هیأت وزیران و تصویب هیأت رئیسه مجلس در دستور هفتگی

1- ماده (221) اصلاحی 1391/2/30، 1392/3/8 و 1397/5/28

2- تبصره‌های (1) و (2) ماده (221) اصلاحی 1391/2/30

قرار می‌گیرد. حضور وزیر یا هیأت وزیران در این وقت مقرر الزامی است.

ماده 224- در جلسه استیضاح، پس از بیانات استیضاح کنندگان، رئیس‌جمهور می‌تواند به دفاع از وزیر یا وزیران مورد استیضاح بپردازد، همچنین وزیر یا وزیران مورد استیضاح نیز می‌توانند به دفاع از خود بپردازند. حداکثر وقت دفاع از استیضاح برای رئیس‌جمهور یا چند وزیر پنج ساعت و برای یک وزیر سه ساعت خواهد بود.

تبصره 1- وزیر یا وزیران مورد استیضاح می‌توانند حداکثر یک ساعت از وقت دفاع خود را در اختیار یک یا دو نفر از نمایندگان موافق قرار دهند.

تبصره 2- بیانات استیضاح‌کنندگان و پاسخ آنها در یک یا چند جلسه باید به‌طور متوالی صورت گیرد.

تبصره 3- استیضاح‌کنندگان مجاز نخواهند بود در ضمن ارائه دلایل و توضیحات خود، موضوعات دیگری را که به مورد استیضاح مربوط نیست مورد بحث قرار دهند.

ماده 225- پس از پاسخ وزیر یا وزیران مورد استیضاح و یا پاسخ رئیس‌جمهور از طرف هیأت وزیران مورد استیضاح، حداکثر دو نفر از نمایندگان استیضاح‌کننده حق دارند توضیحات تکمیلی بدهند، به شرطی که صحبت هرکدام از ربع ساعت تجاوز

ننماید. رئیس‌جمهور می‌تواند حداکثر یک ساعت به دفاع از هیأت وزیران بپردازد و وزیر مورد استیضاح هم می‌تواند حداکثر نیم ساعت مجدداً از خود دفاع کند.

ماده 226- پس از انجام استیضاح، رئیس جلسه عدم اعتماد وزیر یا وزیران را به رأی می‌گذارد.[1]

ماده 227- درصورتی که وزیر یا هیأت وزیران مورد استیضاح در مجلس حاضر نشوند، استیضاح‌کنندگان مطالب خود را بیان می‌کنند و رئیس جلسه اعلام أخذ رأی عدم اعتماد می‌کند.[2]

ماده 228- هنگامی که استیضاح در دستور مجلس است به‌هیچ‌وجه نمی‌توان دستور را تغییر داد مگر در موارد طرح‌ها و لوایح سه فوریتی.

دوم - استیضاح و عدم کفایت رئیس‌جمهور

ماده 229- براساس اصل هشتاد و نهم (89) قانون اساسی نمایندگان مجلس می‌توانند رئیس‌جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرائی کشور مورد

1- ماده (226) اصلاحی 1391/2/30

2- ماده (227) اصلاحی 1391/2/30

استیضاح قرار دهند. این استیضاح وقتی قابل طرح است که حداقل به امضای یک‌سوم نمایندگان برسد.

ماده 230- تقاضای استیضاح رئیس‌جمهور که باید با ذکر موارد صریح و روشن و مستدل باشد، به رئیس‌مجلس داده می‌شود. این تقاضا باید در اولین جلسه قرائت شود و ضمن چاپ و توزیع بین نمایندگان برای رئیس‌جمهور ارسال گردد. دراین صورت، رئیس‌جمهور باید ظرف یک ماه در مجلس حاضر شود و درخصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد.

ماده 231- حداکثر وقت برای مذاکره موافقین و مخالفین استیضاح پنج ساعت است که به تساوی و متناوباً انجام می‌شود. مدت صحبت برای هریک از موافقین و مخالفین استیضاح حداکثر نیم ساعت خواهد بود که با رأی مجلس تا یک ساعت قابل تمدید می‌باشد.[1]

ماده 232- وقت برای توضیحات و پاسخ‌های رئیس‌جمهور جمعاً پنج ساعت می‌باشد. رئیس‌جمهور می‌تواند قسمتی از وقت خود را به نمایندگان موافق واگذار کند. این وقت اضافه بر فرصتی است که به موجب ماده قبل به آنان تعلق می‌گیرد.

1- ماده (231) اصلاحی 1391/2/30

ماده 233- درصورتی که پس از بیانات نمایندگان موافق و مخالف و پاسخ رئیس‌جمهوری اکثریت دوسوم کل نمایندگان، به عدم کفایت رئیس‌جمهور رأی دادند، مراتب جهت اجرای بند (10) اصل یکصد و دهم (110) قانون اساسی به اطلاع مقام رهبری می‌رسد. این رأی‌گیری مخفی و با ورقه خواهد بود.

ماده 234- هرگاه حداقل ده نفر از نمایندگان و یا هرکدام از کمیسیون‌ها، عدم رعایت شؤونات و نقض یا استنکاف از اجرای قانون یا اجرای ناقص قانون توسط رئیس‌جمهور و یا وزیر و یا مسئولین دستگاه‌های زیرمجموعه آنان را اعلام نمایند، موضوع بلافاصله از طریق هیأت رئیسه جهت رسیدگی به کمیسیون ذی‌ربط ارجاع می‌گردد.

کمیسیون حداکثر ظرف مدت ده روز موضوع را رسیدگی و درصورت وارد بودن با اظهارنظر صریح، گزارش خود را از طریق هیأت رئیسه به مجلس ارائه می‌دهد.

تبصره 1- چنانچه نظر مجلس بر تأیید گزارش باشد موضوع جهت رسیدگی به قوه‌قضائیه و سایر مراجع ذی‌صلاح ارسال می‌شود تا خارج از نوبت و بدون تشریفات دادرسی رسیدگی نمایند.

تبصره 2- درصورتی که مجلس در مورد رئیس‌جمهور یا هریک از وزیران سه نوبت رأی به وارد بودن گزارش بدهد طرح

استیضاح درصورت رعایت مفاد اصل هشتاد و نهم(89) قانون اساسی در دستورکار مجلس قرار خواهد گرفت.[1]

مبحث پنجم- گزارش رئیس‌جمهور و وزرا به مجلس شورای اسلامی[2]

ماده 235- رئیس‌جمهور و هر یک از وزرا موظف هستند در مردادماه هر سال براساس برنامه‌های ارائه‌شده در زمان تشکیل دولت و أخذ رأی اعتماد وزرا، اسناد و قوانین بالادستی و شاخصهای عملکردی متناسب با حوزه وظایف خود، که هیأت رئیسه مجلس تعیین می‌کند، گزارش عملکرد سال گذشته و برنامه سال آینده خود را به‌صورت کمی و مقایسه‌ای به مجلس شورای اسلامی تقدیم کنند.[3]

ماده 236- گزارش مذکور پس از اعلام وصول، ظرف مدت چهل و هشت ساعت چاپ می‌شود و در اختیار نمایندگان قرار می‌گیرد و همزمان توسط رئیس مجلس مطابق با ماده (141)

1- ماده (234) و تبصره‌های آن الحاقی 1387/9/26

2- مبحث پنجم الحاقی 1397/4/5

3- ماده (235) الحاقی 1397/4/5

آیین‌نامه داخلی جهت بررسی به کمیسیون یا کمیسیون‌های ذی‌ربط، معاونت نظارت و مرکز پژوهش‌های مجلس ارجاع می‌شود. کمیسیون اصلی موظف است پس از وصول گزارش‌ها نسبت به بررسی و جمع‌بندی آن اقدام و ظرف مدت یک‌ماه گزارش نهائی را به هیأت رئیسه ارائه کند تا خارج از نوبت در دستور کار مجلس قرار گیرد.

تبصره- کمیسیون‌های فرعی، معاونت نظارت و مرکز پژوهش‌های مجلس باید ظرف مدت پانزده روز گزارش خود را به کمیسیون اصلی ارائه کنند. [1]

ماده 237- درجلسه علنی، گزارش هر کمیسیون در مورد عملکرد رئیس‌جمهور یا وزیر مربوط همراه با توضیحات لازم توسط سخنگو به مدت بیست دقیقه و اظهارات دو مخالف هر یک به مدت ده دقیقه استماع می‌شود. سپس حسب مورد، رئیس‌جمهور برای دفاع از عملکرد خود حداکثر سی دقیقه و هر یک از وزرا حداکثر بیست دقیقه فرصت صحبت دارند. [2]

1- ماده (236) و تبصره آن الحاقی 1397/4/5

2- ماده (237) الحاقی 1397/4/5

ماده 238- پس از ارائه گزارش کمیسیون، در مورد اقناع نمایندگان از عملکرد وزیر مربوط رأی‌گیری به‌صورت مخفی با ورقه به‌عمل می‌آید. چنانچه عملکرد هر یک از وزرا به تأیید مجلس نرسید، طرح استیضاح با رعایت اصل هشتاد و نهم (89) قانون اساسی و قانون آیین‌نامه داخلی در دستور کار مجلس قرار می‌گیرد.[1]

مبحث ششم[2]- سایر مقررات

ماده 239- هیأت رئیسه مجلس موظف است پس از تصویب قوانین مربوط به اصلاح آیین‌نامه داخلی، اقدام لازم را جهت اعمال مصوبات در متن آیین‌نامه، تعیین شماره مواد و تبصره‌های الحاقی و اصلاح شماره آنها به‌عمل آورد و با کسب نظر کمیسیون آیین‌نامه داخلی چاپ و توزیع نماید.[3]

1- ماده (238) الحاقی 1397/4/5

2- تغییر شماره مبحث ششم مصوب 1397/4/5

3- ماده (239) اصلاحی 1391/2/30، 1392/3/8 و 1397/4/5

ماده 240- مصوبات مربوط به آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی بلافاصله پس از تصویب نهائی لازم‌الاجراء و از شمول ماده (2) قانون مدنی مستثنی است.[1]

ماده 241- کلیه قوانین و مقررات دیگر در خصوص آیین‌نامه داخلی مجلس لغو می‌گردد.

1- ماده (240) الحاقی 1397/5/28

قوانین مرتبط با آیین‌نامه داخلی
مجلس شورای اسلامی

1- قانون اجازه مکاتبه و تحقیق مستقیم به کمیسیون اصل (90) با دستگاه‌های دولتی جهت رسیدگی به شکایات مردم مصوب 1359/11/1

ماده واحده- کمیسیون اصل (90) می‌تواند با قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی و تمام وزارتخانه‌ها و ادارات و سازمان‌های وابسته به آنها و بنیادها ونهادهای انقلابی و مؤسساتی که به نحوی از انحاء به یکی از قوای فوق‌الذکر مربوط می‌باشند، مستقیماً مکاتبه یا به آنها مراجعه نمایند و برای رسیدگی به شکایاتی کتبی که از طرف مسئولین مربوطه بدون جواب مانده و یا جواب قانع‌کننده بدانها داده نشده و رفع مشکلات توضیح بخواهد و آنها مکلفند دراسرع وقت جواب کافی بدهند.

تبصره- مسئولین و مأمورین مذکور در ماده واحده مصوبه 1359/11/1 مجلس شورای اسلامی مکلفند پاسخ کافی و مستند خود را حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ وصول کتباً به کمیسیون اصل نود اعلام دارند، تخلف از این قانون جرم محسوب و متخلف به مجازات حبس از سه ماه تا یک‌سال و انفصال از خدمات دولتی از شش ماه تا یک سال محکوم خواهد شد و موضوع تخلف در مراجع صالحه قضائی با درخواست کمیسیون قابل رسیدگی است و مراجع مذکور موظفند به آن گونه جرائم به صورت فوق‌العاده و خارج از نوبت رسیدگی و بلافاصله پس

از ثبوت جرم و صدور حکم اعمال مجازات نموده و مراتب را به کمیسیون مزبور اعلام دارند.[1]

2- قانون نحوه اجرای اصل نودم (90) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1365/8/25

فصل اول- تشکیلات کمیسیون

ماده 1- تشکیلات کمیسیون اصل نود، که بر اساس آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌شود دارای دو واحد می‌باشد:

الف- واحد رسیدگی به شکایات که اعضای آن کلاً از نمایندگان خواهد بود و طبق آیین‌نامه داخلی انجام وظیفه می‌نمایند.

ب- واحد دفتر که افراد آن از طرف هیأت رئیسه مجلس معین می‌شوند. حدود وظایف و اختیارات کارکنان واحد به وسیله هیأت رئیسه کمیسیون تعیین می‌شود و زیر نظر رئیس کمیسیون انجام وظیفه می‌نمایند.

1- تبصره الحاقی 1364/2/5

تبصره- هیأت رئیسه کمیسیون اصل نود می‌تواند برای هریک از واحدهای فوق به تعداد مورد نیاز بخش‌هایی را تشکیل دهد.

فصل دوم- صلاحیت و حدود اختیارات کمیسیون

ماده 2- علاوه بر اختیارات مصرحه در ماده واحده مصوب 1359/11/1 و تبصره الحاقی آن مصوب 1364/2/5، این کمیسیون می‌تواند جهت کسب اطلاعات کافی از مسئولین مذکور در آن ماده دعوت یا مستقیماً با آنها مکاتبه نمایند و آنها مکلف به اجابت هستند و در صورت تخلف و ثبوت جرم عدم پاسخگویی توسط کمیسیون و اعلام آن، دادگاه صالح موظف است خارج از نوبت رسیدگی و در صورت ثبوت جرم مقدار کیفر مذکور در تبصره ماده واحده را مشخص و نتیجه را به کمیسیون اعلام نماید و در این پرونده دادگاه رسیدگی‌کننده به جرم عدم پاسخگویی حق رسیدگی به اصل شکایتی را که در کمیسیون مطرح است ندارد.

تبصره 1- هر بخش می‌تواند با موافقت رئیس کمیسیون در صورتی که مقتضی بداند از شاکی و مشتکی‌عنه برای ادای توضیحات و روشن شدن چگونگی موضوع دعوت به‌عمل آورد و عدم اجابت مشتکی عنه تخلف محسوب و لیکن مجازات مذکور در ماده (2) این قانون را نخواهد داشت.

تبصره 2- دبیرخانه موظف است نامه‌های طبقه‌بندی شده و مستقیم را بدون گشودن، ثبت و در اختیار هیأت رئیسه کمیسیون قرار دهد.

ماده 3- چنانچه شکایتی نیاز به تحقیق و بررسی داشته باشد کمیسیون می‌تواند بازرس یا بازرسانی را از میان نمایندگان مجلس شورای اسلامی به‌انتخاب هیأت رئیسه کمیسیون اعزام نماید. دراین‌صورت مسئولین ذی‌ربط موظفند همکاری لازم را از هر جهت با آنان معمول دارند.

تبصره- بازرس یا بازرسان اعزامی می‌توانند در صورت لزوم فرد یا افراد متخصصی را هر چند غیرنماینده باشد، با تصویب هیأت رئیسه کمیسیون همراه خود برای بازرسی دعوت نماید.

ماده 4- بازرس یا بازرسان موظفند کلیه موازین شرعی را رعایت و گزارش مأموریت خود را به انضمام نظریات کتبی فرد یا افراد متخصص درمواردی که همراه باشند، با امضاء حداکثر ظرف مدتی که هیأت رئیسه کمیسیون معین می‌نماید تسلیم کمیسیون نمایند.

ماده 5- کمیسیون صرفاً به شکایاتی که از روش و طرز کار مجلس یا قوای مجریه و قضائیه باشد رسیدگی می‌نماید.

تبصره- کمیسیون پس از بررسی لازم و احراز تخلف از دادگاه صالح تقاضای رسیدگی قضائی خارج از نوبت را می‌نماید. دادگاه مکلف است پس از صدور حکم نتیجه را به کمیسیون اطلاع دهد.

ماده 6- تغییر شغل و پست در وضعیت مسئول و یا مأمور متخلف از نظر رسیدگی تأثیری نخواهد داشت.

ماده 7- مسئولین مذکور در ماده واحده مصوب 1359/11/1 در صورتی که عمداً جواب خلاف واقع به کمیسیون داده باشند، موضوع با اعلام کمیسیون در مراجع قضائی رسیدگی خواهد شد.

ماده 8- رسانه‌های عمومی از قبیل صدا و سیما و روزنامه‌ها در صورت تمایل به اعلان گزارشاتی را که مربوط به عموم باشد و کمیسیون اصل نود ازطریق تریبون مجلس اعلام می‌کند بدون هر نوع تغییر و تفسیری به اطلاع عامه برسانند. متخلف طبق قوانین مربوطه مجازات خواهد شد.

ماده 9- کلیه مقررات مغایر با این قانون از تاریخ لازم‌الاجراء شدن ملغی خواهد شد.

3- قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور مصوب 1389/3/25

فصل اول- کلیات

ماده 1- به موجب این قانون تدوین و تنقیح قوانین کشور به عهده معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی که به اختصار معاونت نامیده می‌شود به شرح مندرج در این قانون می‌باشد.

تبصره- اعمال وظایف این معاونت شامل حیطه اختیارات تقنینی نمایندگان مجلس شورای اسلامی نمی‌باشد.

ماده 2- کلیه دستگاه‌های حکومتی که مقررات وضع می‌کنند از قبیل هیأت دولت، شورای عالی انقلاب فرهنگی، هیأت عمومی دیوان عالی کشور، هیأت عمومی دیوان عدالت اداری همچنین دستگاه‌هایی که مقررات آنها لزوم اجراء دارد، موظفند تمام مصوبات خود را جهت اعمال این قانون به مجلس شورای اسلامی ارسال نمایند.

تبصره- مجلس خبرگان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی امنیت ملی و شورای‌نگهبان از شمول این ماده مستثنی می‌باشند.

فصل دوم - وظایف

ماده 3- وظایف معاونت در امور تنقیح به شرح زیر است:

1- تنقیح کلیه قوانین کشور و اعلام قوانین معتبر و حاکم از راه‌های زیر:

1-1- جمع‌آوری و تفکیک و طبقه‌بندی موضوعی قوانین کشور و تهیه و تنظیم فهرست‌های موضوعی؛ تاریخی و سایر موارد.

1-2- تشخیص تعارضات موجود در مقررات و اعلام آن به مرجع تصویب کننده جهت اقدام قانونی

1-3- تشخیص مقرراتی که موضوع آنها منتفی شده است و اعلام آنها به مرجع تصویب‌کننده جهت اقدام قانونی

1-4- تهیه پیشنهاد جهت نسخ قوانینی که موضوع آنها منتفی یا نسخ ضمنی شده و ارائه آن به هیأت رئیسه مجلس جهت طی مراحل قانونی

1-5- شناسایی موارد نسخ صریح شخصی و اعمال آنها در مجموعه‌های تنقیح‌شده و ارسال به روزنامه رسمی جهت انتشار

1-6- اعلام قوانین و مقررات مغایر با سیاست‌های کلی نظام که توسط مقام معظم رهبری ابلاغ شده یا می‌شود به مجمع تشخیص مصلحت نظام و هیأت رئیسه مجلس جهت اطلاع و اقدام قانونی

1-7- تهیه شناسنامه برای کلیه قوانین و مقررات کشور

تبصره- کلیه دستگاه‌های موضوع مواد (5) و (117) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب 1386/7/8 و قوه‌قضائیه به استثنای مراجع مذکور در تبصره ماده (2) این قانون موظفند اقدامات زیر را درخصوص تنقیح قوانین و مقررات انجام دهند:

الف- تا پایان تیرماه 1390 کلیه قوانین مرتبط با حوزه فعالیت خود را که تا پایان سال 1389 تصویب شده است تنقیح نمایند و توسط بالاترین مقام دستگاه خود قوانین معتبر، منسوخ صریح وضمنی، قوانین معارض و مغایر با یکدیگر و یا موضوع منتفی شده را به تفکیک و با ذکر دلایل آن به معاونت ارائه نمایند.

ب- تا پایان مهرماه 1390 قوانین مربوط به حوزه فعالیت خود را که با سیاست‌های کلی ابلاغی از سوی مقام رهبری مغایر است با ذکر دلایل به معاونت اعلام نمایند.

ج- با همکاری معاونت حقوقی ریاست جمهوری تا پایان اسفند 1390 کلیه تصویبنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها و به‌طور کلی مقررات مربوط به خود را تنقیح نمایند و با شناسایی موارد نسخ صریح، آنها را از مجموعه مقررات حذف و موارد نسخ ضمنی، زائد، متروک و موضوع منتفی شده را مشخص و برای تنقیح به مراجع تصویب‌کننده ارسال کنند.

د- کلیه دستگاههای مشمول این تبصره موظف به همکاری با معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی برای تنقیح قوانین

مرتبط با حوزه فعالیت خود می‌باشند و نیز معاونت و دستگاه‌های مشمول می‌توانند برای تنقیح قوانین و مقررات از ظرفیت کارشناسی دستگاه‌های اجرائی و قضائی و همچنین اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی با تمایل آنها استفاده کنند.[1]

2- پاسخ به استعلامات هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی؛ نمایندگان؛ دولت و شورای عالی استان‌ها

تبصره- مهلت پاسخ به استعلامات در مورد طرح‌ها و لوایح دوفوریتی بیست وچهار ساعت و یک فوریتی چهل وهشت ساعت و در موارد عادی یک هفته خواهد بود.

3- تدوین شیوه نامه نگارش طرح‌ها و لوایح بر اساس چهارچوب‌های علمی و تعریف لغات تخصصی مورد استفاده در موضوعات مختلف جهت استفاده قانونی دستگاه‌های حکومتی به‌گونه‌ای که تغییر در مراد مقنن نباشد.

4- انتشار مجموعه‌های تنقیح شدهٔ موضوعی تخصصی به صورت کتب و نسخ الکترونیکی

5- ویراستاری مصوبات مجلس وکمیسیون‌ها قبل از تصویب نهائی بدون تغییر در مراد مقنن برابر آیین‌نامه داخلی مجلس

6- اطلاع رسانی قوانین

1- تبصره بند (1) ماده (3) و ردیف‌های مربوطه اصلاحی 1389/12/18

7- شناسه گذاری (کدگذاری) قوانین و اصلاح فصول و شماره مواد آن بدون تغییر در متن آن بعد از اقدامات تنقیحی

8 - ارائه مشاوره حقوقی و تقنینی به رئیس؛ اعضای هیأت رئیسه؛ کمیسیون‌ها و نمایندگان مجلس

ماده 4- نمایندگان مجلس شورای اسلامی، دولت و شورای عالی استان‌ها قبل از تقدیم طرح یا لایحه به مجلس درخصوص امور زیر از معاونت استعلام می‌نمایند این استعلام مانع طی مراحل تصویب طرح‌ها و لوایح نخواهد شد:

1- وجود قوانین متعارض یا مرتبط با طرح و لایحه پیشنهادی

2- انطباق طرح و لایحه پیشنهادی از نظر شیوه نگارش تخصصی قوانین

3- لزوم یا عدم لزوم قانونگذاری در موضوع یاد شده

4- انطباق طرح ولایحه با آیین‌نامه داخلی مجلس؛ قانون برنامه؛ سند چشم‌انداز؛ سیاست‌های کلی نظام واسناد بالا دستی

تبصره 1- نظر معاونت در مورد طرح‌ها ولوایح به همراه طرح یا لایحه پیشنهادی تقدیم مجلس خواهد شد تا نمایندگان در جریان آن واقع شوند.

تبصره 2- چنانچه در مورد موضوعات فوق استعلام نشده باشد هیأت رئیسه نظر معاونت را استعلام می‌نماید.

ماده 5- معاونت موظف است حداکثر یکسال پس از اجرائی شدن هر قانون گزارشی از نحوه اجراء و موارد ابهام، اجمال، تعارض، نقص و هرگونه ایراد اجرائی آنرا به رئیس‌مجلس؛ دولت، شورای عالی تنقیح و کمیسیون‌های ذی‌ربط مجلس تقدیم و پیشنهاد اصلاحی لازم برای رفع نقایص یاد شده جهت اقدامات قانونی ارائه نماید.

ماده 6- از ابتدای سال 1391[1]، چاپ و انتشار مجموعه قوانین تنها با تأیید معاونت قوانین مجلس امکان‌پذیر است.

تبصره- روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران از شمول این ماده مستثنی می‌باشد.

ماده 7- به منظور اطلاع رسانی عمومی دربارهٔ آخرین قوانین و مقررات مصوب، پایگاه اطلاع رسانی در مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌شود این معاونت موظف است در اسرع وقت اقدام به انتشار قوانین از طریق پایگاه اطلاع‌رسانی مجلس نماید.

فصل سوم – مسائل متفرقه

ماده 8- به‌منظور اجرای صحیح این قانون شورای‌عالی تنقیح قوانین مرکب از اشخاص زیر تشکیل میگردد:

الف- رئیس‌مجلس شورای اسلامی به‌عنوان رئیس

1- تغییر تاریخ 1390 به 1391 به موجب مصوبه 1389/12/18

ب- معاون حقوقی رئیس‌جمهور
ج- یکی از معاونان رئیس قوه‌قضائیه
د- معاونان قوانین ونظارت مجلس
دبیرخانه شورا بر عهده معاونت می‌باشد.
تصمیمات شورا جنبه مشورتی برای رئیس‌مجلس خواهد داشت.

ماده 9- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سایر وزارتخانه‌ها، دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی موظفند دونسخه از کتب و نسخ الکترونیکی منتشر شده حقوقی و مجموعه قوانین و مقررات خود را برای معاونت ارسال نمایند.

ماده 10- قانون تشکیل سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات کشور مصوب 1350/12/29 و اصلاحات بعدی و آیین‌نامه‌های آن نسخ می‌گردد.

ماده 11- دستورالعمل اجرائی این قانون به تصویب رئیس‌مجلس می‌رسد.

ماده 12- این قانون از تاریخ تصویب لازم الاجراء می‌باشد.

4- قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان مصوب 1391/1/15

ماده 1- به منظور حفظ شأن و منزلت نمایندگان و نظارت درباره امور مربوط به دوران نمایندگی در ابتدای هر دوره مجلس شورای اسلامی و حداکثر سه ماه پس از انتخاب هیأت رئیسه[1]، هیأت نظارت که از این پس هیأت نامیده می‌شود مرکب از افراد زیر برای همان دوره تشکیل می‌گردد:

الف- یکی از نواب رئیس به انتخاب هیأت رئیسه برای هر سال

ب- یک نفر از اعضای کمیسیون اصل نودم (90) به انتخاب مجلس

پ- یک نفر از اعضای کمیسیون قضائی و حقوقی به انتخاب مجلس

ت- چهار نفر از سایر نمایندگان به انتخاب مجلس

تبصره 1- هیأت رئیسه مکلف است برای ثبت‌نام متقاضیان عضویت در هیأت یک هفته مهلت تعیین نماید.

1- به موجب مصوبه مورخ 1397/5/28 عبارت «هیأت رئیسه» جایگزین «هیأت رئیسه دائمی» گردید.

تبصره 2- هیأت رئیسه مجلس از بین داوطلبان کمیسیون‌های یاد شده و نمایندگان مجلس به‌جز اعضای هیأت رئیسه شش نفر را انتخاب و به مجلس معرفی می‌نماید.

ملاک انتخاب رأی اکثریت مطلق نمایندگان حاضر در مجلس است و درصورت عدم انتخاب، افراد دیگری توسط هیأت رئیسه معرفی می‌شوند.

درهرصورت انتخاب افراد در هر مرحله با رأی اکثریت مطلق نمایندگان حاضر در مجلس است.

تبصره 3- هیأت از بین اعضای خود یک رئیس و دو نائب‌رئیس و دو دبیر انتخاب می‌نماید.

تبصره 4- درصورت غیبت غیرموجه هریک از اعضای انتخابی در سه جلسه متوالی و یا یک چهارم جلسات متناوب در مدت شش‌ماه، یا ضرورت تغییر هریک از اعضای هیأت به تشخیص اعضای جلسه موضوع تبصره (2) این ماده فرد جایگزین مطابق تبصره مذکور انتخاب می‌شود.

ماده 2- هیأت صلاحیت رسیدگی به امور زیر را دارد:

الف- گزارش‌های واصله درباره سوء استفاده و تخلف مالی یا اخلاقی نماینده و درآمدها و هزینه‌های غیرمتعارف وی

ب- گزارش‌های مربوط به رفتار خلاف شؤون نمایندگی

پ- گزارش‌های واصله درباره اعمال خلاف امنیت ملی کشور و سایر اعمال مجرمانه از بُعد انتظامی

ت- گزارش‌های هیأت رئیسه درباره غیبت، تأخیر و بی‌نظمی نماینده موضوع مواد (74) تا (77) و (84) تا (87) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

تبصره 1- منظور از موارد خلاف شؤون نمایندگی، رفتار خلاف عرف مسلم نمایندگی است به نحوی که نوعاً نمایندگان آن را خلاف شأن بدانند.

تبصره 2- گزارش‌هایی در هیأت قابل رسیدگی است که مشخصات کامل ارسال کننده را دارا باشد مگر اینکه مستندات ارائه شده کافی بوده یا اعتبار و هویت گزارش‌دهنده توسط هیأت احراز شود.

تبصره 3- هرگاه هیأت احراز نماید گزارش دهنده جهت هتک حرمت نماینده یا تشویش اذهان عمومی یا مسئولین اقدام به تنظیم و ارسال گزارش کرده مکلف است مراتب را همراه با مدارک مربوط جهت پیگیری قضائی به مرجع قضائی ارسال نماید و رونوشتی از آن را در اختیار نماینده قرار دهد.

تبصره 4- تعقیب کیفری نماینده مانع رسیدگی هیأت به تخلفات موضوع این قانون و شؤون نمایندگی نیست.

تبصره 5- هیأت ضمن رسیدگی به تخلفات موضوع این قانون، مراتب کیفری آن‌را به مرجع قضائی ذی‌صلاح اعلام می‌نماید.

ماده 3- دریافت هرگونه هدیه نقدی یا غیرنقدی غیرمتعارف از اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی یا عمومی و دولتی داخلی یا خارجی تحت هر عنوان توسط نمایندگان ممنوع و مرتکب مستوجب اعمال مجازات ماده (6) این قانون است.

ماده 4- سوء استفاده از اختیارات نمایندگی و أخذ هر نوع امکانات و امتیازات از بخش‌های دولتی، عمومی و خصوصی به هر عنوان و هر شکل، توسط نماینده به نفع خود و اقربای وی به ناحق و اعمال نفوذ و استفاده از سمت نمایندگی برای این منظور و سوء استفاده از اطلاعات و اسناد در دسترس وی ممنوع و مرتکب مستوجب اعمال مجازات ماده (6) این قانون است.

ماده 5- هیأت به گزارش‌های واصله درباره هریک از نمایندگان به‌صورت محرمانه رسیدگی می‌نماید و در صورتی که تخلف را متوجه نماینده بداند در اولین جلسه از نماینده دعوت و پس از مذاکره با وی و نیز استعلام از مراجع ذی‌ربط تصمیم لازم را اتخاذ می‌نماید.

تبصره- هیأت موظف است قبل از صدور رأی، دفاعیات نماینده را استماع نماید.

ماده 6- هیأت با توجه به اهمیت تخلفات و شرایط و موقعیت ارتکاب آنها نسبت به اعمال یک یا چند مجازات ذیل که طبق ماده (6) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی قابل اجراء است، تصمیم می‌گیرد:

الف- تذکر شفاهی بدون درج در پرونده

ب- تذکر کتبی با درج در پرونده

پ- أخذ تعهد کتبی مبنی بر عدم تکرار تخلف

ت- کسر حقوق از یک ماه تا یک‌سال به میزان یک دوم

ث- محرومیت از عضویت در مجامع و شوراها یا کمیته‌های تحقیق و تفحص

ج- محرومیت از نامزدی برای عضویت در هیأت رئیسه مجلس و هیأت رئیسه کمیسیون‌ها

چ- اعلام یک یا چند تخلف نماینده در جلسه غیرعلنی توسط رئیس‌مجلس

ح- اعلام یک یا چند تخلف نماینده در جلسه علنی توسط رئیس‌مجلس

تبصره 1- درصورتی که هیأت تشخیص دهد دارایی نماینده به ناحق افزایش یافته است، تا قبل از انتخابات دوره بعد موضوع را به اطلاع شورای‌نگهبان میرساند و جهت رسیدگی به دستگاه قضائی ارسال می‌نماید.

تبصره 2- کلیه امور مربوط به حقوق نمایندگی ملت که در قانون اساسی به آن تصریح شده است اعم از اظهارنظر و اعلام مواضع در مسائل داخلی و خارجی کشور و آزادی در انجام وظایف قانونی و اعمال رأی خود و کسب اخبار و اطلاعات مورد نیاز وظایف نمایندگی و قانونگذاری و تحقیق و تفحص در تمام امور کشور و سؤال و استیضاح وزرا و رئیس‌جمهور و رأی اعتماد و رأی عدم اعتماد و مأموریت‌های محوله که همه آنها در راستای ایفای وظایف نمایندگی به‌عمل می‌آید از شمول مجازات موضوع این ماده مستثنی است.

ماده 7- هرگاه موضوع رسیدگی هیأت، گزارش‌های واصله علیه یکی از اعضای هیأت مذکور باشد وی حق شرکت در جلسه مربوط را ندارد.

ماده 8- تصمیمات هیأت درخصوص اعمال بندهای (الف)، (ب) و (ت) ماده (6) این قانون قطعی است و در سایر موارد ظرف ده روز توسط نماینده مربوط قابل اعتراض می‌باشد. دراین‌صورت موضوع در جلسه هیأت تجدیدنظر متشکل از اعضای هیأت رئیسه و رؤسای کمیسیون‌های دائمی مجلس مورد رسیدگی قرار می‌گیرد.

ماده 9- نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهارنظر و رأی خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب

نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرائی که در مقام ایفای وظایف نمایندگی خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد.

تبصره 1- تشخیص مصادیق موضوع اصل هشتاد و ششم(86) قانون اساسی و ماده (73) آیین‌نامه داخلی مجلس با هیأت است.

تبصره 2- تخلف از مفاد این ماده از سوی مراجع قضائی حسب مورد مستوجب مجازات انتظامی از درجه پنج تا هفت است.

ماده 10- قوه‌قضائیه موظف است در اجرای این قانون شعبه خاصی را جهت رسیدگی به موضوعات ارسالی تشکیل دهد و خارج از نوبت رسیدگی و نهایتاً رأی قطعی را ظرف سه‌ماه به هیأت اعلام نماید.

ماده 11- نمایندگان مجلس مشمول قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب 1373/10/11 می‌باشند.

ماده 12- دستورالعمل اجرائی این قانون و مصادیق آن به پیشنهاد هیأت نظارت به تصویب کمیسیون آیین‌نامه داخلی[1] مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

1- به موجب مصوبه مورخ 1397/5/28 عبارت «کمیسیون آیین‌نامه داخلی» جایگزین «کمیسیون تدوین آیین نامه داخلی» گردید.

5- قانون عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراها، مجامع و سایر هیأتها مصوب 1393/06/15

ماده 1- از تاریخ تصویب این قانون علاوه بر سایر شوراهای عالی، شوراها، مجامع و هیأتهایی که برابر قانون مربوط نمایندگانی از مجلس شورای اسلامی در آنها عضویت دارند، در هر یک از شوراهای زیر به تعداد تعیین شده نماینده مجلس با معرفی کمیسیون تخصصی ذی ربط و انتخاب مجلس شورای اسلامی به عنوان ناظر عضویت می‌یابد:

الف- شوراهای دارای یک نماینده ناظر:

1- شورای اجرایی فناوری اطلاعات موضوع ماده (4) قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مصوب 1382/9/19

2- شورای عالی فضایی موضوع ماده (8) قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مصوب 1382/9/19

3- شورای عالی انرژی موضوع ماده (3) قانون اصلاح مواد (2) و (4) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

جمهوری اسلامی ایران و تشکیل شورای عالی انرژی کشور مصوب 1381/4/30

4- شورای عالی میراث فرهنگی و گردشگری موضوع ماده (3) قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب 1382/10/23

5- شورای عالی حفاظت محیط زیست موضوع بند (1) قانون اصلاح قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مصوب 1371/8/24

6- شورای عالی انفورماتیک کشور موضوع ماده (2) لایحه قانونی تشکیل شورای عالی انفورماتیک کشور مصوب 1359/4/4 شورای انقلاب

7- شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور موضوع ماده (1) قانون تأسیس شورای عالی هماهنگی ترافیک شهرهای کشور مصوب 1372/12/8

8- شورای عالی صنایع دریایی کشور موضوع ماده (9) قانون توسعه و حمایت از صنایع دریایی مصوب 1387/2/15

ب- شوراهای دارای دو نماینده ناظر:

1- شورای عالی بیمه موضوع ماده (10) قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه گری مصوب 1350/3/30

2- شورای اقتصاد موضوع ماده (2) قانون برنامه و بودجه مصوب 1351/12/10

3- شورای عالی بورس و اوراق بهادار موضوع ماده (3) قانون بازار اوراق بهادار مصوب 1384/9/1

4- شورای عالی سلامت و امنیت غذایی موضوع ماده (32) قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران مصوب 1389/10/15

5- شورای عالی استاندارد موضوع ماده (19) قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران مصوب 1371/11/25

ماده 2- از تاریخ تصویب این قانون عضویت نمایندگان مجلس در شوراها، مجامع و هیأتهای زیر لغو می‌شود:

1- شورای عالی انطباق اداری و فنی مؤسسات پزشکی با موازین شرع مقدس موضوع بندهای (7) و (8) ماده (3) قانون انطباق امور اداری و فنی مؤسسات پزشکی با موازین شرع مقدس اسلام مصوب 1377/8/10

2- شورای عالی آموزش مداوم جامعه پزشکی موضوع بند (7) ماده (3) قانون آموزش مداوم جامعه پزشکی کشور مصوب 1375/2/12

3- هیأت مرکزی نظارت بر انتخابات پرستاری موضوع بند (2) ماده (18) قانون ایجاد سازمان نظام پرستاری جمهوری اسلامی ایران مصوب 1380/9/11

4- کمیسیون تعیین سهمیه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از مشمولان وظیفه موضوع تبصره (1) ماده (1) قانون نحوه تشکیل پیام آوران بهداشت مصوب 1375/8/6

5- کمیسیون نظارت بر حسن اجرای احداث نود و شش بیمارستان موضوع تبصره (5) قانون نحوه ایجاد تسهیلات لازم برای تسریع در احداث و تکمیل بیمارستان‌های نود و شش شهر کشور مصوب 1369/6/25

6- کمیته مد و لباس موضوع ماده (1) قانون ساماندهی مد و لباس مصوب 1385/10/12

7- شورای آموزش و پرورش استثنائی موضوع بند (11) ماده (5) قانون اساسنامه سازمان آموزش و پرورش استثنائی مصوب 1370/5/29

8- هیأت مرکزی گزینش آموزش و پرورش موضوع تبصره (1) بند (الف) ماده (7) قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش مصوب 1374/6/14

9- ستاد چگونگی هزینه کرد اعتبار تخصیصی به منظور مشارکت جمهوری اسلامی ایران در بازسازی کشور افغانستان موضوع ماده واحده قانون مشارکت جمهوری اسلامی ایران در بازسازی کشور افغانستان مصوب 1381/5/13

10- هیأت نظارت بر حسن اجرای قانون تعیین تکلیف معلمین حق التدریسی و آموزشیاران نهضت سوادآموزی در وزارت آموزش و پرورش مصوب 1388/7/15 موضوع ماده (13) قانون مذکور

11- مجمع عمومی صندوق ضمانت صادرات ایران موضوع جزء (8) بند (الف) ماده (4) قانون چگونگی اداره صندوق ضمانت صادرات ایران مصوب 1375/7/15

12- هیأت نظارت بر اجرای قانون تأمین اعتبار کنترل و انسداد مرزهای شرقی کشور مصوب 1379/2/28 موضوع تبصره (3) ماده واحده قانون مذکور

ماده 3- رؤسای کمیسیون‌ها و نیز نمایندگان مجلس شورای اسلامی که در مجامع، شوراها و هیأتها به عنوان عضو حضور دارند وظایف نماینده ناظر مجلس شورای اسلامی را نیز برعهده داشته و موظف به انجام آن وظایف طبق آیین نامه داخلی مجلس می‌باشند.

ماده 4- در صورتی که هر یک از شوراها، مجامع و هیأتهایی که طبق قانون دارای نماینده ناظر می‌باشند، اقدام به تشکیل کمیته یا شورای فرعی نمایند، موظفند مراتب را به نماینده ناظر و مجلس شورای اسلامی اطلاع دهند. نماینده مذکور، عضو ناظر کمیته یا شورای فرعی است و عنداللزوم در جلسات آن شرکت می‌نماید.

ماده 5- کلیه نمایندگان ناظر طبق آیین نامه داخلی مجلس از ابتدای هر دوره برای مدت دو سال انتخاب می‌شوند و روشهای تعیین شده برای انتخاب نمایندگان ناظر در سایر قوانین و مقررات به روش پیش بینی شده در آیین نامه مذکور اصلاح می‌شود.

ماده 6- در قوانینی که برای انتخاب نماینده ناظر، کمیسیون تخصصی تعیین نشده است، هیأت رئیسه مجلس، کمیسیون تخصصی ذی ربط را تعیین می‌نماید.